

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Μετέχουσες Σπουδάστριες

Γεωργοπούλου Κατερίνα

Καφαντάρη Αναστασία

Μάντη Ιωάννα

Υπεύθυνος Εκπαιδευτικός

Ελισσάβητ Γραβάνη

Επίκουρη Καθηγήτρια

Πτυχιακή για τη λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία,
από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματων
Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού
Ιδρύματος (ΤΕΙ) Πάτρας.



Πάτρα,

1994

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

855

Η Επιτροπή για την έγκριση της Πτυχιακής Εργασίας

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΓΡΑΒΑΝΗ ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ

Επίκουρη Καθηγήτρια

του τμήματος Κοινωνικής

Εργασίας

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	Σελ. 1
ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ	Σελ. 4
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1</u>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
Το πρόβλημα	Σελ. 6
Σκοπός της μελέτης	Σελ. 7
Ορισμός όρων	Σελ. 8
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ II</u>	
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΑΤΩΝ	
A. Ιστορική εξέλιξη του παιχνιδιού	Σελ. 15
B. Το παιχνίδι στην πόλη και το χωριό	Σελ. 19
Γ. Χαρακτηριστικά σχολικής ηλικίας	Σελ. 33
Δ. Κατηγορίες παιχνιδιών	Σελ. 29
Ομαδικό παιχνίδι	Σελ. 31
Ατομικό παιχνίδι	Σελ. 35
Οργανωμένο παιχνίδι	Σελ. 36
Δημιουργικό παιχνίδι	Σελ. 37
E. Θεωρίες για το παιχνίδι	Σελ. 41
ΣΤ. Λειτουργίες παιχνιδιού	Σελ. 47
Z. Η εξέλιξη του παιχνιδιού στην σχολική ηλικία	Σελ. 45
H. Οι σχέσεις των παιδιών της σχολικής ηλικίας και η επίδραση του σχολείου στην ψυχοκοινωνική εξέλιξη του παιδιού.	Σελ. 51
Θ. Παιχνίδια και Εργασία στο Δημοτικό σχολείο	Σελ. 53
I. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	

Επικοινωνία μελών στην Οικογένεια	Σελ.55
Η οικογένεια σε σχέση με την Εργασία και το παιχνίδι του παιδιού.	Σελ.59
Ο ρόλος του γονέα στην ενθάρρυνση και διευκόλυνση του παιδιού να παίξει.	Σελ.61
ΚΚ Το παιχνίδι και η ψυχική υγεία του παιδιού	Σελ.66
Λί Το παιχνίδι ως διαγνωστικό και θεραπευτικό μέσο	Σελ.68
Παιγνιοθεραπεία	Σελ.70
Παιγνιοθήκη	Σελ.73
Μ. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού	Σελ.64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Κατάρτιση του σχεδίου Έρευνας

- Απόφαση για το ακριβές θέμα μελέτης	Σελ.75
- Σκοποί Έρευνας	Σελ.75
- Είδος Έρευνας	Σελ.76
- Ερευνώμενος Πληθυσμός	Σελ.76
- Δείγμα	Σελ.76
- Απόφαση για τη φύση των πληροφοριών	Σελ.76
- Απόφαση για τον τρόπο συλλογής πληροφοριών	Σελ.77
- Τρόπος αντιμετώπισης αποτυχιών	Σελ.78
- Κατάρτιση πλαισίου	Σελ.78
- Διοικητικά - Κόστος - Χρόνος	Σελ.78
- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΤΑ ΠΙΝΑΚΑ	Σελ.79
- ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ	Σελ.86
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	Σελ.91

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ	Σελ.97
------------------------	--------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Πίνακες υπολογισμών

Σελ.107

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σελ.139

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Μέσα στο ευρύ αντικείμενο της κοινωνικής εργασίας σημαντικό χώρο καταλαμβάνει η ανθρώπινη εξέλιξη και τα στάδια αυτής.

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον μας και η ενασχολησή μας με τα παιδιά μας έδωσαν το έναυσμα να ξεκινήσουμε μία μελέτη που να σχετίζεται με αυτά.

Έτσι λοιπόν, επιλέξαμε να ασχοληθούμε με το παιδί ηλικίας 6-12 ετών σε σχέση με ένα σημαντικό παράγοντα επίδρασης και εξέλιξης του που είναι το 'παιχνίδι'.

Θελήσαμε να συστηματοποιήσουμε, όσο ήταν δυνατό, την εικόνα που είχαμε σχετικά με τις αντιδράσεις και την επίδραση του παιχνιδιού στο παιδί αυτής της ηλικίας, μέσα από την βαθύτερη γνώση του αντικειμένου.

Η καθημερινότητα ενισχύει την άποψη ότι το παιχνίδι αποτελεί ένα μεγάλο πρόβλημα για τους γονείς σε σχέση με το σχολείο και τις απαιτήσεις αυτού από το παιδί.

Σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι η κατανόηση του τρόπου επίδρασης του παιχνιδιού στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, καθώς και την διερεύνηση των παραγόντων που επιδρούν θετικά ή αρνητικά πάνω σ' αυτό.

Για την κάλυψη των σκοπών αυτών ακολουθήσαμε την εξής μεθοδολογία

α. Μελέτη υπάρχουσας βιβλιογραφίας, καλύπτοντας έτσι τη θεωρητική προσέγγιση του θέματος.

β. Διερευνητική προσπάθεια μέσω ερωτηματολογίων και ατομικής συνέντευξης σε γονείς παιδιών ηλικίας 6-12 ετών.

γ. Απόψεις και συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε μετά από σφαιρική μελέτη του θέματος.

δ. Προτάσεις - Εισηγήσεις

Από την έρευνα διαπιστώθηκαν τα παρακάτω:

1. Οι περισσότεροι γονείς συμμετέχουν στο παιχνίδι των παιδιών μισή έως μία ώρα την ημέρα και κυρίως μετά από προτροπή του παιδιού.

2. Η επιλογή των παιχνιδιών από μέρος των γονέων γίνεται κυρίως με βάση τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις του παιδιού.

3. Τα περισσότερα παιδιά παίζουν κυρίως μέσα στο σπίτι με τ' αδέρφια τους, ή άλλα παιδιά και η συμμετοχή των γονέων στο παιχνίδι των παιδιών έγκειται στην καθοδήγηση ή την ενεργά συμμετοχή τους σ' αυτό.

4. Οι περισσότεροι γονείς πιστεύουν ότι το παιχνίδι βοηθά:

- Στην ψυχαγωγία και ηρεμία του παιδιού
- Στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών
- Στην κάλυψη συναισθηματικών αναγκών του παιδιού δηλ. ανάγκη επαφής και με τους δύο γονείς
- Στην κοινωνικοποίηση του παιδιού

5. Οι γονείς προτρέπουν το παιδί στο ομαδικό παιχνίδι και αυτό γιατί το θεωρούν απαραίτητο για την επαφή με άλλα άτομα, την ανάπτυξη της φιλίας και γενικότερα την κοινωνικοποίηση του παιδιού.

6. Οι γονείς θεωρούν απαραίτητη τη χρήση του παιχνιδιού στο σχολείο και ενισχύουν την δημιουργία ειδικά διαμορφωμένων χώρων γι' αυτό.

7. Η διαφήμιση των παιχνιδιών μέσα απ' τη τηλεόραση, δημιουργεί ως επί το πλείστον σύγχυση σε γονείς και παιδιά, μέσα απ' το πλήθος καταναλωτικών, κυρίως παιχνιδιών που προβάλλει.

Η μελέτη τελειώνει με τα παρακάτω συμπεράσματα και εισηγήσεις:

1. Το παιχνίδι βοηθά στο νοητικό, συναισθηματικό, ψυχοκινητικό και κοινωνικό τομέα ανάπτυξης του παιδιού.

2. Η θετική ή αρνητική επίδραση του παιχνιδιού στο παιδί, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την σωστή επιλογή του και την ενημέ-

ρωση των γονέων για τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της ηλικίας 6-12 ετών.

Προτάσεις

1. Λειτουργία επιμορφωτικών σεμιναρίων για γονείς και εκπαιδευτικούς σχετικά με θέματα που αφορούν το παιδί και το παιχνίδι.

2. Διεξαγωγή Επιστημονικών Ερευνών σχετικές με τις ανάγκες των παιδιών της σχολικής ηλικίας.

3. Περισσότερη ευαισθητοποίηση και υπευθυνότητα από μέρους του κράτους, των βιομηχανιών και των παραγόντων προβολής και πώλησης των παιχνιδιών με σκοπό την ποιότητα αυτών και την προστασία των καταναλωτών.

4. Δημιουργία εκθέσεων παιχνιδιού για παιδιά σχολικής ηλικίας από δήμους και πολιτιστικούς φορείς.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ - ΚΥΚΛΙΚΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Ειδική αναφορά στο φύλο των γονέων.
2. Ειδική αναφορά στην ηλικία των γονέων.
3. Ειδική αναφορά στο μορφωτικό επίπεδο των γονέων.
- 4α. Ειδική αναφορά στο επάγγελμα του πατέρα
- β. Ειδική αναφορά στο επάγγελμα της μητέρας
5. Ειδική αναφορά στην Κοινωνική κατάσταση των γονέων.
- 6α. Ειδική αναφορά στον αριθμό των παιδιών ανά οικογένεια.
- β. Ειδική αναφορά στην ηλικία των παιδιών.
7. Ειδική αναφορά στα μέλη της Οικογένειας.
8. Ειδική αναφορά στον τρόπο εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου του παιδιού.
9. Ειδική αναφορά στην άποψη των γονέων σχετικά με το πόσο απαραίτητο θεωρούν το παιχνίδι.
10. Σχετική αναφορά στην άποψη των γονέων σχετικά με το αν θεωρούν απαραίτητη τη συμμετοχή τους στο παιχνίδι.
11. Σχετική αναφορά στον τρόπο συμμετοχής των γονέων στο παιχνίδι.
12. Σχετική αναφορά στο χρόνο που διαθέτουν οι γονείς για να παίξουν με το παιδί.
13. Σχετική αναφορά στα πρόσωπα που επιλέγουν τα παιχνίδια στην από κοινού ενασχόληση.
14. Σχετική αναφορά στο πρόσωπο που παίζει με το παιδί περισσότερο στην δική τους οικογένεια.
15. Σχετική αναφορά στους λόγους για τους οποίους δεν συμμετέχουν οι γονείς στο παιχνίδι.
16. Σχετική αναφορά στην άποψη των γονέων για το ποιός πρέπει να συμμετέχει περισσότερο στο παιχνίδι με το παιδί.
17. Σχετική αναφορά στα πρόσωπα που προτρέπουν για ενασχόληση με το παιχνίδι.

18. Σχετική αναφορά στα κριτήρια επιλογής των παιχνιδιών από μέρους των γονέων.
19. Σχετική αναφορά στην άποψη των γονέων για τη σημασία του παιχνιδιού στην ύπαιθρο.
20. Σχετική αναφορά στο πως συνήθως παίζει το παιδί.
21. Σχετική αναφορά στους χώρους που παίζει το παιδί συνήθως.
22. Σχετική αναφορά στον τρόπο συμμετοχής των γονέων κατά την διάρκεια του παιχνιδιού.
23. Σχετική αναφορά στο είδος παιχνιδιού (ατομικό ή ομαδικό) που προτρέπουν οι γονείς στο παιδί τους και η αιτιολόγησή του.
24. Σχετική αναφορά στην άποψη των γονέων σχετικά με τους τομείς που το παιχνίδι επηρεάζει το παιδί.
25. Σχετική αναφορά στην άποψη των γονέων για τους τομείς κοινωνικοποίησης που επηρεάζει το παιχνίδι στο παιδί.
26. Σχετική αναφορά ως προς τι μπορεί να μάθει το παιδί μέσα από το παιχνίδι.
27. Σχετική αναφορά στην άποψη των γονέων σχετικά με τις συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού που καλύπτει το παιχνίδι.
28. Σχετική αναφορά στην άποψη των γονέων ως προς τις ατομικές ικανότητες που αναπτύσσει το παιχνίδι στο παιδί.
29. Σχετική αναφορά στην άποψη των γονέων για τον τρόπο χρήσης του παιχνιδιού στο σχολείο.
30. Σχετική αναφορά στην άποψη των γονέων για το είδος των παιχνιδιών που προβάλλει η τηλεόραση, μέσω της διαφήμισης.
31. Σχετική αναφορά στο πως επηρεάζει τους γονείς η διαφήμιση σε σχέση με την αγορά των παιχνιδιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Το παιχνίδι συνοδεύει το παιδί από τα πρώτα του βήματα και κατά την διάρκεια της εξέλιξής του, γι' αυτό το λόγο είναι και άξιο προσοχής και μελέτης.

Όλοι μας έχουμε παίξει σε έναν αυλόγυρο, σε μια πλατεία, στο μπαλκόνι, στα δωμάτια ενός σπιτιού, σε μια ταράτσα ακόμα ή σε έναν ακάλυπτο χώρο, ασφαλή ή μη ασφαλή.

Πρίν το ξεκίνημα της συγκεκριμένης μελέτης πιστεύαμε ότι οι περισσότεροι γονείς θεωρούν μεγάλο πρόβλημα το παιχνίδι στο παιδί που πηγαίνει στο σχολείο για το λόγο ότι του κόβει χρόνο από το διάβασμα.

Τελικά, η διεξαγωγή και τα συμπεράσματα της έρευνας ήταν περισσότερο αισιόδοξα από ότι περιμέναμε.

Οι περισσότεροι γονείς κάθε ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου θεωρούν απαραίτητο το παιχνίδι στο παιδί αυτής της ηλικίας, άσχετα με τα μικροπροβλήματα που κάποιες φορές δημιουργεί και όχι μόνο αυτό αλλά παράλληλα θέλουν και συμμετέχουν όσο μπορούν στο παιχνίδι με το παιδί.

Με λίγα λόγια, διευκολύνουν το παιδί να παίξει.

ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η μελέτη του συγκεκριμένου θέματος έγινε με σκοπό την διεξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το αν το παιχνίδι βοηθά στην ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και τον ιδιαίτερο ρόλο που παίζει η χρήση του στο παιδί της σχολικής ηλικίας.

Για την διεξαγωγή των συγκεκριμένων αυτών συμπερασμάτων χρησιμοποιήσαμε τη σχετική θεωρία για το παιχνίδι και τις απόψεις των γονέων πάνω στο συγκεκριμένο θέμα.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Ανεύρεση θετικών και αρνητικών στοιχείων τα οποία επηρεάζουν την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού.
2. Η Ανάλυση και Επεξεργασία των εννοιών 'παιδί', 'παιχνίδι', με απότερο στόχο την βαθύτερη και σαφέστερη κατανόηση αυτών.
3. Η διερεύνηση και η γνώση του τρόπου εμπλοκής των γονέων με το παιχνίδι.
4. Την προσωπική γνώμη των γονέων σε ότι αφορά την προσφορά του παιχνιδιού στα παιδιά ηλικίας 6-12 ετών.
5. Την προσωπική γνώμη των γονέων σε ότι αφορά τη χρήση ή μη του παιχνιδιού στο σχολείο.
6. Άποψη των γονέων για το αν και πως επιδρά η διαφήμιση στην επιλογή των παιχνιδιών.

ΟΡΙΣΜΟΙ 'ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ'

1. Σύμφωνα με τον ορισμό του HUIZING το παιχνίδι είναι: 'Μία ελεύθερη δραστηριότητα, 'πλασματική', η οποία παραμένει συνειδητά έξω από την 'τρέχουσα ζωή' αλλά συγχρόνως απορροφά έντονα και απόλυτα τον παίκτη. Είναι μία δραστηριότητα η οποία δεν συνδέεται με κανένα υλικό ενδιαφέρον και από την οποία κανένα κέρδος δεν μπορεί να αποκτηθεί'.

(ΚΡΙΣΤΙΑΝ ΠΟΣΛΑΝΙΕΚ, Εκδόσεις Καστανιώτη)

Αθήνα 1992, σελ. 75

2. Ο VYGOISIY ορίζει το παιχνίδι ως : 'τη δημιουργία μιάς φανταστικής κατάστασης και θεωρεί ότι δίνει διέξοδο στην ένταση που δημιουργείται από την επιθυμία του παιδιού για εκπλήρωση γενικών και μακροπρόθεσμων συναισθηματικών αναγκών, που δεν μπορούν να εκπληρωθούν.

(Ψυχολογίας Παγκ. Εγκυκλοπαίδεια,

Τόμος 2ος, σελ. 3581)

3. 'Οποιαδήποτε ελεύθερη έκφραση σωματικής ή ψυχικής ενέργειας, που δεν κατευθύνεται σε ωφελιμιστικούς σκοπούς, θεωρείται παιχνίδι. Υπό μία άλλη έννοια ο όρος παιχνίδι περιλαμβάνει και το αντικείμενο με το οποίο παίζει κανείς'

(Εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ, τομ. 12ος, σελ. 3582)

Παιχνίδι: Είδος μη παραγωγικής δραστηριότητας, όπου το κίνητρο ενυπάρχει όχι στο αποτέλεσμα της αλλά στην ίδια τη διαδικασία. Το παιχνίδι συνοδεύει την ανθρωπότητα στην διάρκεια όλης της ιστορίας του, περιπλεκόμενο με τη μαγεία, το χαρακτήρα της λατρείας, τον αθλητισμό, τις στρατιωτικές και άλλες προπονήσεις, την τέχνη'

(Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, 1981, τόμος. 26,σε. 452).

'' Παιγνίδι: ή παιχνίδι (υποκοριστικό του παίγνιο) ή ψυχαγωγία, ή παιδιά, σε αντίθεση προς το σοβαρό έργο το αντικείμενο με το οποίο κάποιος παίζει''.

(ΥΔΡΙΑ, ΜΕΓΑΛΗ ΓΕΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟ-
ΠΑΙΔΕΙΑ, 1987, τομ. 42, σελ.322)

''Παιγνίδι: βιολογικό φαινόμενο της παιδικής ηλικίας, που βοηθά στην αυτοεξέλιξη του παιδιού και στην προετοιμασία του για την μελλοντική του ζωή, καλλιεργώντας όλες του τις δυνάμεις και εξασκώντας τα ένστικτά του''.

(''2002'' ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ,
ΤΟΜΟΣ 12, σελ. 121)

''Ως παιχνίδι χαρακτηρίζεται κάθε είδους αναψυχή ή πάρεργο του παιδιού η οποία μπορεί να είναι αυθόρμητη, χωρίς καθορισμένη δομή, απασχόληση βασισμένη στη φαντασία είτε οργανωμένη δραστηριότητα με καθορισμένους κανόνες.

Ακόμη παιχνίδι είναι το αντικείμενο με το οποίο μπορεί να απασχοληθεί και να διασκεδάσει το παιδί''

(ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ''ΠΑΠΥΡΟΣ ΜΠΡΙΤΑΝΙΚΑ,
1992, ΤΟΜΟΣ 47, σελ. 354)

Παιγνίδι: Η εύθυμη ενασχόληση για αναψυχή σε αντίθεση με την σοβαρή εργασία (αντικείμενο ή μέσο ψυχαγωγίας των παιδιών, άθρογα (ή χαρτοπαιξία) μουσικό όργανο σε λαϊκές διασκεδάσεις.

(''ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ'' ΝΕΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ,
1979, τομ. 18ος, σελ. 924)

''Παιγνίδι: Η πράξη που γίνεται για ψυχαγωγία. Στην Αισθητική και τη Φιλοσοφία έτσι λέγεται η ψυχική ενέργεια, που οδηγεί τον καλ-

λιτέχνη ή τον ποιητή στη δημιουργία του έργου του και τα συναίσθηματα που προκαλούνται στην ψυχή του θεατή, ακροατή ή αναγνώστη απ' αυτό το έργο'.

(ΒΑΣΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ 'ΚΟΝΤΕΟΥ', ΕΚΔΟΣΤΙΚΟΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ: ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΟΝΤΕΟΥ -θεσ/κη 1975, τόμ. 9,

σελ. 232).

'Παιγνίδι είναι η αυθόρμητη έκφραση συμπεριφοριακών σχημάτων'

(Ιζαίημς Άρθουρ Χέντρηξ, Εκδ. Θυμάρι, Αθήνα 1979)

ΟΡΙΣΜΟΙ 'ΠΑΙΔΙΟΥ'

ΠΑΙΔΙ, το (αρχ. παιδίον, υποκατάστατο του παῖς)

1. Άνθρωπος μικρής ηλικίας (αγόρι ή κορίτσι) ανήλικος άνθρωπος.
2. Τέκνο
3. Άνθρωπος νέος, δυνατός, ακμαίος σε αντίθεση με τους ηλικιωμένους
(' 'Νέο Λεξικό της Ελληνικής' ' Εκδόσεις Σταφυλίδη, 1992, σελ.1058)

'ΠΑΙΔΙ: (υποκ. του παῖς) άνθρωπος μικρής ηλικίας (τέκνο) αφελής, εύπιστος άνθρωπος. Από βιολογική άποψη ο άνθρωπος θεωρείται ως παιδί από την ώρα της γέννησής του ως την επέλευση της ήβης. Η περίοδος αυτή περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα της ζωής του ανθρώπου που αρχίζει από τον τοκετό και φθάνει ως την ηλικία 12-14 ετών.

(' 'ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ' ' ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ, 1979, том. 18ος, σελ. 924)

'ΠΑΙΔΙ: Κάθε άτομο κατά τα πρώτα στάδια της ζωής του, δηλ. σ'όλη τη διάρκεια της βρεφικής και παιδικής ηλικίας (από 0-13 ή 14 ετών). Η διαίρεση αυτή είναι των ZUBEK και SOLBERG, ενώ άλλοι ψυχολόγοι τοποθετούν το τέλος της παιδικής ηλικίας γύρω στον 7ο ή 8ο χρόνο.

(' '2002' ' ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΜΟΣ 12ος , σελ. 126)

'ΠΑΙΔΙ: Ο άνθρωπος από τη στιγμή της γέννησής του ως την ήβη, δηλ. ως την ηλικία των 12 ετών'

(' 'ΥΔΡΙΑ' ' ΜΕΓΑΛΗ ΓΕΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ' ' Αθήνα 1987, τόμος 42, σελ. 329<

ΟΡΙΣΜΟΙ 'ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ'

1. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ: Το σύνολο των πνευματικών, ψυχικών και ηθικών χαρακτηρισμάτων καθώς και των ικανοτήτων ενός ατόμου. Είναι τα ιδιαίτερα στοιχεία που απαρτίζουν μια οντότητα και διακρίνουν το ένα άτομο από το άλλο.

Η μελέτη της φυσιολογικής και τον χαρακτήρα των ανθρώπων διευκολύνει την αλληλοκατανόηση και τη συμβίωση''

(''ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ'' ΓΕΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ

Αθήνα 1988, Τόμος 11, σελ. 335)

2. ''Προσωπικότητα: η ψυχολογική και πνευματική οντότητα ενός ανθρώπου, (''κατ'επέκταση'') Επιφανής άνθρωπος, εξοχότης, αυθεντία''.

(Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Εκδ. Οικ. Χάρη Πάτη) τομ. 19ος σελ. 632)

3. ''Προσωπικότητα: Η ψυχική και πνευματική οντότης εκάστου ατόμου, η ατομικότης, το ιδιαίτερον γνώρισμα του ανθρώπου ως έχοντος ιδίαν υπόστασιν : ''δεν έχει προσωπικότητα'' στερείται ατομικής θεληματικότητας, είναι ετερόβουλος, μιμείται τους άλλους.

Κατ'επέκτασιν σημαίνουν πρόσωπον, αυθεντία, εξοχότης, διακεκριμένον πρόσωπο, σπουδαίος άνθρωπος, φυσιολογική - αντιθέτως ασημότης, άσημον πρόσωπον, ανάξιον λόγου υποκειμενον.

(Λεξικό της Νέας Ελλ. Γλώσσας, Σταματάκου, τομ. 3ος, σελ.2420

4. Προσωπικότητα: Συνήθης και επιστημονικός όρος που σημαίνει:

1) Τον άνθρωπον ως υποκείμενο σχέσεων και συνειδητής δραστηριότητας (δηλ. ένα άτομο με την ευρεία έννοια της λέξης) ή 2) σταθερό σύστημα κοινωνικά σημαντικών γνωρισμάτων, που χαρακτηρίζουν ένα άτομο ως μέλος ορισμένης κοινωνίας, ή κοινότητας.

(Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, εκδ. εταιρεία ΑΚΑΔΗΜΟΣ'', Α.Ε Αθήνα 1981, τομ. 26, σελ. 452)

5. Προσωπικότητα: Η οργάνωση των βασικών χαρακτηριστικών σ' ένα άτομο βάσει των οποίων διακρίνεται από τους άλλους και τα οποία συμερίζεται με τους άλλους. Φυσικά ο τέτοιος ορισμός δεν είναι ο μόνος για το υπό εξέταση αντικείμενο, ωστόσο μπορεί να λεχθεί ότι αποτελεί τον κοινό παρονομαστή πολλών άλλων επιμέρους ορισμών που δόθηκαν ή δίνονται για την προσωπικότητα.

('ΥΔΡΙΑ' ΜΕΓΑΛΗ ΓΕΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΑΘΗΝΑ 1987)

τόμος. 42, σελ. 329

6. Προσωπικότητα: 1) Τα ψυχολογικά και πνευματικά χαρακτηριστικά που σχηματίζουν τον ιδιαίτερο τύπο ενός ανθρώπου: άνθρωπος με (ή χωρίς προσωπικότητα).

2) Άνθρωπος που διακρίνεται σε κάτι, άνθρωπος σπουδαίος, αυθεντία: Επιστημονική, πολιτική κλπ. προσωπικότητα.

(Νέο Λεξικό της Ελληνικής, εκδ. Σταφυλίδη, 1992, σελ. 1058)

Το σύνολο των σωματοψυχικών χαρακτηριστικών του ατόμου και κυρίως τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο τα χαρακτηριστικά αυτά συνδέονται και οργανώνονται σε ένα ενιαίο σύνολο. Ο όρος δηλ. χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η δυναμική οργάνωση του συνόλου των σωματικών χαρακτηριστικών, των αντιληπτικών και νοητικών ικανοτήτων, της συναισθηματικής ιδιοσυγκρασίας της βουλήσεως και του χαρακτήρα του ατόμου.

(Ιωαν. Ν. Παρασκευόπουλος, 1980, σελ. 24)

' Προσωπικότης είναι η συνισταμένη της δυναμικής συνεργείας όλων των ψυχικών και σωματικών χαρακτηριστικών, ως και των λειτουργιών ενός ατόμου, όπως ταύτα προκαθορίσθηκαν δια της κληρονομικής καταβολής και εξελίχθησαν και ετροποποιήθησαν υπό του φυσικού και

του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Η συνισταμένη αυτή καθορίζει τον μοναδικόν τρόπον προσαρμογής του ατόμου εις την ζωήν και το μέτρον επηρεασμού των υπολοίπων ατόμων, είναι δε μοναδική και διαφοροποιεί το άτομον από τα υπόλοιπα τοιαύτα''.

(Ιωαν. Χασάπης, 1980, σελ. 24)

''Προσωπικότητα είναι η δυναμική οργάνωση του συνόλου των ψυχοσωματικών λειτουργιών, η οποία προσδιορίζει τους ιδιαίτερους τρόπους σκέψης και συμπεριφοράς κάθε ανθρώπου''.

Επίσης

Προσωπικότητα είναι το σύνολο των χαρακτηριστικών τρόπων σκέψης και συμπεριφοράς κάθε ανθρώπου''.

(Δημ. Σάκκας, 1990, σελ. 24)

''Προσωπικότης: στον καθημερινό λόγο ο όρος προσωπικότης καλύπτει διάφορες και ασαφείς έννοιες, αναφερόμενες αποκλειστικά στον άνθρωπο. Ωπωςδήποτε όμως της αποδίδονται κυρίως θετικές αξίες.

Αλλά και η επιστημονική γλώσσα δέχθηκε τη λέξη προσωπικότητα προσπαθώντας να καθορίσει την εννοιολογική της σημασία, ευρύτερη από την έννοια του χαρακτήρα και λιγότερο επηρεασμένη από συναισθηματικούς παράγοντες.

(Εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ, 1975, σελ. 341)

Προσωπικότητα'' ο χαρακτηριστικός τρόπος με τον οποίο σκέπτεται, αισθάνεται, και συμπεριφέρεται ένα άτομο. Η προσωπικότητα περιλαμβάνει τις ψυχικές διαθέσεις, τις τάσεις και τις απόψεις ενός προσώπου και εκφράζεται καθαρότερα στις αλληλεπιδράσεις του με άλλους ανθρώπους. Προσωπικότητα είναι εκείνοι τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς, έμφυτα και επίκτητα, που διακρίνουν κάθε άτομο και που παρατηρούνται στις σχέσεις του με το περιβάλλον και την κοινωνική ομάδα.
(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λάρος Μπριτάνικα Τόμος 51, σελ. 47)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Α. Το παιγνίδι στην πρωτόγονη κοινωνία

Οι άνθρωποι από τα πολύ παλιά χρόνια έβρισκαν καιρό για ψυχαγωγία. Στις θερμές χώρες, όπου ο αγώνας για τροφή και για τη στέγη ήταν πιο εύκολος, οι άνθρωποι είχαν περισσότερο καιρό για διασκέδαση. Στις ψυχρές χώρες έβρισκαν καιρό το χειμώνα, ύστερα από επιτυχημένα κυνήγια, να οργανώσουν και την ψυχαγωγία τους.

Τα χνάρια του παιγνιδιού είναι ίδια παντού όπου κι αν έζησαν οι άνθρωποι.

Μπορεί να διαφέρουν οι τρόποι έκφρασης αλλά και σήμερα στις πολιτισμένες κοινωνίες υπάρχουν οι ίδιοι τύποι παιχνιδιού. Οι ανθρωπολόγοι και οι αρχαιολόγοι μας βοηθούν να αντιληφθούμε τις μορφές του παιγνιδιού στις πρωτόγονες κοινωνίες. Σημάδια βρήκαν παντού στις ζωγραφιές, στα γλυπτά και στα εργαλεία. Το παιγνίδι φαίνεται ατομικό και πηγαίο, όχι οργανωμένο αν και θα περίμενε κανείς να είναι συλλογικό, μια που τα έθιμα και οι τελετές προϋποθέτουν ομαδική συμμετοχή. Μέσα στα καθήκοντα των ηλικιωμένων αντρών της φυλής ήταν και η εκγύμναση των παιδιών στα πολεμικά παιχνίδια:

Να ρίχνουν το ακόντιο, το τόξο, το λιθάρι.

Τα ομαδικά παιγνίδια όπως είπαμε είχαν πολύ λίγη οργάνωση, γιατί τα παιχνίδια ήταν κυρίως ατομικά.

Τα πιο χαρακτηριστικά ομαδικά παιχνίδια ήταν τα παρακάτω:

1. Ρυθμός και χορός
2. Τραγούδι και μαγείες
3. Παντομίμα
4. Διήγηση και δραματοποίηση
5. Κυνήγι
6. Παιχνίδια παντομίμας

Το παιχνίδι τους λαούς με πολιτισμό

Στην Αίγυπτο έπαιζαν παγνίδια σαν τα σημερινά, κούκλες, τόπια, κρίκους, ομάδες, μάρμαρα και άλλα. Μικρές δεξαμενές για κολύμπι βρέθηκαν παντού. Οι νέοι πήγαιναν στους στρατώνες όπου γυμνάζονταν, στην πάλη, στο χορό, και σε άλλα γυμναστικά.

Στη Μεσοποταμία υπήρχαν δάσκαλοι για να γυμνάζουν τα παιδιά. Το κολύμπι, η σαΐτα και η ιππασία, ήταν πολύ αγαπητά γυμνάσματα.

Οι Μεσοποτάμοι ξεπερνούσαν τους Αιγύπτιους στα παγνίδια του κυνηγιού και στα μαχητικά παγνίδια, δεν είχαν φτάσει όμως στο επίπεδο των Αιγυπτίων, στα παιδικά παγνίδια και στις αθλοπαιδιές.

Στην Κίνα, τα περισσότερα παγνίδια είχαν πολεμική σημασία, ήταν πολεμική προγύμναση, ή τα χρησιμοποιούσαν για να διασκεδάζουν την πλήξη των στρατευμένων τους. Τρία είδη ποδοσφαίρου ήταν γνωστά. Η πυγμαχία αναπτύχθηκε νωρίς στην Κίνα. Το σιάκι το παίζανε πολύ νωρίς. Το κυνήγι και το φάρμα ήταν γυμνάσια για τους ευγενείς.

Στην Περσία τα αγόρια ύστερα από τα επτά ανήκαν πια στο κράτος. Από τα επτά ως τα δεκαπέντε τους χρόνια διδάσκονταν τα στοιχεία της πολεμικής τέχνης. Οι νέοι άρχιζαν τις ασκήσεις τους πριν την Ανατολή, στο τρέξιμο, στη σφεντόνα και στο κοντάρι. Γυμνάζονταν να αντέχουν στην μεγάλη ζέση, να αντέχουν στις μεγάλες πορείες και να ζούν στην ύπαιθρο.

Στην Αρχαία Ελλάδα συναντούμε μια βαθμιαία αναγνώριση της προσωπικότητας στην Αγωγή.

Αυτό το βλέπουμε μέσα από τον τρόπο και την φύση των παγνιδιών.

Στην Ομηρική Κοινωνία οι άνθρωποι ζούσαν την ηρωική τους περίοδο. Καλλιεργούσαν την γη και βοσκούσαν τα κοπάδια τους. Η θρησκεία ήταν πανταχού παρούσα. Τροφοδοτούσε την ποίηση, την παιδεία, την άθληση την τέχνη. Ήταν μια λατρεία της ομορφιάς στον άνθρωπο και στη φύση. Ακόμα και οι θεοί τους λατρεύονταν για τη σωματική και πνευματική

τους υπεροχή. Με την φυσική τους αγάπη στην άμιλλα οι Έλληνες προσπαθούσαν να ξεπεράσουν και τους θεούς. Όλες τους οι προσπάθειες στην παιδεία ήταν για την ανάπτυξη, τη σωματική και την πνευματική. Δεν είχαν την σωματική ανάπτυξη και δεν είχαν καμιά εκτίμηση "για τους γίγαντες χωρίς μυαλό" (Οδυσσέας - Κύκλωπας).

Η Ιλιάδα και η Οδύσσεια μας δίνουν πολλά παραδείγματα αθλοπαιδιών και αγωνισμάτων εκείνης της εποχής. Στην Ιλιάδα ο Όμηρος περιγράφει τους αγώνες που έγιναν για να τιμήσουν το θάνατο του Πάτροκλου. Στην Σπάρτη, όλοι οι πολίτες είχαν ένα επάγγελμα, να υπηρετούν το κράτος. Η παιδεία στη Σπάρτη είχε σαν σκοπό να δημιουργήσει πειθαρχικούς και γενναίους άντρες, για να αντέχουν στις κακοτυχίες και στους κινδύνους της μάχης. Έπαιρναν τ'αγόρια απ'τα σπίτια και τα μεγάλωναν στους στρατώνες. Κοιμόνταν πάνω σε καλάμια, χειμώνα, καλοκαίρι, χωρίς κουβέρτα. Γυμνάζονταν σχεδόν γυμνοί στο κυνήγι και στα άλλα αγωνίσματα.

Στην Αθήνα ο παιδοτρίβης ήταν ο δάσκαλος της Γυμναστικής Η παλαίστρα τους εξασφάλιζε τη γυμναστική και το Διδασκαλείο τη μουσική και το χορό. Στην παλαίστρα διδάσκονταν την πάλη, την πυγμαχία, το πήδημα και τις άλλες ασκήσεις. Οι Αθηναίοι διέθεταν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου τους στους αγώνες, στα γυμναστήρια, στις τελετές και στα πανηγύρια.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν το επιστέγασμα της αγάπης τους στον αθλητισμό και στην γυμναστική. Τα μικρά παιδιά έπαιζαν διάφορα παιγνίδια που έφτασαν ως τα χρόνια μας με τους ίδιους κανόνες και τις ίδιες ζαβολιές, π.χ το κρόταλον, ο αετός, η αιώρα, το ξυλόβαθρον, οι κύβοι, το τρίγωνο, το κρυφτό και η τυφλόμυγα. Με τον πηλό έκαναν παλιάτσους με χωριστά μέλη που τα τραβούσαν με σπάγγους για να διασκεδάσουν.

Και τα παιδιά των Ρωμαίων έπαιζαν τα παιγνίδια που ως τα σήμερα

συνεχίζονται: στεφάνια, ροδόνια, κούκλες, επίσης τόπια με τα χέρια, το τρίγωνο (παιγνίδι με δύο τόπια με τρία πρόσωπα). είχαν και οι Ρωμαίοι ότι και οι Έλληνες, την παλαίστρα, το σφαιριστήριο, τα αποδυτήρια, και τα λουτρά τους για τους αθλητές.

Στα χρόνια του Μεσαίωνα το σώμα παραμελήθηκε. Τα μοναστήρια, έγι-
ναν τα σχολεία της νεότητας. Κυνηγήθηκε το σώμα, βασανίστηκε για
να διευκολύνει το δρόμο για τη μέλλουσα ζωή. Οι άνθρωποι έπρεπε να
αναπτύξουν την ψυχική ομορφιά ενάντια στη σωματική ομορφιά. Ο Με-
σαίωνας ήταν μία περίοδος στείρα και εχθρική στον αθλητισμό,
όπου ήρθε η Αναγέννηση, που ζήτησε την αρμονική ανάπτυξη του ανθρώ-
που, τη σωματική και την ψυχική. Οι ανθρωπιστές διακήρυξαν για μια
φορά ακόμη τη μεγάλη αλήθεια, μυαλό γερό μέσα σε σώμα γερό.

Οι καλλιτέχνες ζωγράφισαν τη σωματική ομορφιά και οι γλύπτες έπ-
λασαν τα ωραία σώματα, που χωρίς φόβο αντίκρισαν τον ήλιο ύστερα
από αιώνες σκοταδισμού και περιφρόνησης της πραγματικής ομορφιάς.

Συγγραφείς σαν το RABELAIS, MOUTAIGNE, LOCKE και COMENIUS,
ξαναμίλησαν για το παιγνίδι σαν μια ανάγκη της παιδικής ηλικίας.

Ο FENELON επανέλαβε με παρηοία ότι ο Πλάτων διεκήρυξε δύο χιλι-
άδες χρόνια πριν: "Άφησε το παιδί να παίξει και χώνεψε τη διδα-
σκαλία μέσα στο παιγνίδι".

Αργότερα, το δέκατο όγδοο και δέκατο ένατο αιώνα, οι μεγάλες
κοινωνικές αλλαγές έφεραν την μεταβολή και στο νόημα της αγωγής.

Ο RAUSSEAN διεκήρυξε την επιστροφή στη φύση, ο JOHANN FRIEDE-
LERICH MUTHS, ο δημιουργός της σύγχρονης Σωματικής Αγωγής, περιέ-
γραψε και ταξινόμησε 105 παιγνίδια.

Ο RESTALOZZI επεσήμανε, ότι το παιγνίδι και η άθληση είναι τα
μέσα για μία συστηματική και αρμονική ανάπτυξη του μυαλού.

Ο FROEBEL, ο ιδρυτής των παιδικών κήπων, εισήγαγε ένα πρόγραμμα
αγωγής μέσα απ'το παιγνίδι.

(''Το συμβολικό παιγνίδι, βάση και αφετηρία καλλιτεχνικής δρα-
στηριότητας στο σχολείο'' Εκδόσεις δίπτυχο, Αθήνα 1984, σελ. 13-18).

Το παιγνίδι στην πόλη και στο χωριό

Έχει μεγάλη σημασία για τον άνθρωπο, για την σωματική και πνευματική του ανάπτυξη το που θα μεγαλώσει. Έχει σημασία γενικά το ποιόν του ενόργανου και ανόργανου κόσμου, από το οποίο θα περιβάλλεται η ζωή του. Αυτό το ποιόν του περιβάλλοντος επιδρά πάντα επάνω στον άνθρωπο, τον διαμορφώνει. Ο κόσμος του περιβάλλοντος είναι εκείνος, που κρύβει μέσα του αναγκασμούς για την ψυχική και σωματική ανάπτυξη του ανθρώπου, ερεθισμούς.

Χωρίς την ερεθιστική επίδραση του περιβάλλοντος δεν αναπτύσσονται οι προδιαθέσεις του ατόμου.

Ένα βασικό στοιχείο του περιβάλλοντος αποτελεί η φύση με τις διάφορες μορφές και εκφάνσεις της. Το κλίμα του τόπου π.χ που θα γεννηθούμε και θα ζήσουμε. Το έδαφος και η μορφολογία του. Δηλαδή το βουνό, ο κάμπος, το παραθαλάσσιο, ο καιρός. Όλα γενικά τα γεωφυσικά φαινόμενα έχουν την επίδρασή τους επάνω στην σωματική και ψυχολογική διαμόρφωση του ατόμου.

Η φύση, ο τρόπος ζωής, τα ήθη και τα έθιμα κάθε τόπου έχουν την δική τους επίδραση και στο πως μεγαλώνει και αναπτύσσεται ένα παιδί.

Το παιδί στο χωριό μεγαλώνει χωρίς μεγάλες δυσκολίες. Του προσφέρεται χώρος και θέση για ελεύθερη κίνηση.

Από μικρό έρχεται σε στενή επαφή με αντικείμενα που ξυπνούν το ενδιαφέρον. Έρχεται σε στενή συνάφεια με την φύση.

Ένα πλήθος αντικείμενα προσφέρονται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνεται στο παιδί η ευκαιρία για παρατήρηση, αλλά και για αναμέτρηση με τα γύρω του πράγματα.

Γνωρίζεται με τον κόσμο των ζώων και των φυτών, στον κήπο, στο χωράφι στο λιβάδι, στο δάσος.

Βλέπει και παρατηρεί τους ανθρώπους στην εργασία και μόνον αυτό.

Μπορεί να αγγίζει τα πράγματα, να μιλά μαζί τους, να παίζει.

Ο γύρω του κόσμος είναι στατός, έχει κάτι το διαρκές και μόνιμο.

Έτσι δίνεται η ευκαιρία στο παιδί να επεξεργαστεί τις παραστάσεις που δέχεται.

Κανένα "σχολείο εργασίας" δεν μπορεί να προσφέρει καλύτερη ύλη γνώσεων, από εκείνη που αποχτά μόνο του το παιδί του χωριού. Μόνο του μέσα στο παιγνίδι του και στη φύση, ανοίγει τα μάτια του και τ'αυτιά του. Ώρες ολόκληρες μένει απασχολημένο στο παιγνίδι του χωρίς κανένας να το ενοχλεί.

Ο κόσμος των παιγνιδιών του παιδιού της υπαίθρου είναι αλλιώς-
 κος από τον κόσμο των παιγνιδιών του παιδιού που μένει στην πόλη. Τα παιγνίδια του είναι φυσικότερα και λιγότερο τεχνικά. Τα συναντά κανείς πάντα εμπρός από τα σπίτια των παιδιών, στις αυλές κάτω από τα δέντρα, στις άκρες των δρόμων, της ακρογιαλιάς ή του ρυακιού.

Επιτάκια, φούρνοι, γέφυρες, εκκλησίες "παντοπωλεία", χάνια ως επί το πλείστον παιγνίδια που βγαίνουν από τις εργασίες και τον κόσμο των μεγάλων. Τα κορίτσια στα παιγνίδια τους μαγειρεύουν, πλάθουν με πηλό και φτιάχνουν πίτες και γλυκίσματα. Δέχονται επισκέψεις ή κρατούν το μικρό στην αγκαλιά, το στολίζουν, το τραγουδούν, το βαπτίζουν, καλωσορίζουν τους καλεσμένους, τους κερνούν και τους προσφέρουν από τις ετοιμασίες κ.α.

Όσο όμως μεγαλώνουν τα παιδιά, τόσο, και γίνονται τα παιγνίδια τους και τα εργαλεία τους πραγματικότητα.

Χρησιμοποιούν το πριόνι, το σκερπάνι, το μαχαίρι την τανάλια, και λοιπά εργαλεία.

Τα παιγνίδια τους τώρα γίνονται ομαδικά.

Τα κορίτσια έχουν τις κούκλες τους, και τους Ελληνικούς χορούς.

Τα αγόρια τα σιλαβάκια, τους κλέφτες, το λουρί, την τσελίκα, τα κότσια και πολλά άλλα παλιά, που αιώνες μεταβιβάζονται από τη μιά γενιά στην άλλη, κληρονομικά και καινούργια, που ανανεώνονται από καιρό σε καιρό και εισάγονται από την πόλη.

Δίπλα όμως στις θετικές αυτές πλευρές, όσον αφορά το παιγνίδι, της ζωής του χωριού υπάρχουν και οι αρνητικές πλευρές.

1. Το παιδί στο χωριό δεν έχει πολλά ερεθίσματα όσον αφορά παιγνίδια που έχουν σχέση με τεχνολογική εξέλιξη.

2. Επίσης όσο πιο πολύ μεγαλώνει το παιδί της υπαίθρου και κυρίως το αγόρι τόσο πιο πολύ υποχωρεί το παιγνίδι και έρχεται προς τα εμπρός η εργασία.

Η πολλή δουλειά, ο λίγος ύπνος, προπαντός το καλοκαίρι, η στέρηση απ' τα παιγνίδια επιφέρουν μεγάλες ζημιές επάνω στην σωματική και πνευματική ανάπτυξη του παιδιού.

Αντίθετα, το παιδί της πόλης, δεν αντιμετωπίζει τέτοιου είδους προβλήματα γιατί δεν υφίσταται ανάγκη να πάει φωμί στον πατέρα του που δουλεύει στο χωράφι ή να προσέξει τις κατοίκες ή τ' αρνιά, να ποτίσει τα άλογα.

Αντιμετωπίζει όμως την ανύπαρκτη ή ελάχιστη επαφή και συνάφεια με τη φύση. Δεν έχει καμιά δυνατότητα ελεύθερης κίνησης. Του λείπει ο χώρος. Λείπουν γενικά τα γήπεδα. Στα σχολεία εκτός από μια μικρή αυλή - κι αυτή δε βρίσκεται σ' όλα - δεν υπάρχει χώρος που να κινείται το παιδί ελεύθερο.

Κι όμως ένα σχολείο χωρίς γήπεδο είναι σαν ένα σπίτι χωρίς κήπο ή καλύτερα σαν 'κεφαλή χωρίς καρδιά'.

Χωρίς το χώρο για κίνηση μένουν στο παιδί της πόλης, πολλές σωματικές, βουλητικές και του θυμικού προδιαθέσεις χωρίς ανάπτυξη. Και αφού του λείπει χώρος τότε δεν απομένει στο φτωχό παιδί της πόλης παρά ο δρόμος.

Αυτός είναι συνήθως ο χώρος του παιγνιδιού του παιδιού , όπου είναι υποχρεωμένο σε κάθε του βήμα να προσέχει με ένταση, αν δεν θέλει να περάσουν από πάνω του οι ρόδες του αυτοκινήτου. Κι αυτός ο χώρος με την ημέρα όλο και χάνεται για το παιδί. Η μεγάλη αύξηση του αριθμού των αυτοκινήτων και η κυκλοφορία τους και στους πιο απομακρυσμένους δρόμους, ταρασσει πια το άσυλο και την ευτυχία των παιδιών και της πιο απόμακρης γειτονιάς.

Το πεζοδρόμιο αποτελείται από πολλούς κινδύνους. Πιο πολλοί όμως κίνδυνοι υπάρχουν στο παράμερο, στην στενή αυλή, στις σκοτεινές σκάλες, στην είσοδο, στις γωνίες κι ακόμα σ' αυτές τις πολυκατοικίες , εκεί παραμονεύει το παιδί άγνωστος, ' 'ο κακός άνθρωπος' ' που θέλει να το παρασύρει.

Για να προσθέσουμε εμείς ότι ο γρήγορος ρυθμός ζωής της πόλης στερεί τον χρόνο απ' τους γονείς να παίξουν με τα παιδιά, να βγούν από το χώρο του σπιτιού, να πάνε στο πάρκο όπου θα βρουν την ευκαιρία να παίξουν με άλλα παιδιά και να νιώσουν ελεύθερα.

Η ζωή στην πόλη απαιτεί τρέξιμο με την ψυχή στο στόμα, λαχάνισμα, νευρικότητα, ένταση και ταυτόχρονα στερεί τον χρόνο απασχόλησης με το παιδί με αποτέλεσμα την εύκολη λύση, τα ' 'βιομηχανοποιημένα' ' παιχνίδια με τα οποία μπορεί το παιδί να αναλώσει τον ελεύθερο χρόνο του χωρίς να γίνεται ενοχλητικό ή απαιτητικό.

ΧΑΡΑΚΗΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ:

Η σχολική ηλικία, εκτείνεται από το 6ο έτος έως την ηλικία που το άτομο γίνεται σεξουαλικά ώριμο (ως το 11ο έτος για τα κορίτσια και το 13ο έτος για τα αγόρια).

Αρχίζει με την εμφάνιση των πρώτων μονίμων δοντιών και την είσοδο του παιδιού στο σχολείο και τελειώνει με την έναρξη της ενήβωσης (την πρώτη έμμηνη ρύση στα κορίτσια και την πρώτη εκσπερμάτωση στα αγόρια).

Είναι σκόπιμο, για την καλύτερη κατανόηση της επίδρασης του παιχνιδιού στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού να ερευνήσουμε λίγο τα χαρακτηριστικά αυτής της συγκεκριμένης ηλικίας που επιλέξαμε να ασχοληθούμε.

Με βάση αυτό λοιπόν, η σχολική ηλικία, από άποψη αναπτυξιακή χαρακτηρίζεται ως περίοδος της βιοσωματικής σταθερότητας και υγείας, της γνώσης και της λογικής της ομάδας των συνομηλίκων, της δράσης και της φιλοπονίας.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιόδου αυτής, κατά τομέα ανάπτυξης είναι δυνατόν να συνοψιστούν ως εξής:

Στο σωματικό και κινητικό τομέα πραγματοποιείται περισσότερο, αντί για ποσοτική αύξηση, ποιοτική μεταβολή.

Παρατηρείται μια αισθητή ανάσχεση του ρυθμού αύξησης των μερών του σώματος και δίνεται προτεραιότητα στην περαιτέρω λειτουργική επεξεργασία και τελειοποίηση της ραγδαίας αύξησης που πραγματοποιήθηκε στην προηγούμενη περίοδο.

Μειώνεται ο ρυθμός της σωματικής αύξησης, για να πραγματοποιηθεί μεγαλύτερος έλεγχος και σκόπιμος προσδιορισμός στις παντός είδους βιοσωματικές και ψυχοκινητικές διεργασίες.

Γι' αυτό, οι ψυχοκινητικές δεξιότητες στην περίοδο αυτή απαιτούν σταθερότητα, ισχύ και χάρη.

Στο νοητικό τομέα πραγματοποιείται το μεγάλο άλμα, από τον εγωκεντρισμό και τη διαισθητική λογική της νηπιακής ηλικίας, στην αποκέντρωση της αντίληψης και στις αναστρέψιμες νοητικές πράξεις. Ήδη από το 7ο έτος, το παιδί αρχίζει να παρουσιάζει για πρώτη φορά συνεπή και σταθερή λογική.

Αρχίζει να κατακτά πλείστα γνωστικά λογικά σχήματα, όπως της ιεραρχικής οργάνωσης των τάξεων, της σειροθέτησης των ποικίλων σχέσεων ανισότητας της έννοιας του αριθμού, της έννοιας της διατήρησης των διαφόρων χαρακτηριστικών του φυσικού κόσμου (ποσότητας, βάρους, όγκου) κ.α.

Η σκέψη όμως ακόμη παρουσιάζει λειτουργικές αδυναμίες.

Παραμένει ακόμη δέσμια της συγκεκριμένης πραγματικότητας.

Δεν μπορεί να χειριστεί αφηρημένες έννοιες και τυπικά λογικά σχήματα.

Οι νοητικές πράξεις γίνονται ακόμη μόνο επί εποπτικού υλικού. Επίσης, στην περίοδο αυτή οι παντός είδους ατομικές διαφορές στη νοημοσύνη γίνονται πιο αισθητές και αντανακλώνται στην πρόοδο του παιδιού στα σχολικά μαθήματα.

Ήδη από την περίοδο αυτή γίνεται καταφανής η ανάγκη για διαφοροποίηση του διδακτικού προγράμματος με βάση τη βαθμίδα της νοητικής ικανότητας (ευφειείς, εκπαιδευσιμοι, ασκήσιμοι).

Στον τομέα της συναισθηματικής και Κοινωνικής ανάπτυξης

πραγματοποιούνται σημαντικές μεταβολές. Ενώ πριν τα ενδιαφέροντα του παιδιού είχαν επίκεντρο τον εαυτό του και τους γονείς τους τώρα στρέφονται προς τους συνομηλίκους. Τα παιδιά στην ηλικία αυτή σχηματίζουν ομάδες, στις οποίες οι ενήλικι δεν είναι ευπρόσδεκτοι. Κάθε ομάδα συνήθως αποτελείται από παιδιά του ίδιου φύλου (ομόφυλες ομάδες), έχει τη δική της κρυφή γλώσσα και το δικό της κώδικα συμπεριφοράς. Το παιδί εγκαταλείπει τον προσωπικό του χώρο της νηπιακής ηλικίας και επιδιώκει το μαζί να ενταχθεί και να γίνει αποδεκτό από την ομάδα σε μια αμφίδρομη σχέση με τους συνομηλίκους.

Οι γονείς, ο δάσκαλος και οι άλλοι ενήλικι είναι ακόμη σημαντικά πρόσωπα για το παιδί, αλλά σε χωροχρονικά περιορισμένο πλαίσιο.

Επίσης, την περίοδο αυτή παύει η μονοκρατορία της οικογένειας. Το σχολείο γίνεται σημαντικός παράγοντας κοινωνικοποίησης του παιδιού. Εκεί το παιδί θα αντιμετωπίσει μια αντικειμενικότερη μεταχείριση και όχι, όπως πριν, την μεροληπτική αντιμετώπιση των γονέων. Μπροστα του προβάλλει ένα κοινό σχολικό πρόγραμμα, το οποίο θα αποτελέσει και κοινό μέτρο σύγκρισης με τους άλλους. Έτσι το παιδί αποκτά καλύτερη αυτογνωσία. Το σχολείο θα επενεργήσει ως παράγοντας ομαλοποίησης της μονόπλευρης μεταχείρισης των γονέων. Το υπερπροστατευμένο παιδί θα νιώσει ότι παράλληλα προς το "ΕΓΩ" υπάρχει και το "ΕΜΕΙΣ" και ότι δεν έχουμε μόνο απαιτήσεις που οι άλλοι πρέπει να μας ικανοποιούν αλλά και υποχρεώσεις προς τους άλλους που πρέπει να εκπληρώνουμε.

Επίσης το παιδί που οι γονείς του είναι αδιάφοροι και απορριπτικοί θα βρεί μέσα στην σχολική κοινότητα πρόσφορο έδαφος για κοινωνική αποδοχή και αναγνώριση κ.α.

Στον τομέα της ανάπτυξης της προσωπικότητας

Το ψυχικά υγιές παιδί έχει μέχρι στιγμής επιτύχει ικανοποιητική βασική εμπιστοσύνη, αυτονομία και πρωτοβουλία και τώρα είναι έτοιμο να επιδοθεί στη φιλοπονία και στην παραγωγικότητα. Στην περίοδο αυτή αρχίζει να συνειδητοποιεί την έννοια του καθήκοντος και την ανάγκη για επιτεύγματα. Στην προηγούμενη φάση ένωθε χαρά όταν μπορούσε με δική του πρωτοβουλία να επιλέγει τις δραστηριότητές του και να αρχίζει να τις εκτελεί, χωρίς όμως να ενδιαφέρεται και για την ολοκλήρωσή τους. Τώρα νιώθει χαρά μόνο όταν τις ολοκληρώνει. Αρχίζει να βιώνει την ευχαρίστηση που συνεπάγεται η απόκτηση μιάς δεξιότητας και να χαίρεται όταν είναι παραγωγικό. Αν όμως δεν κατορθώσει να ικανοποιήσει την ανάγκη του για φιλοπονία και παραγωγικότητα, θα δημιουργήσει συναισθήματα κατώτερότητας και ανεπάρκειας.

Στον τομέα της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης το παιδί της σχολικής ηλικίας διέρχεται το στάδιο της λανθάνουσας σεξουαλικότητας, μια περίοδος ηρεμίας και γαλήνης πριν από την καταιγίδα της ήβης.

Στον τομέα της ηθικότητας το παιδί τώρα εγκαταλείπει τον ηθικό ρεαλισμό των προηγούμενων ηλικιών, όπου οι ηθικοί κανόνες θεωρούνται αμετάβλητοι και μόνιμοι, όπως οι φυσικοί νόμοι, και εισέρχεται στο στάδιο της ηθικής σχετικότητας όπου έμφαση δίνεται στην πρόθεση της πράξης και όχι στα αποτελεσματά της, στο κίνητρο της πράξης και όχι στο ποσό της ζημιάς που προκαλείται.

Γενικώς, η είσοδος του παιδιού στο σχολείο αποτελεί ορόσημο στη ζωή του παιδιού. Τώρα το παιδί απομακρύνεται από το στενό περιβάλλον της οικογένειας και εισέρχεται στον ευρύτερο χώρο

της σχολικής κοινότητας και των συνομηλίκων.

Για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του νέου περιβάλλοντος, το παιδί πρέπει να αποκτήσει ορισμένες δεξιότητες και να μάθει ορισμένες μορφές συμπεριφοράς.

Τα κυριότερα εξελικτικά επιτεύγματα που αναμένεται να επιδείξει το παιδί της σχολικής ηλικίας είναι:

Να αποκτήσει τις βασικές σχολικές γνώσεις και δεξιότητες;
 Να διευρύνει και να ενισχύσει τις κινητικές δεξιότητες που απαιτούνται για την ενεργό συμμετοχή του στα συνήθη οργανωμένα παιχνίδια και αγώνισματ'να αποκτήσει δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησεως και συνήθειες της καθημερινής ζωής και να επιδεικνύει ένα βαθμό αυτόρκειας και ανεξαρτησίας απ'την οικογένεια'να μπορεί να δημιουργεί και να διατηρεί φιλικές σχέσεις με ενηλίκοις έξω από την οικογένεια' να επιδεικνύει ενδιαφέρον με τους συνομηλίκοις να επιδιώκει τη συντροφιά τους και την αποδοχή τους'να συνειδητοποιήσει τον κοινωνικό ρόλο του φύλου του'να επιδεικνύει ενδιαφέρον για την ηθική τάξη της κοινότητας στην οποία ζει και να διαθέτει κανόνες ηθικής ζωής'να γνωρίσει τους διάφορους κοινωνικούς θεσμούς και να πάρει στάση απέναντι στους θεσμούς αυτούς'να αποκτήσει μια θετική στάση έναντι του εαυτού του ως αναπτυσσόμενου οργανισμού'να ενδιαφέρεται για την περαιτέρω ενίσχυση και προαγωγή των γνωστικών λειτουργιών και να είναι παραγωγικός κ.τ.

Η απόκτηση εκ μέρους του παιδιού των παραπάνω εξελικτικών επιτευγμάτων δεν είναι ευθύνη μόνο της οικογένειας, όπως συνέβαινε στις προηγούμενες περιόδους αλλά συγχρόνως και του σχολείου και της ομάδας των συνομηλίκων.

Πρέπει να τονιστεί ότι η επιτυχής επιδίωξη και κατοχή των εξελικτικών αυτών επιτευγμάτων εκ μέρους του παιδιού είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την προσωπική του ευτυχία και συγχρόνως

αποτελεί απαραίτητη υποδομή και προετοιμασία για ένα ομαλό πέρασμα στην επόμενη εξελικτική περίοδο, την εφηβεία.

(Εξελικτική ψυχολογία, Ιωάννης Παρασκευόπουλος,

Τόμος 3, σελ. 11,12,14)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΑΙΓΝΙΔΙΩΝ

Γενικά τα παιχνίδια που ενδιαφέρουν τα παιδιά της σχολικής ηλικίας είναι αφάνταστα σε ποικιλία και σύνθεση.

Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για την διάκριση και ταξινόμηση τους.

Θα αναφερθούμε σε μία που θεωρήσαμε πιο αντιπροσωπευτική. Σύμφωνα με τον Γιώργο Κυριαζόπουλο μπορούμε να ταξινομήσουμε τα παιχνίδια ως εξής:

I. ΟΜΑΔΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ

- α) Πνευματικά: 'Μήπως γνωρίζετε' σκάκι, ντόμινο, τρίλιζα, δωδεκάδα, παιχνίδια μνήμης, 'Γράμματα και αριθμοί', μονοπώλιο (MONOPOLY), αριθμητικά παιχνίδια, γεωγραφικά παιχνίδια.
- β) Κοινωνικά: Οικογενειακά πάρτυ, χορωδία, χορός, κουκλοθέατρο, παιδικά σκέτς, μπαλέτο 'το δαχτυλίδι', τυφλόμυγα, κτλ.
- γ) Αθλητικά και φυσικής αγωγής: Κουνηγητό, κρουτό, λάστιχο, τραμπάλα, μύλος, αμπάριζα, βόλεϊ μπόλ (πετοσφαίριση), μπάσκετ (καλαθοσφαίριση) κτ.λ.

II. ΑΤΟΜΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ

- α) Πνευματικά: Κύβοι για συναρμολόγηση σε ορισμένο σχέδιο, η διδακτική μηχανή του Σκίνερ, ο φωτεινός παντογνώστης, η μαγνητική Πυθία, 'Γράμματα και αριθμοί' ηλεκτρονικός υπολογιστής κ.λ.π.
- β) Δεξιότητων: Κατασκευές με χάντρες (οικουλαρίκια, δαχτυλίδια, ανθάκια κλπ), με πηλό (κατασκευή ζώων, ανθρώπων, πουλιών), υφαντική σε στομικούς αργαλιούς για πορτοφο-

λάκια, τσάντες κλπ. παίξιμο με σβούρα, κατασκευές στην άμμο, κέντημα, πλέξιμο, ξυλουργική (εργαλεία και ξύλο για κατασκευές αντικειμένων), ζωγραφική. Γενικά χορήγηση υλικού για χειροτεχνικές και καλλιτεχνικές κατασκευές.

- γ) Μουσικών ενδιαφερόντων: Φυσσαμόνικα, μελόντικα, φλογέρα, ακορντεόν, κιθάρα, πιάνο, ανάλογα με την προτίμηση του κάθε παιδιού.
- δ) Με ζώα και πουλιά: Περιποίηση πουλερικών, κουνελιών στον κήπο, πουλιών στο κλουβί, ένα σκυλάκι με αλυσίδα να το σέρνει το παιδί, ψαράκια στην γυάλα κλπ. Η έλξη των παιδιών από τα ζώα είναι ακατανίκητη.
- ε) Με αθύρματα: Κούκλες, στρατιωτάκια, αυτοκινητάκια, πλυντήρια, κουζίνες, κουρδιστά παιγνίδια.
- στ) Φυσικής αγωγής: Σκοινάκι, πατίνι, ποδήλατο, πέδιλα για πατινάς, τόπι, μπόλο, τούμπες.

Υπάρχουν παιγνίδια ατομικά, ομαδικά. Παιγνίδια δημιουργικά, οργανωμένα, ψυχαγωγικά και καθαρά διδακτικά. Είναι σκόπιμο λοιπόν, εκτός από την παραπάνω ειδική ταξινόμηση, να κάνουμε μια αναφορά σ' αυτές τις μεγάλες κατηγορίες παιγνιδιών.

(''Ενδιαφέροντα παιδιών και εφήβων'' Γιώργος Κυριαζόπουλος, Εκδόσεις Π. ΚΟΥΤΣΟΥΜΠΟΣ Α.Ε, 1991, σελ. 51-52).

ΟΜΑΔΙΚΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ

Σε μεγαλύτερη ηλικία το παιδί αποζητά να ενταχθεί σε ομάδες, που, από αυτοσχέδιες και ανοργάνωτες, εξελίσσονται σιγά - σιγά σε οργανωμένες, με αυστηρότερους κανονισμούς και περισσότερη πειθαρχία.

Ο αρχηγός της ομάδας είναι αναγκαίος για την ιεραρχία των σκοπών, το συντονισμό των δυνάμεων και την κατανομή των ρόλων. Ως αρχηγός εκλέγεται το άτομο που παρουσιάζει ειδικές ικανότητες, για να προωθήσει τα προβλήματα και τους σκοπούς της ομάδας. Άλλοτε εκτιμάται η σωματική βώμη, άλλοτε η εξυπνάδα ή η πονηριά, άλλοτε το θάρρος ή και το θράσος και άλλοτε άλλες ιδιότητες.

Μέσα στην ομάδα σχηματίζονται υποομάδες με μικρότερους αρχηγούς. Έτσι σχηματίζεται ιεραρχία στην ομάδα. Αλλά όσο μεγαλύτερη θέση έχει ο αρχηγός, τόσο μεγαλύτερες είναι και οι προσδοκίες των μελών.

Το ομαδικό παιχνίδι στην σχολική ηλικία έχει ανυπολόγιστη αξία.

Πρώτα, πρώτα με τη συνειδητή ένταξη στην ομάδα καλύπτεται η ανάγκη για συντροφικότητα, η ανάγκη δηλαδή του παιδιού να βρεθεί μαζί με άλλα.

Ταυτόχρονα το παιδί αντιλαμβάνεται ότι ανήκει, εκτός από την οικογένεια και σε μια παιδική ομάδα. Και αφού αυτή η ομάδα είναι έξω από την οικογένεια, ικανοποιείται και η τάση του για ανεξαρτησία.

Μολονότι το παιδί ξεμακραίνει λίγο από την οικογενειακή θαλπωρή, το αίσθημα της σιγουριάς, δε μειώνεται παρά λυγυροποιείται, διότι και η ομάδα είναι στήριγμα ασφάλειας και σύμβολο δύναμης

συλλογικής.

Έπειτα, η τάση για πειθαρχημένο σοβαρό παιγνίδι και η υπακοή στους κανόνες του παιγνιδιού και στον αρχηγό της ομάδας δείχνουν ότι το παιδί επηρεάζεται τώρα από εξωσχολικούς παράγοντες.

Ο δάσκαλος είναι οφυσικός αρχηγός. Αν γίνει εκφραστής των παιδικών διαφερόντων, μπορεί να ηλεκτρίσει τα μέλη της ομάδας, να τα υποκινήσει σε δράση και μάθηση και να επηρεάσει θετικά ακόμη και το χαρακτήρα τους.

Με το ομαδικό παιγνίδι τα παιδιά καλλιεργούν πολύπλευρα το πνεύμα τους όσο με κανένα άλλο μέσο και με τον πιο αβίαστο τρόπο. Συγκεντρώνουν την προσοχή τους στις αποκτήσεις του παιχνιδιού με ένταση και επίμονη προσήλωση, εκτιμούν την απόσταση, την ταχύτητα και το χρόνο, συλλαμβάνουν τις σχέσεις και προβλέπουν το αναμενόμενο, έτοιμα να δράσουν αστραπιαία και αποτελεσματικά.

Επιστρατεύουν με άλλα λόγια όλες τους τις δυνάμεις και κρατούν το εγώ τους σε εγρήγορση, ηλεκτρισμένο από τη συλλογική άμιλλα. Με ευστροφία μηχανεύονται τρόπους και μέσα για να συμβάλλουν στην νίκη της ομάδας.

Όλες αυτές οι πνευματικές αντιδράσεις τα κάνουν περισσότερο έξυπνα και πνευματώδη από τα παιδιά του διαμερίσματος, τα οποία όταν δεν μελετούν, βλέπουν σκιές στην οθόνη.

Με το ομαδικό παιγνίδι ισχυροποιείται η βούληση και ασκείται η αντενέργεια κατά τον καλύτερο τρόπο, διότι στο παιχνίδι δεν χωράει αδράνεια.

Το παιδί είναι αναγκασμένο να αποβάλλει τη νωθρότητα, τη διστακτικότητα και τη δειλία και να ενεργήσει με θάρρος και αποφασιστικότητα.

Αλλά και το συναίσθημα καλλιεργείται ταυτόχρονα και εκλεπτύνεται.

Το παιδί της σχολικής ηλικίας πουθενά αλλού δεν παίρνει τέτοιες συναισθηματικές εμπειρίες, τέτοια σκιρτήματα χαράς και ενθουσιασμού, όσο την ώρα του παιχνιδιού κι μάλιστα τη στιγμή της επιτυχίας του αντικειμενικού σκοπού. Πουθενά αλλού δεν νιώθει να υψώνεται τόσο το γόητρό του, όσο μέσα στην ομάδα του, από την αναγνώριση της επιτυχίας του στο στόχο και της συμβολής του στην νίκη.

Εκεί χαίρεται την επιδοκιμασία και το θαυμασμό των φίλων, συνταυτίζεται με την ομάδα που ανήκει και διαποτίζεται με το πνεύμα της. Εκεί μαθαίνει να ελέγχει τις αφιθυμίες του, να μη φιλονικεί για τοτίποτα και να μην παραφέρεται.

Με το ομαδικό παιχνίδι παίρνει την καλύτερη κοινωνική μόρφωση. Εκεί σφυρηλατείται ο χαρακτήρας και οικοδομείται η όλη προσωπικότητα. Εκεί μαθαίνει και δίνει βοήθεια στα παιδιά της ομάδας του και αντίστοιχα να δέχεται τη δική τους.

Μαθαίνει να συνεργάζεται, να τηρεί τους κανόνες του παιχνιδιού και να παίζει τίμια. Να μεταφέρεται στην θέση του άλλου και να μη θέλει να κάνει στον άλλο ότι δεν θα ήθελε να κάνουν οι άλλοι σ' εκείνον. Να άρχεται και να άρχει, να γίνεται άξιος ηγέτης και καλός ακόλουθος.

Το παιδί που χάνει τις ευκαιρίες να παίζει με τ'άλλα παιδιά αποτραβιέται στην μοναξιά του και μένει κοινωνικά αναλφάβητο.

Το ομαδικό παιχνίδι καλλιεργεί βέβαια όχι μόνο τις πνευματικές αλλά και τις σωματικές δεξιότητες, αφού το κύριο χαρακτηριστικό του είναι η κίνηση.

Το παιδί της σχολικής ηλικίας θαυμάζει τη δύναμη και τη σωματική βίωση και καταβάλλει κάθε προσπάθεια την ώρα του παιχνιδιού για να δείξει ότι κατέχει αυτές τις ικανότητες και δεν υστερεί από τους συμπαίκτες.

Με τις πολλαπλές διαπροσωπικές αλληλεπιδράσεις, ως φυσική συνέπεια του ομαδικού παιχνιδιού, το παιδί συσσωρεύει σε αφάνταστη ποικιλία, πλούτο, εμπειρία και γνώσεις για την ζωή και την κοινωνία, που είναι το πιο σίγουρο υλικό για τη δομή της προσωπικότητας. Γιατί καθώς λέει ο Ντιοθι, "ένα γραμμάριο εμπειρία είναι καλύτερο από ένα τόνο θεωρία".

Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει, πάντως, ότι τα παιδιά που παίζουν στο δρόμο ακαθοδήγητα, μολονότι αναπτύσσουν πρωτοβουλία και θάρρος, δεν επινοούν εύκολα ανώτερες συνθέσεις παιχνιδιών, αλλά παραμένουν μάλλον στην ρουτίνα των γνωστών, διότι λείπει ο έμπειρος αρχηγός και σύμβουλος. Συχνά, μάλιστα δεν αποφεύγουν την πτώση σ'ένα χαμηλό κοινωνικό κλίμα με δυσάρεστα αποτελέσματα. Τότε γίνονται εριστικά, ευερέθιστα και δεν αποφεύγουν τις βωμολοχίες, τις ύβρεις και τους διαπληκτισμούς. Αντιμαχόμενες κλίμες με αντικοινωνικές εκδηλώσεις δεν αργούν να σχηματισθούν.

ΤΟ ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ

Όσον αφορά το ατομικό παιχνίδι δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι ενδιαφέρει αποκλειστικά τη νηπιακή ηλικία. Και στη σχολική ηλικία δεν παύει να είναι ένα ελκυστικό μέσο για δράση και ψυχαγωγία. Υπάρχουν μάλιστα παιδιά που παίζουν περισσότερα ατομικά γιατί δεν βρίσκουν ευκαιρίες για ομαδικό παιχνίδι. Και υπάρχουν παιδιά που προτιμούν το ατομικό παιχνίδι λόγω ιδιοσυγκρασίας.

Πάντως και το παιδί της σχολικής ηλικίας βρίσκει πολλά ατομικά παιχνίδια αρκετά διασκεδαστικά. Του αρέσει να χτυπά το τόπι, να σκαρφαλώνει στους τοίχους και στα δέντρα, να γλιστράει στην τσουλήθρα, να ασκείται στο μονόζυγο, να κάνει κούνια, πατένι, ποδήλατο, να πηδά, να τρέχει, να πετά πέτρες, να φτιάχνει βαρκούλες, σαΐτες, να κατασκευάζει, να πλέκει καλάθια, να χτίζει με πέτρες, τούβλα. Να κάνει διάφορες κατασκευές με χαρτί, πηλό, ξύλο, σύωμα κλπ. Να ιχνογραφεί και να ζωγραφίζει με νερομπογιές, μαρκαδόρους, και χρωματιστά μολύβια. Να πλέκει, να φτιάχνει φορέματα για κούκλες, να τις ντύνει και να τις γδύνει. Να θέλει να μάθει κάποιο μουσικό όργανο, να παίζει πνευματικά παιχνίδια, να λύνει σταυρόλεξα, να κάνει πειράματα, να τραγουδά και να παίζει με τα ζώα.

Ακόμα το τραβάνε τα παιχνίδια έξω από το σπίτι όπως να κολυμπάει, να ψαρεύει, να κυνηγά τις πεταλούδες και τα πουλιά.

Το ατομικό και το ομαδικό παιχνίδι είναι οι δύο όψεις της ζωής του παιδιού που το μορφώνουν ολόπλευρα παρέχοντας την πιο ευχάριστη ψυχαγωγία και την καλύτερη προετοιμασία για τη ζωή.

Δίνουν λυγρότητα στο σώμα, επιδεξιότητα στα χέρια και ευστρόφια στο νου.

ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Η σχολική ηλικία είναι βασική η ηλικία του ομαδικού και οργανωμένου παιχνιδιού, του κοινωνικού γενικώς παιχνιδιού.

Το πνεύμα του συναγωνισμού είναι μια μορφή του κοινωνικού συναισθήματος που αναπτύσσεται περίπου κοντά στο 7ο έτος.

Βρίσκει έδαφος για να ικανοποιείται περισσότερο στα παιχνίδια παρά στη σχολική εργασία.

Τα οργανωμένα παιχνίδια έχουν πάντα κανονισμούς. Εισάγουν την έννοια μιάς συμφωνίας που συνδέει όλα τα μέλη μιάς ομάδας, τα υποβάλλει σε όμοιες υποχρεώσεις.

Αλλά και αυτή η αντίληψη των κανόνων του παιχνιδιού εξελίσσεται κατά την διάρκεια της σχολικής ηλικίας.

Για τα παιδιά των μικρών τάξεων ο κανόνας εμφανίζεται σαν μια σύμβαση που επιβάλλεται απ'έξω, που τη δέχονται όπως είναι και που δεν θα μπορούσαν να μεταβάλλουν εντούτοις, από μία αιτιολογία που δεν τη σκέπτονται αυτοί τα ίδια παιδιά δεν παύουν να παραβαίνουν αυτούς τους κανόνες που τους θεωρούν απαραβίαστους να κάνουν 'ζαβολιές', αφελέστατα, απλούστατα για να εξασφαλίσουν τη νίκη. Γιατί αυτό που έχει προπάντων σημασία γι'αυτά στα παιχνίδια συναγωνισμού είναι να κερδίσουν και με αθέμιτα ακόμα μέσα.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Φαίνεται πως ο Δημιουργός παίζοντας έφτιαξε τον κόσμο. Τον δημιούργησε για την δημιουργία, ανιδιοτελώς, μην περιμένοντας καμιά ωφέλεια ο ίδιος.

Και φαίνεται πως αν έδωσε στον άνθρωπο κάτι από την θεία φύση του, είναι το δημιουργικό παιχνίδι.

Δεν είναι αντίφαση που το παιδί στη νηπιακή ηλικία απολαμβάνει καλύτερα το καταστροφικό παιχνίδι. Και ο Δημιουργός καταστρέφει γερασμένους οργανισμούς, παλιούς κόσμους, για να κατασκευάσει νέους. Μέσα στο υλικό της καταστροφής βρίσκεται το σπέρμα της δημιουργίας. Με την εξέλιξη της παιδικής φύσης δεν αργεί να έρθει και η αντίστροφη μέτρηση.

Το παιδί της σχολικής ηλικίας χαίρεται και να κατασκευάζει και κατασκευάζοντας αφυπνίζει τις δημιουργικές του ιδιότητες. Δεν νοιάζεται μόνο να διαλύει και να αποσυνθέτει τα παιχνίδια του σε χωριστά κομμάτια. Θέλει κατόπιν και να τα συνθέσει, να τα ενώνει και να τα κατασκευάζει ή να τα τροποποιεί για να δημιουργήσει κάτι νέο, κάτι δικό του.

Πάνω όμως στην καταστροφή και την ανακατασκευή, στην αποσύνθεση και την ανασύνθεση και στους πρωτότυπους συνδυασμούς ανακαλύπτει τη γνώση και πλουτίζει την πείρα του.

Παίζοντας τώρα, το παιδί παρατηρεί για να ανεύρει τις λογικές σχέσεις, ερευνά, μιμείται και αμιλλάται με τ'άλλα παιδιά. Αλλά εδώ ακριβώς, στην παρατήρηση, στην έρευνα, στην άμιλλα, και στην μίμηση του καλού βρίσκεται η οδός για την τελείωση του ατόμου και για την πρόοδο του πολιτισμού.

Ως χιές το νήπιο έπαιζε κάνοντας απλώς διάφορες κινήσεις, για χάρη των κινήσεων.

Τώρα παίζει και προσπαθεί να αναπτύξει τις διάφορες δημιουργικές του δεξιότητες, για να φτάσει τα άλλα παιδιά στην δύναμη, στην ταχύτητα, στην επιδεξιότητα των χεριών και στις κατασκευές, στην κατανόηση των σχέσεων και σε άλλες ικανότητες. Ζυγίζει και εκτιμά την επίδοσή του και ξαναπροσπαθεί να ξεπεράσει τον εαυτό του για να φτάσει τους άλλους συνομηλίκους του, ακόμα και για να τους ξεπεράσει.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρεται για τις μηχανές.

Θέλει να μάθει την λειτουργία και την χρησιμότητά τους.

Θέλει να γίνει και το ίδιο χειριστής της παραγωγικής μηχανής.

Αυτό φαίνεται του ικανοποιεί το αίσθημα της σημαντικότητας και της συμβολής και την τάση να γίνει κι αυτό μεγάλος. Αν πέσουν στα χέρια του εργαλεία και κατασκευαστικό υλικό, θέλει να τα χρησιμοποιήσει για να κατασκευάσει ένα παιδικό παιχνίδι ή ένα έργο τέχνης ή ένα χρήσιμο χειροτέχνημα. Έτσι, το παιχνίδι γίνεται η γέφυρα μετάβασης από τον ανιδιοτελή σκοπό του παιχνιδιού στον ωφελιμιστικό σκοπό της εργασίας. Από το τερπνό παιχνίδι των μικρών στην σοβαρότερη εργασία των μεγάλων.

Αν η εργασία και η αντενέργεια καθιερώθηκαν ως βασικές αρχές της διδασκαλίας, είναι κυρίως γιατί τα παιδιά κατασκευάζουν παίζοντας και δημιουργούν αυτενεργώντας.

Με την καθοδήγηση του δασκάλου μπορούν πράγματι να πετύχουν πρωτότυπες κατασκευές με υγρή άμμο, με πατάτες, με φρούτα, με σπόρους, με ορλούδες, με κουκουνάκια, με πριονίδια. Κατασκευές με κουβαρίστρες, με χάντρες, με ύφασμα. Κατασκευές πλαστικής, χαρτοτεχνίας, ξυλοτεχνίας, γυψοτεχνίας, σωματοτεχνίας. Ευκαιρικές κατασκευές για τις γιορτές, χειροτεχνικές και εχνογραφικές κατασκευές ως έκφραση στα διάφορα μαθήματα. Κατασκευές οργάνων φυσικής αλλά και πειραματικές εφαρμογές.

Ωστόσο, είναι ικανό και για χρήσεις διάφορες:

Χρήση του κασετόφωνου σε λήψη και απόδοση, της κινηματογραφικής μηχανής, των σλάιντς με προβολείς κλπ. Χρήση κομπιούτερ και βίντεο, που διδάσκουν και ψυχαγωγούν μαζί. Χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών, που οπωσδήποτε θα εισαχθούν σε όλα τα σχολεία μας ως αδήριτη και επιτακτική ανάγκη της ηλεκτρονικής εποχής μας, για να βοηθήσουν το παιδί στη γρήγορη μάθηση και σε πλατύτερες δημιουργικές συλλήψεις, καθώς θα ελευθερώνουν την σκέψη του από τα πλοκάμια της ρουτίνας και της μηχανικής δουλειάς.

Οι μικρές ηλικίες, χωρίς να αποτρέπονται από τον χειρισμό των ηλεκτρονικών και έξυπνων μηχανικών παιχνιδιών, πρέπει να οδηγούνται κυρίως σε κατασκευές με ακατέργαστο μαλακό ή πλαστικό υλικό. Προοδευτικά, βέβαια, πρέπει να γίνεται χρήση και σκληρότερου φυσικού ή τεχνητού υλικού (ξύλο, πέτρα, μάρμαρο, σύρμα, ρόδες, βίδες διάφορες κ.λ.π.)

Τα αντικείμενα που μπορεί να φτιάξει το παιδί με το ποικίλο αυτό υλικό είναι εργαλεία, άνθρωποι και ζώα, σπίτια, καλύβες, σκηνές, βάρκες, πλοία, αυτοκίνητα, αεροπλάνα, διαστημόπλοια, έπιπλα και σκεύη, αλυσίδες, βραχιόλια, σκουλαρίκια, σφυρίχτρες, σήραγγες, γεφύρια, ουρανοξύστες κ.ο.κ.

Με τα υλικά αυτά, που δεν κουράζουν λόγω της ποικιλίας τους, το παιδί γίνεται πραγματικός δημιουργός και βλέπει αμέσως τους καρπούς του κόπου του.

Κατασκευάζοντας ικανοποιεί τις έμφυτες τάσεις του, καλλιεργεί τις κλίσεις του, εκφράζει τα ψυχολογικά του προβλήματα, προβάλλει τα βιώματά του. Χρησιμοποιώντας τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές πάνω σε συγκεκριμένους σκοπούς μπορεί να προωθήσει τη σκέψη του πέρα από τα γνωστά μέτρα.

Ο έμπειρος παιδαγωγός εύκολα μπορεί, από τις δημιουργικές κατα-

σκευές, να διαγνώσει την προσωπικότητα του παιδιού και να του δώσει την αναγκαία βοήθεια ή να το κατευθύνει στο σωστό προεπαγγελματικό του προσανατολισμό.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι είναι αμφιλεγόμενο αν ο δάσκαλος μπορεί να γνωρίσει τα παιδιά του καλύτερα με οποιονδήποτε άλλον τρόπο παρά με τον τρόπο του παιχνιδιού. Όπως και το αν οι μαθητές μαθαίνουν περισσότερο και καλύτερα κατά την ώρα της διδασκαλίας, παρά κατά την ώρα του παιχνιδιού.

ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Διάφορες θεωρίες έχουν διατυπωθεί όσον αφορά την προέλευση τον ορισμό και τη σημασία του παιχνιδιού στην εξέλιξη του παιδιού.

+

Ο Άγγλος παιδαγωγός Χέρμπερτ Σπένσερ (HERBERT - SPENSER) 1820, 1903 υποστηρίζει τη θεωρία της "πλεονάζουσας ενεργητικότητας". Το παιχνίδι λέει, είναι η διέξοδος της εκρηκτικής ενεργητικότητας του παιδιού, που συσσωρεύεται στον οργανισμό του. Είναι η ασφαλιστική δικλείδα, όπως η βαλβίδα διαφυγής του ατμού στον λέβητα της ατμομηχανής. Με το παιχνίδι ξοδεύεται η πλεονάζουσα ενέργεια που προκαλεί η εσωτερική πίεση και νευρικήτητα, και επέρχεται ανακούφιση και ηρεμία (Γιώργος Κυριαζόπουλος, 1991, σελ.53)

Στην ίδια θεωρία που εκπρόσωπός της είναι και ο SHILLER αναφέρεται ότι τα παιδιά μη έχοντας την ευθύνη της αυτοσυντηρήσής τους διαθέτουν ολόκληρο το πλεόνασμα της ενεργητικότητάς τους, το οποίο εκφορτίζεται μέσω του παιχνιδιού.

(Ψυχολογίας Παγκ. Εγκυκλοπαίδεια
σελ. 3580)

+

Την θεωρία της "προπαρασκευαστικής άσκησης" για τη ζωή υποστηρίζει ο Σουηδός Κάρλ Γκρος (CARL CROSS 1899).

Το παιδί, λέει, παίζοντας ασκεί τις ικανότητές του, όπως ακριβώς μερικά ζώα παίζοντας ασκούν τα ενστικτά τους. Το γατάκι, παίζοντας, με το κουβάρι, ασκείται πως να πιάνει τους ποντικούς και το κατσικάκι σκαρφαλώνει στους τοίχους παίζοντας, για να ασκηθεί πως να βρῖσκει την τροφή του στις κατοπιές.

Το παιδικό παιχνίδι είναι συνεπώς, η καλύτερη προπαρασκευηή για τη ζωή.

(Γιώργος Κυριαζόπουλος, 1991
σε. 53)

Ο ΠΙΑΓΕΤ (1962) θεωρεί το παιχνίδι ως μια πράξη αφομοίωσης (ASSIMILATION).

Το παιδί δηλαδή ενσωματώνει αντικείμενα, γεγονότα ή καταστάσεις σε προϋπάρχουσες νοητικές δομές ανάλογα με το γνωστικό στάδιο ανάπτυξής του. Στο παιχνίδι, το παιδί, μεταβάλλει την πραγματικότητα, ικανοποιώντας έτσι προσωπικές του ανάγκες και αντλώντας ευχαρίστηση από το αίσθημα ελέγχου πάνω στον εαυτό του και στο περιβάλλον του.

(Ψυχολογίας Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια,
Τόμος 2ος, σελ. 3581)

Ο Βιεννέζος Άντλερ (ALFRED ADLER 1870-1937) είναι θιασώτης της ατομικής εγωκεντρικής θεωρίας. Με το παιχνίδι λέει, το παιδί προσπαθεί να ικανοποιήσει την εγωκεντρική τάση για επιβολή και κυριαρχία.

(Γιώργος Κυριαζόπουλος, 1991, σελ. 53)

Ο Αμερικανός Στάντλεϊ Χολ (STANLEY HALL, 1844-1924), στην προσπάθειά του να εξηγήσει τις διάφορες φάσεις που παίρνει το παιχνίδι στηνεξελλικτική πορεία της παιδικής ηλικίας, δέχεται τη θεωρία του "αταβισμού" που στηρίζεται στο βιογενετικό νόμο του Χέκελ (ERNEST HECKEL, 1834-1919). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η ανάπτυξη του όντος είναι σύντομη επανάληψη της εξέλιξης του είδους. Και το παιχνίδι, συμπεραίνει ο Στάντλεϊ Χολ, είναι σύντομη επανάληψη των φάσεων που πέρασε η ανθρωπότητα στην εξελλικτική της πορεία, από τα βάθη των αιώνων μέχρι σήμερα. Έτσι, λέει, εξηγείται, γιατί το παιδί τρελαίνεται για το κυνήγι παλιών και μικρών ζώων και γιατί σρέσκεται σε άγρια πολεμικά παιχνίδια και συγκρούσεις με άλλες ομάδες παιδιών.

(Γιώργος Κυριαζόπουλος, 1991, σελ. 53)

Στο σημαντικό ρόλο του παιχνιδιού αναφέρονται διάφορες θεωρίες του 20ου αιώνα σχετικά με την ανάπτυξη του ατόμου.

Σύμφωνα με την ψυχαναλυτική θεωρία (FREUD, 1924, ERIKSON, 1963) το παιδί παρέχει στα παιδιά διέξοδο για την εκπλήρωση των επιθυμιών τους και την αντιμετώπιση τραυματικών εμπειριών.

Η επίμονη επανάληψη συγκεκριμένων περιστατικών από τις εμπειρίες αυτές, κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, δίνει την ικανότητα στα παιδιά να έχουν τον έλεγχο μιας κατάστασης στην οποία υπήρξαν παθητικοί δέκτες. Το παιχνίδι επίσης, θεωρείται ότι έχει ένα "καθαρτικό" (CATHARTIC) ρόλο, διευκολύνοντας το παιδί στην έκφραση των φόβων του και στην εκφόρτιση της έντασης και της επιθετικότητας.

(Ψυχολογίας Παγκ. Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 2ος
σελ. 3581)

Ο Γάλλος Σατό (JEAN CHAIEAU) υποστηρίζει τη θεωρία της επιτυχίας και της επιβεβαίωσης του εγώ. Το παιδί παίζει για να δοκιμάσει τη χαρά της επιτυχίας και να επιβεβαιώσει την ικανότητα του εγώ για αυτοπειθαρχία και συμμόρφωση προς τους κανόνες του παιχνιδιού.

(Γιώργος Κυριαζόπουλος, 1991, σελ. 53)

Άλλοι δέχονται τη "θεωρία της αναψυχής και της χαλάρωσης" (LAZARUS, PAIRICK). Υποστηρίζουν ότι η τάση προς το παιχνίδι προέρχεται από έλλειψη ενεργητικότητας και από την ανάγκη για χαλάρωση και αναψυχή, ύστερα από έντονες και κουραστικές δραστηριότητες. Για τα παιδιά, το παιχνίδι αποτελεί μια φυσική, ενστικτώδη δραστηριότητα της παιδικής ηλικίας

(Ψυχολογίας Παγκ. Εγκυκλοπαίδεια, σε. 3581)

Ο MC DOUGALL υποβάλλει σε κριτική τις δύο παραπάνω απόψεις.
 Όσον αφορά την άποψη του SPENSER, υποστηρίζει ότι δεν παίζει μόνο το ξεκούραστο ζώο, αλλά και το εξαντλημένο από την κούραση.

Συνεπώς η εκδήλωση του παιχνιδιού δεν είναι αποτέλεσμα πλεονάζουσας ενέργειας μόνο.

Στην θεωρία του GROSS, αντιπαραθέτεται με την εξής σκέψη:
 Που λέει, υποθέτουμε, ότι τα μικρά σκυλιά παλεύουν για να ασκήσουν το μαχητικό τους ένστικτο, θα πρέπει να παλεύουν αληθινά και να δαγκώνει πραγματικά το ένα το άλλο. Μια που ο θυμός συνοδεύει την άσκηση του μαχητικού ενστίκτου, θα έπρεπε να παρατηρούμε όλα τα αποτελέσματα του θυμού στην πάλη αυτή των μικρών σκύλων. Αντίθετα στην προπαιδευτική αυτή πάλη, τα σκυλιά αν και σ' άλλες περιπτώσεις θυμώνουν πραγματικά, στην περίπτωση αυτή δεν θυμώνουν.

Απέναντι σ' αυτές τις θεωρίες ο DOUGALL παραθέτει την δική του θεωρία που την ονομάζει "θεωρία της άμιλλας".

Παραδέχεται ότι το παιχνίδι έχει την πηγή του σε ένα κίνητρο ανταγωνισμού, άμιλλας. Είναι η επιθυμία να ξεπεράσει τους άλλους, να τους συναγωνιστεί.

Αυτό το κίνητρο το βρίσκει παντού ο MC DOUGALL, όχι μόνο στο παιχνίδι, αλλά και στην πραγματική ζωή του ενήλικου, στην πολιτική, στο εμπόριο. Όπου και να εμφανιστεί το κίνητρο αυτό, δίνει ένα παιγνιώδη χασακτήρα στην δραστηριότητα (θεοφ. Γέρος, 1984, σελ. 20,23,24).

Σε όλες αυτές τις θεωρίες υπάρχει πολλή αλήθεια αλλά καμιά δεν δίνει πλήρη εξήγηση λόγω της μονοφερείας της, γι' αυτό και όλες δέχτηκαν οξεία κριτική.

Ωστόσο, καθεμιά δίνει εξήγηση σε κάποια έκφανση του παιχνιδιού. Η θεώρηση, έπειτα, όλων των θεωριών φωτίζει την καθολική συμπεριφορά του παιδιού, στα διάφορα παιχνίδια του.

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Με την ανάπτυξη του παιδιού, και το παιχνίδι τροποποιείται αντίστοιχα και παίρνει διαφορετική σε κάθε ηλικία εξέλιξη.

Στην βρεφική και νηπιακή ηλικία επικρατεί εξ'ολοκλήρου το φανταστικό δραματικό παιχνίδι, που εμφυλώνει τα άψυχα, το επαναληπτικό μιμητικό παιχνίδι γιατί η μίμηση είναι ισχυρή τάση, το αυθόρμητο ατομικό παιχνίδι, γιατί το παιδί δεν είναι ώριμο να συνεργαστεί με άλλα παιδιά, το παιχνίδι χωρίς κανόνες και χωρίς λογική, αφού το παιδί βρίσκεται ακόμη στην προλογική περίοδο.

Αργότερα στα πρώτα χρόνια της σχολικής περιόδου το εξωλογικό φανταστικό παιχνίδι υποχωρεί. Το καλαμένιο άλογο, τα ψεύτικα βαφτίσια με γλυκίσματα από πηλό και κουφέτα από βότσαλα χάνουν την πρωτερνή τους γοητεία. Ο μαγικός κόσμος των ψευδαισθήσεων αποβάλλεται σιγά σιγά και το παιδί αρχίζει να προσγειώνεται στην πραγματικότητα της ζωής. Οι προτιμήσεις του για λογικότερα παιχνίδια όλο και αυξάνονται.

Καθημερινά γίνεται και πιο συνεργάσιμο και χαίρεται όλο και περισσότερο το ομαδικό παιχνίδι με τους κανόνες, που πρέπει να τηρούνται αν και η πειθαρχία είναι ακόμη χαλαρή.

Όταν το παιδί εισέρχεται στο σχολείο εκεί αυτοσχεδιάζει λιγότερο από την προσχολική γιατί του προσφέρεται πλέον το οργανωμένο και ελεγχόμενο παιχνίδι, χωρίς όμως να εγκαταλείψει τελείως και τον δικό του αυτοσχεδιασμό σε παιχνίδια.

Στην ηλικία αυτή αρχίζει το στοιχείο του συναγωνισμού γιατί βρίσκεται μεταξύ ομηλίκων του και θέλει να επιδείξει ικανότητα και υπεροχή έναντι των άλλων.

Σ'αυτή την ηλικία τα παιχνίδια πρέπει να είναι απλά, με απλούς κανόνες και να ικανοποιούν την φαντασία του παιδιού.

Τα μπιμπτικά είναι πιο αγαπητά στην ηλικία αυτή, τα δρομικά και τα παιχνίδια με μπάλα που είναι καταλληλότερα για τα αγόρια γιατί αναπτύσσεται σ'αυτή την ηλικία η μυϊκή συναρμογή.

Οι συχνές επαναλήψεις των ίδιων παιχνιδιών δεν κουράζουν το παιδί της ηλικίας αυτής και σ'αυτή την ηλικία αρχίζει η αντενέργεια σε κατασκευές ξύλου, πηλό χαρτί κλπ.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Ίσως η πιο φανερή λειτουργία του παιχνιδιού στη ζωή μας είναι αυτή της αναψυχής, της ανακούφισης, που δοκιμάζουμε, όταν μας απομακρύνει λίγο από τις ευθύνες ή από την υπερένταση και την ανία της καθημερινής εργασίας.

Το παιχνίδι, ακόμα, μας βοηθά να περάσουμε το χρόνο μας ευχάριστα ενώ περιμένουμε αναμενόμενες προσδοκώμενες ευκαιρίες.

Όμως πέρα απ' αυτές τις όχι και τόσο σημαντικές χρήσεις και ωφέλειες, το παιχνίδι υπηρετεί ποικίλους σοβαρούς στόχους, ειδικά στη ζωή του αναπτυσσόμενου παιδιού.

Σε κάθε στάδιο της ανάπτυξης, το παιχνίδι βοηθάει το παιδί να αποκτήσει σωματικές, πνευματικές και κοινωνικές δεξιότητες και να τις τελειοποιήσει με τη συνεχή άσκησή του.

Το παιχνίδι λέει ο JACQUIN βοηθά στην πρόοδο ολόκληρης της προσωπικότητας, καθώς και στην αύξηση όλων των λειτουργιών. Το παιχνίδι λέει ο JACQUIN βοηθεί στην πρόοδο ολόκληρης της προσωπικότητας, καθώς και στην αύξηση όλων των λειτουργιών. Το παιχνίδι θέτει σε λειτουργία, κατά τρόπο εξαιρετικά ποικίλο τις σωματικές δυνατότητες του παιδιού.

Μυϊκή δύναμη, ευκαμψία των αρθρώσεων, επιδεξιότητα, ταχύτητα, ενέργεια, ετοιμότητα ανταποκρίσεως, χαλάρωση, ισορροπία κλπ., αποκτώνται ή διευκολύνονται με το παιχνίδι.

Από βιολογική άποψη η ωφέλεια για το σώμα του παιδιού είναι τεράστια με την εσωτερική πλήρωση που νιώθει το παιδί παίζοντας.

Η έντονη μυϊκή δράση, η λειτουργική μορφή της δράσεως αυτής, η έντονη κυκλοφορία και πλήρη οξυγόνωση του αίματος μέσα στην καθαρή ατμόσφαιρα της υπαίθρου δίνει το προβάδισμα στο παιχνίδι

από κάθε μυϊκοψυχική ενασχόληση.

Το παιδί έχει ανάγκη να εκτονώσει το πλεόνασμα της ενεργητικότητας του όπως υποστηρίζει ο STANLEY HALL.

Το παιχνίδι μάλιστα, μπορεί να δεσμεύει και να σπρώξει αυτή την ενέργεια ως την υπερβολή, ως τη κόπωση.

Το παιδί δεν έχει πάντοτε συνείδηση των ορίων του.

Εκείνο, όμως, που πρέπει να υπολογίζεται είναι λιγότερο, η χρησιμοποιούμενη ενέργεια και περισσότερο η κατεύθυνση.

Το παιχνίδι επιτρέπει στο παιδί να υπέρχει ενεργά.

Όπως λέει ο R.M. CASABLANCA: "Το παιδί από 6 έως 11 χρόνων χρησιμοποιεί τον ελεύθερο χρόνο του στο να παίζει".

Έτσι το παιδί ταυτίζει τον ελεύθερο χρόνο (για ψυχαγωγία) και το παιχνίδι. Γι' αυτό μπορούμε να μεταφέρουμε στο παιχνίδι τον όρο του τρίπτυχου του ZOFFRE DUMAZERIER: την "ξεκούραση", ενώ η διασκέδαση και το ξεπέραςμα δεν έρχονται παρά έπειτα.

Είμαστε εδώ σ' ένα επίπεδο, ανάκτησης αρκετά αρνητικό περισσότερο, παρά χρησιμοποίησης της ενέργειας.

Επιβάλλεται μια άποψη πιο ενεργητική που να ανταποκρίνεται στο δεύτερο όρο της διασκέδασης, της τέρψης.

Αυτό είναι δυνατόν να το ελέγξουμε σε ένα άλλο τομέα.

Αντιμετωπίζοντας το παιχνίδι σαν μέσο για συναισθηματική εκτόνωση, δηλαδή αν το δούμε από κοινωνικο-συναισθηματική άποψη.

Άλλωστε είναι τόσο ακαθόριστα τα σύνορα ανάμεσά τους, ώστε είναι δύσκολο έως αδύνατο να τα δει κανείς τελειώς ξεκομμένα το ένα από το άλλο.

Με βάση, λοιπόν, την κοινωνικο-συναισθηματική πλευρά του παιχνιδιού μπορούμε να εξηγήσουμε και την συμπεριφορά του παιδιού στο παιχνίδι, το "γιατί το παιδί παίζει".

Το παιδί μέσα από το παιχνίδι εκφράζει απωθημένες επιθυμίες. Αναπαριστώντας δυσάρεστα περιστατικά καταφέρνει να ξεπεράσει επαναλαμβάνοντας τα στο φανταστικό παιχνίδι.

Μειώνεται η συγκινησιακή του επίδραση και κατά συνέπεια η ένταση, το άγχος και η αγωνία του παιδιού.

Τα παιδιά, έχουν, την ανάγκη να παίξουν για να κερδίσουν τον έλεγχο των καταστρεπτικών και επιθετικών τους διαθέσεων, όμως και συχνά αυτά τα συναισθήματα προκαλούν φόβο, όταν τα συνειδητοποιήσουν.

Στο παιχνίδι το παιδί μπορεί να δείξει συμπεριφορές που του έχουν απαγορευτεί στην καθημερινή ζωή, όπως επίσης και να μιμηθεί τους μεγάλους σε μια προσπάθειά του να ταυτιστεί με αυτούς.

Μπορεί επίσης να εκφράσει άμεσα τις επιθυμίες του, τις προτιμήσεις του για κάποια πράγματα, να επιβεβαιωθεί ο χαρακτήρας του μέσα απ' τον τρόπο με τον οποίο παίζει.

Το παιχνίδι προσφέρει την δυνατότητα στο παιδί να αισθάνεται επιτυχημένο, να δημιουργήσει και να μάθει.

Ν' αναπτύξει τη σκέψη του και πως να αντιμετωπίζει προβλήματα, να οξύνει την κρίση του.

Επίσης το παιδί μέσα απ' το παιχνίδι εκτονώνει την ανάγκη του να ερευνήσει τον υλικό κόσμο ή να ζήσει σ' ένα κόσμο φανταστικό που μπορεί να εξουσιάζει.

Συμβάλλει στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων, στην έκφραση συναισθημάτων με αποτέλεσμα την ανακούφιση από κάποια δυσφορία ή στενοχώρια.

Επιπλέον, το παιχνίδι διευρύνει τις εμπειρίες του ατόμου, διότι του δίνει τη δυνατότητα να φανταστεί σικηνικά, να δοκιμάζει πολλούς ρόλους που διαφορετικά δε θα μπορούσε ποτέ να τους κατανοήσει.

Αυτή η δυνατότητα ανάληψης ρόλων στο παιχνίδι δίνει την ευκαιρία στο νεαρό άτομο να προετοιμαστεί για υπεύθυνες θέσεις που θα αναλάβει αργότερα στην ζωή του και να κατανοήσει κάτι από την εργασία που εκτελείται και τις απόψεις που έχουν οι άλλοι, νέοι, γονείς ή επαγγελματίες, οι οποίοι κατέχουν ήδη αυτές τις θέσεις ή ασκούν αυτά τα επαγγέλματα.

Ο GORDON, υποστηρίζει ότι το παιχνίδι παίζει βασικό ρόλο στο σχηματισμό της προσωπικής ταυτότητας ή της γνώσης του εαυτού με την διερεύνηση των διαφερόντων και το παίξιμο των διαφορετικών ρόλων.

Ο BALLY (Νανάκου, 1972) στο άρθρο του "η αξία του παιχνιδιού στην κρίση της ανθρώπινης προσωπικότητας" αναφέρει ότι "το παιχνίδι είναι η χαροποιός σοβαρότητα της παιδαγωγικής δημιουργίας η οποία και δίνει αξία στην ανθρώπινη ζωή" και βοηθάει το παιδί να εξωτερικεύσει τα υποσυνείδητα βιώματά του, να εκφράσει τις ανησυχίες του, να προβάλλει τις εσωτερικές του λειτουργίες (Α. ΡΙΓΟΣ, 1976):

Μέσα απ' το παιχνίδι το παιδί εντάσσεται στην κοινωνική ομάδα, αναπτύσσει την συνεργατικότητα, τον αλληλοσεβασμό, τις φιλικές και διομαδικές σχέσεις, καλλιεργεί την τιμιότητα, την ειλικρίνεια, τη φιλία, την αυτοθυσία, τον αυτοέλεγχο, την υπομονή, την αυτοπειθαρχία, καταστέλλοντας τον εγωισμό και τα αρνητικά στοιχεία.

Θέλοντας να τονίσει τη σπουδαιότητα των λειτουργιών Ο Θ. Παρασκευόπουλος έλεγε: "χώρα που δεν έχει βιβλία για το παιδί, θεατρικά έργα για το παιδί, ποιήματα για το παιδί, κέντρα ψυχαγωγίας χώρους για το παιχνίδι του παιδιού, η χώρα αυτή κατοικείται από ανθρώπους που έχουν γνωρίσματα κοινά με τους βάρβαρους".

Οι σχέσεις των παιδιών της σχολικής ηλικίας και η επίδραση του σχολείου στην ψυχοκοινωνική εξέλιξη του παιδιού.

Η είσοδος του παιδιού στο σχολείο είναι, για πολλά παιδιά, η πρώτη φορά που αποχωρίζονται από το οικογενειακό περιβάλλον, για τόσο μεγάλο διάστημα κάθε μέρα.

Το παιδί έρχεται σε επαφή με άγνωστους συνομηλίκους και ενήλικους με τους οποίους θα πρέπει να προσαρμοστεί.

Είναι μια φάση κοινωνικότητας, κατά την οποία η ενέργεια των παιδιών διοχετεύεται περισσότερο σε ομαδικά παιχνίδια και ενεργητικότητα στις δραστηριότητές τους.

Γι' αυτό το λόγο και οι μέθοδοι διδασκαλίας που παροτρύνουν τα παιδιά να συνεργάζονται και να μοιράζονται πράγματα, παρά να ανταγωνίζονται μεταξύ τους, έχουν πολύ καλύτερα αποτελέσματα. Τα παιδιά θέλουν να σχηματίζουν ομάδες, οι οποίες βέβαια είναι χαλαρές, αλλά παίζουν το δικό τους ρόλο στο να εκφραστούν ιδιότητες των ατομικών χαρακτήρων.

Το πολύ παιχνίδι συντελεί επίσης, στην γέννηση και γνωριμία των ηγέτων, των αρχηγών στους οποίους οι δάσκαλοι πρέπει να αφιερώσουν ιδιαίτερη προσοχή.

Σ' αυτή την ηλικία η ομάδα αποτελείται από παιδιά και των δύο φύλων με ίσους όρους και ευχάριστες διακρίσεις. Ανάμεσα στα δύο φύλα υπάρχει συντροφικότητα και συνεργασία.

Το πέρασμα απ' τον παιδικό εγωκεντρισμό στην κατανόηση των άλλων και στην συνεργασία του παιδιού με τους άλλους, δηλαδή η εξέλιξη του έμφυτου εγωισμού στον επίκτητο αλτρουισμό, γίνεται με την κοινοτική ζωή, τη συνεργασία, όπως ολότελα φυσικό την εφαρμόζουν τα παιδιά στο παιχνίδι, στην εργασία, ή τις ελεύ-

θερες απασχολήσεις τους.

Το σχολείο είναι ο κύριος φορέας μετά την οικογένεια για την ακαδημαϊκή επιτυχία και κοινωνικοποίηση του παιδιού και γι' αυτό το λόγο πρέπει να δημιουργεί την κατάλληλη ατμόσφαιρα για διευκόλυνση της κοινωνικοποίησης και συναισθηματικής ωρίμανσης του που είναι βασικά στοιχεία για την παραπάνω επιτυχία.

Το σχολείο και ο δάσκαλος πρέπει να λειτουργούν ως πρόσωπα μέμησης για τα παιδιά και η συμπεριφορά τους μπορεί να διευκολύνει την κοινωνικοποίησή τους.

Παιχνίδι και εργασία στο Δημοτικό Σχολείο

Η παιχνιδώδης μορφή διδασκαλίας είναι ένας ιδιαίτερος τρόπος μετάδοσης της διδακτέας ύλης κατά τη διδασκαλία, ο οποίος χρησιμοποιεί για κίνητρο μάθησης την ιδιαίτερη αγάπη του παιδιού σ' αυτή την ηλικία για το παιχνίδι.

Για το παιδί κάθε χρονική στιγμή είναι πολύτιμη εφόσον αντιπροσωπεύει την μετάβασή του από μια κατώτερη βαθμίδα σε ανώτερη.

Στην πορεία της ανάπτυξής του το γοητεύει κάθε τι που αφορά την ανάπτυξή του και το κάνει να ξεχνάει κάθε άσκοπη δραστηριότητα.

Οι εσωτερικές του τάσεις για την ψυχική του εξέλιξη το σπρώχνουν στην αναζήτηση μέσων διολέτευσης της ενεργητικότητάς του τα οποία θα συμβάλλουν στην εσωτερική του ανάπτυξη.

Όπως λέει η Μοντεσσόρι, "όταν το παιδί βρεθεί μπροστά σε ένα διδακτικό παιχνίδι που ικανοποιεί τις εσωτερικές και πνευματικές του ανάγκες, εγκαταλείπει το υλικό παιχνίδι με το οποίο ασχολείται επειδή δεν είχε κάτι το καλύτερο να κάνει και αφοσιώνεται στο διδακτικό παιχνίδι".

("Ψυχολογίας Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 2ος, σελ. 352")

Ο παιδαγωγός πρέπει να οδηγήσει το παιχνίδι στην εργασία. Αυτό το πέρασμα από το παιχνίδι στην εργασία το οποίο λαμβάνει χώρα στο σχολείο είναι μια μεγάλη ευκαιρία για την αγωγή του παιδιού.

Το σχολείο δεν πρέπει να αποκορήξει το παιχνίδι του και να του δημιουργήσει αντίθεση μεταξύ "καθήκοντος, και παιχνιδιών".

Το καθήκον δεν πρέπει να είναι ψυχρός κανόνας ο οποίος επιβάλλεται και ο οποίος θα δημιουργήσει μια απόλυτη σύγκριση γιατί μ'αυτόν τον τρόπο στερείται την χαρά.

Θα ήταν μεγάλη βοήθεια το να οδηγήσει ο παιδαγωγός το παιδί από το παιχνίδι στην ζωή με τις απαιτήσεις και τα καθήκοντα ώστε να μην δημιουργηθεί το ρήγμα μεταξύ τους.

Το σχολείο πρέπει να κάνει αυτό το πέρασμα κατά τρόπο αρμόζοντα.

Το έργο της μορφώσεως πρέπει να γίνει έργο ελεύθερης και ευχάριστης αποδοχής από το προσφερόμενο μορφωτικό υλικό και αυτό είναι καθήκον των παιδαγωγών.

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Επικοινωνία μελών στην οικογένεια

Η οικογένεια αποτελεί την πρώτη φυσική κοινωνική ενότητα, που υποδέχεται τον νέο άνθρωπο στην ζωή και είναι το πρωταρχικό βιολογικό και κοινωνικό κύτταρο από το οποίο πηγάζει ο κοινωνικός πολιτισμός.

Η βάση της οικογένειας δεν σχετίζεται μόνο με το δεσμό αίματος που συνδέει τα μέλη αλλά συνεπάγεται και ένα πλήθος καθηκόντων που αφορούν την ανατροφή και την ηθική και πνευματική ανάπτυξη των μελών της.

Κοινωνιολόγοι και φιλόσοφοι που ασχολήθηκαν με το θέμα, της οικογένειας μιλούν για την διαλεωτική σχέση που υπάρχει ανάμεσα στους δύο συζύγους αφ' ενός και στους γονείς και τα τέκνα αφ' ετέρου. Η οικογένεια, η αληθινή οικογένεια αποτελεί το καταφύγιο μέσα στο σάλο της σύγχρονης ζωής γιατί κρατά την ενότητα της ψυχής, την κυβερνάει η αγάπη και δεν ξέρει από εγωισμό. Δεν συγκοούνται οι σκοποί της και δεν υπάρχει σύγκλιση και η ταραχή που διακρίνουν έξω από τη ζωή. Είναι γενικά αποδεκτό ότι το οικογενειακό περιβάλλον παίζει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της προσωπικότητας του νέου ανθρώπου. Ο θεσμός της οικογένειας για την αγωγή του παιδιού παρέμεινε και παραμένει αναντικατάστατος. Το καλύτερο παιδαγωγικό ίδρυμα, με τους πιο άριστους παιδαγωγούς και τα σύγχρονα μέσα, δεν είναι ικανό να αναπληρώσει τον ιδιαίτερο ψυχικό δεσμό και την αποτελεσματικότητα των μέσων αγωγής που εξασφαλίζει η οικογένεια. Καθελί που γίνεται στο σπίτι, κάτω από τα μάτια του παιδιού συνδέεται φυσικά στο πνεύμα του με χίλιες δυο άλλες προηγούμενες εικόνες, που ανήκουν στο ίδιο σύστημα ιδεών και έχει συνεπώς γι' αυτό μια εσωτερική αλήθεια.

Στην Ελλάδα η οικογένεια διατηρεί ακόμη ευτυχώς, κατά το μεγαλύτερο ποσοστό την συνεκτικότητα και τον εσωτερικό της δεσμό. Δεν υπάρχει αμφιβολία όμως, ότι οι προσανατολισμοί και η θέση της οικογένειας έχουν αλλάξει σημαντικά και στην χώρα μας κατά τα τελευταία χρόνια.

Παλιότερα η οικογένεια ήταν μονάδα κλειστή, συγκεντωτική και αυτάρκης.

Το κοινωνικό περιβάλλον τους διευκόλυνε πολύ στο έργο τους, γιατί δεν ασκούσε ανταγωνιστική επίδραση. Σήμερα όμως τα πράγματα έχουν αλλάξει. Έγιναν αρκετές μεταβολές σε πολλούς τομείς, άλλες προς το καλύτερο και άλλες προς το χειρότερο.

Αποτέλεσμα η αφαίρεση πολλών ευθυνών και αρμοδιοτήτων από την οικογένεια και η μεταβίβασή τους στο σύνολο. Η μεταβίβαση αυτή επέφερε τη μείωση του ρόλου της οικογένειας και τη δημιουργία χάσματος μεταξύ των παιδιών και γονέων. Γι' αυτό και σήμερα είναι περισσότερο από ποτέ άλλοτε επικριτική η ανάγκη να διατηρήσει η οικογένεια σταθερούς και ισχυρούς δεσμούς. Αυτό συνεπάγεται ισορροπημένη σχέση των γονέων ως ζευγάρι, καθώς και των γονέων απέναντι στα παιδιά.

Ο τρόπος που λειτουργεί ο πατέρας και η μητέρα και αντίστροφα με τις δικές τους ανάγκες ως άτομα και ως ζεύγος παίζουν σημαντικό ρόλο στις γονεϊκές τους αντιδράσεις. Οι γονείς που έχουν συζυγικά προβλήματα είναι πολύ απασχολημένοι με τα δικά τους θέματα και δεν μπορούν να ασχοληθούν και να αντιληφθούν σωστά και έγκαιρα τις ανάγκες των παιδιών τους.

Οι εξωοικογενειακές σχέσεις είναι γεγονός ότι επηρεάζουν τις ενδοοικογενειακές σχέσεις. Είναι επόμενο λοιπόν αυτή η συναισθηματική φόρτιση η οποία έρχεται από το εξωτερικό περι-

βάλλον να επιδρά επάνω και στα παιδιά αρνητικά ή θετικά ανάλο-
γα με τα γεγονότα.

Καθοριστικό ρόλο επίσης στην διαμόρφωση της γονεϊκής συμπερι-
φοράς, είναι και η ίδια η συμπεριφορά του παιδιού.

Ιδιαίτερα το παιδί της σχολικής ηλικίας είναι απορροφημένο
με τις δραστηριότητές του και δεν ενδιαφέρεται πολύ για τους
συνηλίτους. Δέχεται τους μεγάλους σαν ένα απαραίτητο και όχι
πολύ σημαντικό μέρος της ζωής του. Βρίσκονται κατά βάθος μακ-
ρυστά από τα καθημερινά του καθήκοντα. Η αντίδραση ορισμένων γο-
νέων όταν βλέπουν τα ενδιαφέροντα του παιδιού να βρίσκονται μα-
κρυστά από τις δικές τους προσδοκίες αντιδρούν με τρόπους που
αντί να πετύχουν να το φέρουν πιο κοντά, καταφέρνουν να διώξουν
το παιδί πιο μακρυστά. Άρκετοί γονείς είναι αρκετά υπερπροστατευ-
τικοί απαιτητικοί, ανήσυχoi και φιλόδοξοι σε τέτοιο βαθμό που
να δημιουργεί προβλήματα αντί να διευκολύνει τη δημιουργία θερ-
μών σχέσεων με το παιδί τους.

Είναι ανάγκη ένας ώριμος γονιός να έχει αυτογνωσία και αυτο-
κυριαρχία στις αντιδράσεις προς τα παιδιά και στις σχέσεις του
με τα παιδιά. Ακόμη να μην είναι εγωκεντρικοί. Ένας σύζυγος
εγωκεντρικός δεν μπορεί να έρθει στη θέση άλλου συζύγου και δεν
μπορεί να κατανοήσει τον συζυγό του. Και αφού δεν κατανοεί
τον σύζυγο, δεν μπορεί να δημιουργηθεί η κατάλληλη ατμόσφαιρα
και για το παιδί.

Ο σωστός γονέας είναι ανάγκη να παρακολουθεί σωστά τις ανά-
γκες, την ψυχολογία του παιδιού.

Αυτό σήμερα δεν είναι μόνο υπόθεση του ενστίκτου αλλά και των
γνώσεων και της τεχνικής.

Είναι επιτακτική ανάγκη σήμερα να συμμερίζονται ο ένας γονιός τις ανάγκες του άλλου για να δημιουργηθεί και το κατάλληλο κλίμα για τους ίδιους αλλά και για το ίδιο το παιδί, μιας αρμονικής σχέσης βασισμένης στην κατανόηση, την υποστήριξη, το διάλογο και την αγάπη.

Η οικογένεια σε σχέση με την εργασία και το
παιχνίδι του παιδιού

Μια βασική σύγκρουση που επέρχεται συχνά ανάμεσα στους γονείς και στο παιδί της σχολικής ηλικίας είναι η αντιπαράθεση που επέρχεται σε σχέση με το παιχνίδι και την εργασία του παιδιού.

Μερικοί γονείς και εκπαιδευτικοί νομίζουν πως από τη στιγμή που το παιδί θα πάει σχολείο η ενασχόλησή του με παιχνίδια είναι χάσιμο χρόνου.

Νομίζουν πως πρέπει να παραφορτώνουν το παιδί με γνώσεις περισσότερες από την ηλικία του. Δεν καταλαβαίνουν ότι όλα αυτά που μαθαίνει το παιδί δεν έχουν ουσιαστική αξία αν δεν έχουν εμπαιδωθεί καλά, αν το παιδί δεν έμαθε να αγαπά και να ενδιαφέρεται γι' αυτό που κάνει και το κάνει περισσότερο από υποχρέωση και καταναγκασμό.

Με την είσοδο στο σχολείο, πρόβλημα για το παιδί είναι η σχολική εργασία. Πρόβλημα για τους γονείς είναι η απομάκρυνσή τους από το παιχνίδι. Και έτσι αφού βρίσκονται στα δύο αντίθετα άκρα η αλληλοκατανόηση είναι προβληματική.

Είναι αποδεκτό και σωστό ότι δεν πρέπει να παραμελούνται τα μαθήματα που αποτελούν μέσο αναπύξεως. Όμως το ένα μέσο αναπύξεως δεν πρέπει να αποκλείει το άλλο, ούτε ν'αποβαίνει σε βάρος του, πολύ περισσότερο όταν το άλλο αυτό μέσο, το παιχνίδι δηλαδή είναι πολύ σημαντικό τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια της σχολικής ζωής. Πρέπει λοιπόν να βρεθεί ένας θετικός συμβιβασμός.

Η υπερφόρτωση των παιδιών σε εξωσχολικές μαθησιακές ασχολίες δεν είναι λύση για να περιορισθεί το παιχνίδι.

Είναι σημαντικό να πλησιάσουν οι γονείς τα παιδιά και ιδίως στον προγραμματισμό στην οργάνωση του εξωσχολικού χρόνου με

με τέτοιο τρόπο που να συνδιαστεί το παιχνίδι και η μάθηση χωρίς περιορισμό ή αποκλεισμό του ενός και του άλλου.

Οι γονείς πρέπει να προσπαθούν να συνδιάζονται αρμονικά οι διάφορες μορφές εργασίας ώστε το πέρασμα από την μια στην άλλη να προκαλεί ευχάριστη εντύπωση και να κινεί το ενδιαφέρον του παιδιού και για κάποια άλλη δραστηριότητα.

Το παιχνίδι στο μικρό μαθητή εξακολουθεί να είναι βασικό τόσο από διαπαιδαγωγική όσο και από μορφωτική άποψη. Εκφράζει τον τρόπο και την ανάγκη του παιδιού για δράση, είναι ένα ιδιόμορφο σχολείο προετοιμασίας για την εργασία. Με τις λειτουργίες που επιτελεί το παιχνίδι συντελείται η διάπλαση της προσωπικότητας του μικρού μαθητή.

Απαραίτητη λοιπόν προϋπόθεση για την επιτυχή συνύπαρξη του παιχνιδιού και της εργασίας είναι η κατανόηση από μέρους των γονέων τις ανάγκες του παιδιού για χρόνο αφιερωμένο στο παιχνίδι. Όσο καλύτερα παίξει ένα παιδί τόσο καλύτερα θα εκτελέσει την εργασία του.

Τα παραπάνω δεν σχετίζονται απλά και μόνο με τη διάθεση προσφοράς από μέρους των γονέων αλλά και ενεργητικής συμμετοχής. Η συμμετοχή στα παιδικά παιχνίδια είναι συχνά απαραίτητη έτσι ώστε και το παιδί να αισθάνεται ικανοποιημένο από το παιχνίδι αλλά και οι γονείς του να έχουν τύχει το δικό τους στόχο που αφορά και την ενασχόληση του παιδιού με την εργασία, τα μαθήματά του που είναι αποτέλεσμα της παραπάνω ικανοποίησης.

Ο ρόλος του γονέα στην ενθάρρυνση και στην
διευκόλυνση του παιδιού να παίξει

Η ενθάρρυνση στο παιχνίδι του παιδιού είναι τόσο σημαντική ώστε μπορεί να θεωρηθεί βασική αιτία κακής συμπεριφοράς. Ένα παιδί που φέρεται άσχημα είναι ένα παιδί που έχει χάσει το θάρρος του.

Για το μικρό παιδί οι μεγάλοι μοιάζουν απίστευτα αποτελεσματικοί και με μαγικές ικανότητες με αποτέλεσμα προστά στις απόπειρές των γονέων να αισθάνεται ανήμπορο.

Η ώρα του παιχνιδιού μπορεί να γίνει το σημείο επαφής απ' όπου θα ξεπηδήσει η αρμονία και η κατανόηση ανάμεσα στο παιδί και τους γονείς. Τα παιχνίδια στο σπίτι μπορούν να γίνουν πηγή χαράς παρά πικρού συναγωνισμού.

Η ενθάρρυνση του παιδιού να παίξει και η συμμετοχή των γονέων στο παιχνίδι, εφόσον αυτό εκδηλώνεται και σαν επιθυμία του παιδιού, είναι μια συνεχής πορεία που αποβλέπει να δώσει στο παιδί ένα αίσθημα σεβασμού για τον εαυτό του και ένα αίσθημα ολοκλήρωσης.

Το παιδί που δεν έχει αποθαρρυνθεί ενδιαφέρεται να κάνει πολλά πράγματα. Οι γονείς πρέπει ν' αναγνωρίσουν αυτό το ενδιαφέρον και να το ενθαρρύνουν. Η ώρα του παιχνιδιού είναι μια ιδανική ώρα για να κάνουν πρακτική άσκηση μιάς νέας τεχνικής που μπορεί να γίνει μέρος ενός παιχνιδιού.

Δηλαδή μέσα από το παιχνίδι και χρησιμοποιώντας την ενθάρρυνση του παιδιού οι γονείς μπορούν να πετύχουν πολλά και στον τομέα της μαθήσεως.

Μια καθορισμένη ώρα για το οικογενειακό παιχνίδι μπορεί να γίνει μέρος του καθημερινού προγράμματος.

Η στάση του παιδιού αλλάζει απέναντι στο παιχνίδι όταν παίρνουν μέρος και οι μεγάλοι σ' αυτό.

Το παιχνίδι γίνεται περισσότερο σπουδαίο και σοβαρό. Οι κανόνες του παιχνιδιού είναι ίδιοι για όλους. Δεν δίνουν διαταγές οι μεγάλοι, είναι σύντροφοι του μικρού και όχι μεγαλύτεροι. Και αυτό φαίνεται είναι εκείνο που τραβάει τα παιδιά στα παιχνίδια με τους μεγάλους γιατί πρόκειται για επικοινωνία μεταξύ ίσων. Ο ενθουσιασμός των γονέων είναι μεταδοτικός και τα παιδιά πολλές φορές δείχνουν τόση εφευρητικότητα. Συχνά υποδεικνύουν μοναχά τους το τι τους ενδιαφέρει. Σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι αποτελεσματικός ο έπαινος των γονέων ο οποίος όμως δεν πρέπει να είναι διαρκής ή ψεύτικος κάποιες φορές γιατί σε τελική ανάλυση καλλιεργεί την εξάρτηση.

Ένα άλλο βασικό σημείο που αφορά την διευκόλυνση του παιδιού να παίξει, από μέρους του ενήλικου σχετίζεται με την κατανόηση μερικών βασικών κανόνων. Είναι ανάγκη να καταλάβει ο γονέας ότι το παιδί ευχαριστείται να κινείται από το ένα παιχνίδι στο άλλο αφιερώνοντας λίγο χρόνο κάθε φορά. Δεν υποχρεώνει το παιδί να τελειώσει αυτό που άρχισε αφού συχνά η διαδικασία έχει γι' αυτό μεγαλύτερη αξία από το αποτέλεσμα.

Επίσης είναι βασικό να ανεχθεί χωρίς να βαρυγκομήσει τη φασαρία που κάνει το παιδί συχνά παίζοντας, πράγμα που μπορεί να διευθετηθεί, εφόσον υπάρχει η διάθεση από μέρους του γονέα για συζήτηση παρά για επίπληξη και αρνητική αντίδραση.

Μπορεί ο ίδιος ο γονέας να κατευθύνει την παιδική δραστηριότητα κάπου αλλού.

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να κερδίσουμε και την συνεργασία του παιδιού.

Αυτό θα το πετύχουν οι γονείς εφόσον μούν στην ψυχή του παι-

δισύ, κατανοήσουν τις ανάγκες του να αφιερώσουν χρόνο γι' αυτό.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Η Κ.Ε αναγνωρίζει ότι το παιδί της σχολικής ηλικίας βρίσκεται αντιμέτωπο με ένα σύστημα κατασταλλαγμένων αξιών, σ'ένα ορισμένο ρυθμό ζωής.

Έρχεται αντιμέτωπο με την έννοια του καθήκοντος και της υποχρέωσης για συνέπεια στις σχολικές του υποχρεώσεις.

Παράλληλα γνωρίζοντας μέσα απ'την Κ.Ε, την θεωρία και την πράξη, τις ιδιαιτερότητες, τα χαρακτηριστικά, τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, τις δυνατότητες αυτής της ηλικίας, προσπαθεί με τις μεθόδους που η Κ.Ε με άτομα, με ομάδες, με κοινότητα, με οικογένεια, με ιδρύματα να βοηθήσει στην κάλυψη των παραπάνω αναγκών.

Αναγνωρίζει την ανάγκη του παιδιού της σχολικής ηλικίας, για χρόνο αφιερωμένο στο παιχνίδι, που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την αποδοτικότητα του και στα μαθήματα του σχολείου.

Ένα παιδί που έχει ικανοποιηθεί και εκτονωθεί με το παιχνίδι του, είναι έτοιμο να αποδώσει και στην εργασία του σχολείου.

Ο Κ.Λ μπορεί λοιπόν, να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για μια αρμονική συνύπαρξη ανάμεσα στο παιδί και στο παιχνίδι κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνει και τη σχέση αυτών των δύο με γονείς και δασκάλους.

Αυτό επιτυγχάνεται:

1. Με την συνεργασία του, Κ.Λ με άλλες ειδικότητες π.χ (ψυχολόγους, παιδαγωγούς, λογοτέχνες, παιδοψυχιάτρους) με σκοπό την διεύρυνση των γνώσεων του και την απόκτηση μιάς σφαιρικής εικόνας της σπουδαιότητας του παιδικού παιχνιδιού.

2. Ο Κ.Λ συνεργάζεται με το Δ. Σχολείο με σκοπό να πετύχει

την προώθηση και την χρήση του οργανωμένου και ομαδικού παιχνιδιού στο σχολείο, με την ύπαρξη ειδικά διαμορφωμένων χώρων. Χρησιμοποιεί το παιχνίδι ως μέσο έκφρασης, επικοινωνίας και γνώσης.

3. Ο Κ.Α αναλαμβάνει να ενημερώσει γονείς και δασκάλους για την καταλληλότητα των παιχνιδιών, τα θετικά και τα αρνητικά τους αποτελέσματα. Επίσης και τον τρόπο εμπλοκής αυτών στο παιχνίδι. Αυτό γίνεται μέσα από οργανωμένες ομαδικές δραστηριότητες με γονείς και δασκάλους.

4. Επίσης μέσα από το παιχνίδι των παιδιών και την συνεργασία άλλων ειδικών αναγνωρίζει τυχόν πρόβληματικές καταστάσεις που εμποδίζουν την ψυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού και φροντίζει για την παραπομπή σε ειδικούς ή ιδρύματα.

5. Ο Κ.Α μπορεί επίσης σε συνεργασία με άλλες ειδικότητες και το κράτος να ευαισθητοποιήσει τους παραγωγούς και διαφημιστές παιχνιδιών έτσι ώστε να αναβαθμιστεί η ποιότητα του παιδικού παιχνιδιού.

6. Τέλος ο Κ.Α μπορεί να βοηθήσει τους γονείς στο να συμμετέχουν σε σχολές γονέων με σκοπό την απόκτηση περισσότερων γνώσεων γύρω από θέματα που σχετίζονται άμεσα με το παιδί και το παιχνίδι τις επιλογές που κάνουν οι ίδιοι, βάση του γεγονότος ότι το παιδί πρέπει να έχουν τόσα παιχνίδια που να εξυπηρετούν τις βασικές τους ανάγκες δηλ. την πνευματικής του και ψυχικής του υγείας.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Σύμφωνα με την Παπαϊωάννου Καλλιόπη, η ψυχική υγεία είναι η "δυνατότητα του ανθρώπου κάτω από το βάρος των συγκρούσεων που αφορούν την ψυχοσωματική του ικανότητα, να σκέπτεται, να νοιώθει να συμπεριφέρεται και συνάμα να βρίσκει λύσεις στις αντιθέσεις του που να εδραιώνουν την ψυχοπνευματική του πληρότητα χωρίς να τον υπερφορτίζουν συνεχώς" (Παπαϊωάννου Καλλιόπη, "Ψυχική Υγεία και Παιχνίδι", "ΕΚΛΟΓΗ", Σεπτ. - Δεκ. 1976, σελ. 60)

Το παιδικό παιχνίδι παίζει βασικό ρόλο στην ψυχική υγεία του παιδιού. Η ψυχολόγος EVA INSULANDER διευθύντρια του συμβουλίου για την σημασία του παιχνιδιού στη Στοκχόλμη, λέει ότι: "το παιχνίδι δεν αποτελεί μόνον ένα μέσο για να περνά την ώρα του ευχάριστα το παιδί αλλά είναι και σημαντικός παράγοντας για την ψυχική του εξέλιξη". (Παιδαγωγική έρευνα, Άννα Λαουτάρη-Γκριτζάλα, 1992). Το παιχνίδι είναι ένας τρόπος απασχόλησης αλλά και ένας τρόπος ζωής του παιδιού. Προκαλείται από ψυχική παρόρμηση, εκφράζει τις σωματικές ανάγκες και προσφέρει τα ερεθίσματα και τις γνώσεις που δεν έχουν η ψυχή και το πνεύμα από μόνα τους και που τους είναι εντελώς απαραίτητα όχι μόνον για να διαμορφωθούν αλλά και να κοινωνικοποιηθούν.

Το παιχνίδι του παιδιού προετοιμάζει το σώμα, αλλά και την προσωπικότητα, τον ψυχικό κόσμο, τον χαρακτήρα.

Το παιδί είναι γεμάτο ζωή και ενδιαφέροντα για τα πάντα. Είναι απαραίτητο λοιπόν να του δοθεί η ευκαιρία να τα ζήσει αυτά και να τα γνωρίσει.

Αυτή η γνωριμία έρχεται μέσα από την επαφή που στην παιδική ηλικία γίνεται κυρίως μέσα από το παιχνίδι. Είναι ανάγκη το παιδί να ζήσει και να αντιμετωπίσει εντάσεις, να ξεπεράσει προβλή-

ματα, να πάρει αποφάσεις, να γνωρίσει τους ενήλικες και τον τρόπο που φέρονται και ενεργούν, να εκφράσει ή να νοιώσει συναισθήματα από μέρους άλλων και δικά του, να εκτονωθεί.

Μέσα από το παιχνίδι που παίρνει ποικίλες διαστάσεις, αποχρώσεις και τροπές εκδηλώνεται ο εσωτερικός κόσμος του παιδιού και παράλληλα ο ίδιος αυτός κόσμος επηρεάζεται.

Το παιδί δίνει και παίρνει μέσα από το παιχνίδι, πράγμα που είναι βασικό για την ικανοποίηση και αναγνώριση της οντότητάς του. Καμιά πλευρά της παιδικής ψυχής δεν μένει ανεπηρέαστη από την συγκλονιστική εμπειρία του παιχνιδιού. Το ίδιο και του σώματος.

Στο παιδί η κινητική λειτουργία, η διανοητική ανάπτυξη και η συναισθηματική ανάπτυξη συνδέονται στενά και για να αναπτυχθούν και να φανερωθούν χρειάζονται το παιχνίδι όπως η γη το σπόρο για να γίνει καρπός ή όπως το λουλούδι το νερό για να ανθίσει.

Η άποψη του SCHILLER ότι "ο άνθρωπος ολοκληρώνεται μόνον όταν παίζει" είναι απόλυτα σεβαστή. Τα παιχνίδια ατομικά και ομαδικά, ελεύθερα και κατευθυνόμενα έχουν αναμφισβήτητα μεγάλη παιδαγωγική αξία και αναπτύσσουν την προσωπικότητα του παιδιού.

Είναι μένα μέσον με το οποίο το παιδί γνωρίζει και ανακαλύπτει πράγματα και φτάνει προοδευτικά στην ωριμότητα. Ελευθερώνεται από τους εσωτερικούς αγώνες, τους φόβους και τους θυμούς. Το παιχνίδι, δημιουργεί κανόνες, είναι τάξη, δεσμεύει και λυτρώνει, απορροφά, αιχμαλωτίζει, γοητεύει. Είναι ρυθμός και αρμονία. Είναι πάνω απ' όλα ελευθερία και έκφραση. Έχει αποδειχθεί από παρατηρήσεις και μελέτες ότι είναι μια φυσιολογική ανάγκη όπου το παιδί ξεκουράζεται ψυχικά, δημιουργεί και πολλές φορές βρίσκει καταφύγιο σε κάτι που έχει κουράσει ψυχικά ή πληγώσει.

Το παιχνίδι είναι ζωή. Όταν ζητάμε από ένα παιδί να μην παίζει είναι σαν να του ζητάμε να μην ζήσει. Η παρεμπόδιση του παιχνιδιού

διού αλλά και η πιθανή κοροϊδία γιατί ασχολίες του είναι δυνατόν να προκαλέσουν σοβαρά ψυχικά τραύματα που θα σφραγίσουν την προσωπικότητα και το μέλλον του παιδιού. Ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο με το παιχνίδι προσφέρονται πλούσιες εμπειρίες και ερεθίσματα έχει ευεργητικές επιδράσεις στην ανάπτυξη του εγκεφάλου και την ομαλή ψυχική ανάπτυξη του παιδιού.

Το παιχνίδι ως διαγνωστικό και θεραπευτικό μέσο

Το παιχνίδι είναι γενικά αποδεκτό ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο διάγνωσης ψυχικών ασθενειών που συχνά μπορούν να θεραπευθούν πάλι με το παιχνίδι.

Συγκεκριμένα γεγονότα και καταστάσεις που αφορούν τη συμπεριφορά του παιδιού στο παιχνίδι είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε αποκάλυψεις όσον αφορά την ψυχοκινητική υγεία του παιδιού.

Η καταστροφικότητα που παρατηρείται σε μικρά παιδιά είναι τις περισσότερες φορές φυσιολογική από την άποψη ότι προκαλείται από περιέργεια ή απροσεξία.

Όταν παρατηρείται όμως σε παιδιά ηλικίας 7-12 ετών και είναι έντονη και συνεχιζόμενη τότε είναι ανησυχητική. Επίσης, είναι γεγονός ότι η προτίμηση των αγοριών, λόγω αυξημένης ενεργητικότητας, κινητικότητας και πρωτοβουλίας, βρίσκεται στα ζωηρά παιχνίδια. Από την άλλη πλευρά τα κορίτσια δείχνουν προτίμηση σε παιχνίδια που απαιτούν περισσότερο συναισθηματισμό. Όταν οι προτιμήσεις αυτές διαφοροποιούνται χωρίς αυτό βέβαια να είναι απόλυτο, είναι απαραίτητη η έρευνα για την αναζήτηση αιτιών που μπορεί να έχουν συγκλονίσει την παιδική ύπαρξη. Η έλλειψη και η κακή διεξαγωγή του παιχνιδιού, η περιορισμένη ελευθερία, οι α-

πογοητεύσεις, η μάταιη αναμονή για υποσχέσεις στο χώρο του παιχνιδιού που δεν παραγματοποιούνται, οι αποδοκιμασίες, οι κοροϊδίες κλονίζουν την ατομική και κοινωνική παρουσία του, γίνονται αιτία να κλονιστεί η εμπιστοσύνη του. Χαρακτηριστικό επίσης είναι το γεγονός ότι κάθε ηλικία δείχνει ιδιαίτερη προτίμηση σε ορισμένα είδη παιχνιδιών εκτός βέβαια από κάποια παιχνίδια των οποίων η χρήση μπορεί να συνεχιστεί και σε μεγαλύτερες ηλικίες.

Μια επιστροφή σε παιχνίδια προηγούμενης ηλικίας, όταν είναι στιγμιαία η παροδική, δεν πρέπει να εμπνέει ανησυχίες. Είναι δυνατόν να οφείλεται στο γεγονός ότι το παιδί θέλει να τραβήξει την προσοχή ή να εκδηλώσει πείσμα ή αντίθεση σε κάτι. Όταν όμως διαπιστωθεί η επίμονη ενασχόληση του παιδιού με αυτά, είναι επιτακτική η ανάγκη για αντιμετώπιση γιατί μπορεί να οδηγήσει σε καθυστέρηση του πνευματικού επιπέδου.

Τα παραπάνω είναι μερικοί από τους βασικούς λόγους που καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για προσεκτική διερεύνηση από μερικούς γονέων και ειδικών του τρόπου και της ποιότητας των παιχνιδιών των παιδιών, έτσι ώστε να προλαμβάνονται έγκαιρα δυσάρεστες καταστάσεις που παρεμποδίζουν την ομαλή ψυχική ανάπτυξη του παιδιού.

ΠΑΙΓΝΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Πρόκειται για ψυχοθεραπευτική διαδικασία (play therapy) η οποία απευθύνεται σε παιδικά και στην οποία το παιχνίδι παίζει κεντρικό ρόλο.

Η χρήση του παιχνιδιού βασίζεται στην υπόθεση ότι το παιδί μέσα από το παιχνίδι εκφράζει συναισθήματα και προβληματισμούς, πιο εύκολα σε σύγκριση με το λεκτικό τρόπο επικοινωνίας. Ο ψυχίατρος ή ο ψυχοθεραπευτής παρακολουθεί τις υποσυνείδητες συμβολικές ενέργειές του.

Παράλληλα το παιχνίδι έχει θεραπευτική αξία και χρησιμοποιείται για την εκπλήρωση αναγκών του παιδιού, προσωπικών και κοινωνικών. Ο επιστήμονας (παιδαγωγός, ψυχολόγος, κοινωνικός λειτουργός) παρακολουθεί και βοηθά στη χρησιμοποίηση σωστών υλικών και μέσων.

Σήμερα συναντώνται πολλές διαφορετικές μορφές παιγνιοθεραπείας. Η διαφοροποίηση τους εξαρτάται από το συγκεκριμένο ρόλο του παιχνιδιού. Δηλαδή αν χρησιμοποιείται σαν αποκλειστικά ψυχοθεραπευτικό μέσο ή σαν βοηθητικό μέσο στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία.

Ένα άλλο στοιχείο που τις διαφοροποιεί είναι η θεωρητική, ή πελατοκεντρική και η οικογενειακή παιγνιοθεραπεία.

Στις ψυχοδυναμικές μορφές παιγνιοθεραπείας το παιχνίδι χρησιμοποιείται ως μέσο παρατήρησης και πηγή πληροφοριών. Παράλληλα αποτελεί το μέσο για δημιουργία θεραπευτικής σχέσης και διευκολύνει την ερμηνευτική επικοινωνία μεταξύ αναλύτη και αναλυόμενου. Εκφράσεις αυτής της μορφής παιγνιοθεραπείας είναι οι:

S. Freud, Anna Freud, Melanie Klein, Taft & Allen.

Η πελατοκεντρική παιγνιοθεραπεία έχει αναπτυχθεί κυρίως από

την A. Axilina (1974). Η προσέγγιση της Axilina στηρίζεται στην υπόθεση ότι το παιδί έχει ώθηση προς ανάπτυξη και ολοκλήρωση η οποία παρεμποδίζεται στις περιπτώσεις των συναισθηματικά διαταραγμένων παιδιών.

Η θεραπεία παιχνιδιού στοχεύει στην αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ παιδιού και του περιβάλλοντος του, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η φυσική, αυτοβελτιωτική ανάπτυξη του παιδιού. Η Axilina έχει προτείνει συγκεκριμένους όρους που πρέπει να ισχύουν κατά την διάρκεια της παιχνιδιοθεραπείας και οι οποίοι, λόγω της μεγάλης επίδρασής τους σε αυτό το χώρο, θεωρούνται "κανόνες" για μια ικανοποιητική παιγνιοθεραπευτική προσέγγιση. Οι όροι αυτοί περιλαμβάνουν τη δημιουργία φιλικής σχέσης μεταξύ θεραπευτή και παιδιού, την έκφραση κάθε είδους συναισθήματος, την πίστη στην ικανότητα του παιδιού να λύσει μόνο του τα προβλήματά του. Παράλληλα, υπάρχουν όρια μη επιτρεπτών συμπεριφορών τα οποία πρέπει να είναι ελάχιστα και που οδηγούν στην συνειδητοποίηση των απαιτήσεων της πραγματικότητας και της αμφίπλευρης ευθυνότητας στη θεραπευτική σχέση. Παραδείγματα ορίων αποτελούν η αυστηρή τήρηση ορίων και η απαγόρευση σωματικής βίας.

Η οικογενειακή παιγνιοθεραπεία στηρίζεται στο γεγονός ότι οι οικογενειακές σχέσεις είναι άμεσα συνδεδεμένες με τα ψυχοπαθολογικά συμπτώματα του παιδιού, λειτουργώντας είτε ως αιτιολογικοί παράγοντες, είτε ως παράγοντες διατήρησης των προβλημάτων. Αρα οποιαδήποτε θεραπευτική προσέγγιση πρέπει να απευθύνεται στο σύνολο των μελών της οικογένειας. Η χρήση του παιχνιδιού είναι βοηθητική και στοχεύει στην συμμετοχή όλων των μελών της οικογένειας ώστε να δειχθούν και να δοκιμασθούν νέοι τρόποι αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας μεταξύ των μελών.

Την τελευταία εικοσαετία το Διεθνές Συμβούλιο για το Παιδι-

κό παιγνίδι σε συνεργασία με την Παγκόσμια Οργάνωση Προσχολικής Εκπαίδευσης αποφάσισαν να εισαγάγουν το παιχνίδι στα Παιδιατρικά Νοσοκομεία. Η παιγνιοθεραπεία στο νοσοκομείο είναι ένα εκπαιδευτικό και ψυχολογικό πρόγραμμα που προέρχεται από την Ευρώπη και την Αμερική. Οι ειδικοί παιγνιοθεραπευτές (ψυχολόγοι ή εκπαιδευτικοί, εκπαιδευμένοι στην παιγνιοθεραπεία), σε συνεργασία με το νοσηλευτικό προσωπικό των διαφόρων τμημάτων του Παιδικού Νοσοκομείου και οπωσδήποτε με τους γονείς, στοχεύουν στο να μειώσουν το stress του αρρώστου παιδιού, προσφέροντας του δημιουργικές δραστηριότητες, ψυχολογική υποστήριξη, χρόνο - νοσηλευτική φροντίδα (στοργή). (Ρήγα Β., Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια, Ψυχολογίας, τόμος 6).

ΠΑΙΓΝΙΟΘΗΚΗ

Η παιγνιοθήκη (Lekotek) ενσαρκώνει την ιδέα ενός κέντρου που χρησιμοποιεί ένα θεραπευτικό εκπαιδευτικό σύστημα για το παιδί με ειδικές ανάγκες. Η ιδέα της δημιουργίας της παιγνιοθήκης γεννήθηκε πριν από 20 χρόνια στη Σουηδία από την γιατρό K. Junker και την παιδαγωγό E. Bid, ύστερα από οδυνηρές δικές τους εμπειρίες. Η Παιγνιοθήκη περιλαμβάνει παιχνίδια για παιδιά από ηλικία 7 μηνών έως 18 χρόνων με νοητικές βλάβες, ψυχικά άρρωστα, σπαστικά. Τα σωστά καλοσχεδιασμένα εκπαιδευτικά παιχνίδια (ξύλινες κατασκευές, ξύλινα σπαστά παιχνίδια που απεικονίζουν ζώα, γεμετρικά σχήματα, lego, παιχνίδια με την άμμο). Είναι φυσικά πολύ δαπανηρά. Η οικογένεια, λοιπόν δανείζεται το παιχνίδι, το κατάλληλο παιδαγωγικό παιχνίδι από την Παιγνιοθήκη και το παίζει στο σπίτι. Ο δανεισμός είναι δωρεάν. Σκοπός είναι να δημιουργηθεί η κατάλληλη ατμόσφαιρα (θετική) των ίδιων των παιδιών και της οικογένειας τους ώστε να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα καλύτερα. Επίσης μέσα από αυτό το ειδικό υλικό παιχνίδι το παιδί αρχίζει να γνωρίζει πρώτα τον εαυτό του, να αποκτά δραστηριότητα και αυτοπεποίθηση και κατόπιν να έρθει σε επαφή με άλλα παιδιά αποκτώντας κοινωνικότητα, συνεργατικότητα, ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Το προσωπικό του Κέντρου είναι ειδικά εκπαιδευμένο και έρχεται σε επαφή και συνεργάζεται στενά με τις παιδιατρικές κλινικές, τα Κέντρα Ψυχικής Υγιεινής, τους συμβουλευτικούς σταθμούς του Δήμου. Επιπλέον υπάρχει στενή συνεργασία Παιγνιοθήκης και γιατρών, ψυχολόγων, λογοθεραπευτών, φυσικοθεραπευτών και όλων εκείνων των ειδικών ατόμων που ασχολούνται με την ιατρική φροντίδα, την εκπαίδευση και τα κοινωνικά προβλήματα των παιδιών

και εφήβων. (Α.Β. Ρήγα Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια Ψυχολογίας, τόμος 6).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Ι Ι

1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΑΚΡΙΒΕΣ ΘΕΜΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Με βάση το ιδιαίτερο ενδιαφέρον και την ευαισθησία προς τα παιδιά της σχολικής ηλικίας αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με ένα θέμα που αφορά άμεσα την παιδική ηλικία.

Το θέμα αυτό είναι το παιχνίδι και η σημασία του στην ηλικία αυτή.

Το θεωρητικό μέρος, περιλαμβάνει γενικά στοιχεία, απόψεις, μελέτες για το παιχνίδι καθώς και κάποια ιδιαίτερα στοιχεία για το παιδί της σχολικής ηλικίας και τη σχέση του με το παιχνίδι.

Όσον αφορά το ερευνητικό μέρος πήραμε την απόφαση να ερευνήσουμε την άποψη των γονέων για τη συμβολή του παιχνιδιού στην διαμόρφωση του χαρακτήρα του παιδιού, καθώς επίσης την άποψη αλλά και την πραγματικότητα για τον δικό τους ρόλο και θέση στο συγκεκριμένο θέμα.

2. ΣΚΟΠΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Διερεύνηση και γνώση του τρόπου εμπλοκής των γονέων με το παιχνίδι.
2. Διερεύνηση του τρόπου και της συχνότητας με την οποία οι γονείς παίζουν με το παιδί.
3. Πόσο χρόνο διαθέτουν οι γονείς για την απο κοινού ενασχόληση με το παιχνίδι των παιδιών.
4. Τι πιστεύουν οι γονείς ότι προσφέρει το παιχνίδι στο παιδί
5. Διερεύνηση σχετικά με το αν και πώς πρέπει να χρησιμοποιείται το παιχνίδι στο σχολείο.

6. Διερεύνηση της άποψης τους σχετικά με την επίδραση της διαφήμισης στην επιλογή παιχνιδιών.

3. ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για την κάλυψη των παραπάνω σκοπών το είδος της έρευνας που πραγματοποιήθηκε ήταν ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ γιατί γίνεται προσπάθεια ανακάλυψης απαντήσεων στα παραπάνω ερωτήματα.

4. ΕΡΕΥΝΟΜΕΝΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Ο ερευνόμενος πληθυσμός στον οποίο απευθυνθήκαμε ήταν κάτοικοι Πατρών, μέλη του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 7ου Δημοτικού Σχολείου Πατρών.

Προσεγγίσαμε 60 γονείς παιδιών σχολικής ηλικίας (6-12 ετών) που προέρχονται από διάφορα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και ποικίλου μορφωτικού επιπέδου, για μεγαλύτερη ποικιλία απόψεων και εμπειριών.

5. ΔΕΙΓΜΑ

Για την διεξαγωγή της έρευνας δεν ήταν δυνατόν να ρωτήσουμε συνολικά τους γονείς του 7ου Δημοτικού Σχολείου ή όλων των Δημοτικών Σχολείων της Πάτρας, γι' αυτό επιλέξαμε ένα συγκεκριμένο αριθμό γονέων του Σχολείου αυτού.

Το δείγμα μας δεν είναι αντιπροσωπευτικό του Γενικού πληθυσμού, έτσι ώστε να μπορέσουμε να γενικεύσουμε, τα αποτελέσματα για το σύνολο των γονέων. Είναι όμως αντιπροσωπευτικό για τους ερωτούμενους γονείς.

6. ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Για την διεξαγωγή της έρευνας και το είδος των πληροφοριών που συγκεντρώσαμε, βασιστήκαμε στους σκοπούς που είχαμε ορίσει. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες πήραμε τις πληροφορίες που μας ενδιέφεραν ήταν οι εξής:

Προσεγγίσαμε τον Διευθυντή του 7ου Δημοτικού Σχολείου στον οποίο και εκθέσαμε το όλο σκεπτικό της έρευνας.

Βρήκε ενδιαφέρον το θέμα της έρευνας και μας πρότεινε να έρθουμε σε επαφή και συνεργασία με τους σπουδαστές Κοινωνικής Εργασίας που έκαναν την Πρακτική τους εξάσκηση στο χώρο του Σχολείου.

Ήρθαμε σε επαφή μαζί τους και μας επέτρεψαν να χρησιμοποιήσουμε τα τηλέφωνα των γονέων των παιδιών που υπήρχαν στις ομάδες τους.

Εμείς τυχαία επιλέξαμε 60 γονείς στους οποίους, αφού είχαμε τηλεφωνική επικοινωνία μαζί τους, εξηγήσαμε τον λόγο που θα θέλαμε να τους δούμε προσωπικά. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε στις κατοικίες των ενδιαφερομένων και κατόπιν συνενόησης με τους δύο συζύγους απαντούσε ο ένας εξ'αυτών.

7. ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Σαν εργαλείο για τη συλλογή πληροφοριών επιλέξαμε και χρησιμοποιήσαμε το ερωτηματολόγιο με συνέντευξη.

Η μορφή και σύνταξη των ερωτήσεων έγινε με βάση την σχετική βιβλιογραφία.

Το ερωτηματολόγιο περιείχε ερωτήσεις, άμεσες προκατασκευασμένες, κλειστές και ανοιχτές, οι οποίες ήταν κατανοητές και εύκολες να απαντηθούν.

Το μέγεθος του Ερωτηματολογίου δεν ήταν μεγάλο για να μην κουράσει τον ερωτώμενο. Προτιμήσαμε την λήψη των πληροφοριών κατόπιν συνεντεύξεως γιατί υπάρχει άμεση επικοινωνία μεταξύ συνεντευκτή και ερωτώμενου, οι απαντήσεις είναι αυθόρμητες, υπάρχει η δυνατότητα να διευκρινιστούν ση-

μεία τα οποία ίσως δεν είναι κατανοητά και κατά συνέπεια υπάρχουν αξιοπιστία.

Τονίστηκε στους γονείς το απόρρητο των απαντήσεων με σκοπό να έχουμε πιο ειλικρινείς απαντήσεις και καλύτερη συνεργασία.

8. ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΑΠΟΤΥΧΙΩΝ

Το σκεπτικό μας όσον αφορά την επιλογή των γονέων βασίστηκε στην εξής υπόθεση:

με το ενδεχόμενο μερικών γονέων ο αριθμός των ερωτώμενων να μην πέσει κάτω των 50. Πραγματικά υπήρξαν 9 αρνήσεις και κατόπιν συνεννόησης μεταξύ μας αποφασίσαμε να αφαιρέσουμε ένα ερωτηματολόγιο έτσι ώστε ο υπόλοιπος αριθμός των ερωτηματολογίων (50) να είναι περισσότερο βοηθητικός στο να βγάλουμε τα αποτελέσματα.

9. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

Η ερευνά μας όπως προαναφέραμε πραγματοποιήθηκε στην πόλη της Πάτρας και συγκεκριμένα στο 7ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών. Με τους γονείς είχαμε αρχικά τηλεφωνική επικοινωνία και κατόπιν αφού τους ενημερώσαμε για την φύση της έρευνας μας, τους επισκεφθήκαμε στις κατοικίες τους. Τις διευθύνσεις των οποίων τις έδωσαν οι ίδιοι οι γονείς.

10. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ-ΚΟΣΤΟΣ-ΧΡΟΝΟΣ

Η όλη διεκπαιρέωση της έρευνας διήρκησε 5 μήνες (από τον Μάιο έως τον Σεπτέμβριο). Χρησιμοποιήσαμε 50 ερωτηματολόγια για γονείς για τα οποία αγοράσαμε γραφική ύλη.

Η πραγματοποίηση της έρευνας και το όλο κόστος της αναλήφθηκε από εμάς.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ**ΚΑΤΑ ΠΙΝΑΚΑ****Από τον πίνακα 1**

Παρατηρείται το 20% των ερωτώμενων είναι άντρες και το 80% είναι γυναίκες.

Από τον πίνακα 2

Παρατηρείται ότι το 60% των ερωτώμενων βρίσκονται στην ηλικία των 25-40 ετών, ενώ το 40% των ερωτώμενων βρίσκονται σε ηλικία άνω των 40 ετών.

Από τον πίνακα 3

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων 50% ανήκει στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Δεύτερο κατά σειρά ποσοστό (26%) των ερωτώμενων ανήκει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση τρίτο κατά σειρά ποσοστό (24%) των ερωτώμενων ανήκει στην στοιχειώδη εκπαίδευση. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στο σύνολο των ερωτώμενων δεν υπήρχε κανένας αγράμματος.

Από τον πίνακα 4α

Παρατηρείται ότι το 80% των ερωτώμενων ανδρών είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 10% ιδιωτικοί υπάλληλοι και 10% ελεύθεροι επαγγελματίες.

Από τον πίνακα 4β

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (22%) των ερωτώμενων μητέρων είναι μη-εργαζόμενες (οικιακά).

Στο σύνολο των εργαζόμενων μητέρων που αποτελεί το 45% των ερωτώμενων παρατηρείται ότι:

Το μεγαλύτερο ποσοστό (55%) είναι δημόσιοι υπάλληλοι, ενώ το υπόλοιπο 45% κατανέμεται ισάριθμα σε ιδιωτικούς υπαλλήλους

(22,5%) και σε ελεύθερους επαγγελματίες (22,5%).

Από τον πίνακα 5

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων (98%) είναι έγγαμοι ενώ το 2% είναι χωρισμένοι.

Από τους πίνακες 6α και 6β

Παρατηρείται ότι ο αριθμός των παιδιών ανά οικογένεια κυμαίνεται από 1 έως 8 παιδιά.

Οι ηλικίες των παιδιών αντίστοιχα, κυμαίνονται από 1 έτος έως 23 ετών.

Η πλειοψηφία όμως, των ερωτώμενων είχε 2 έως 3 παιδιά (50%).

Από τον πίνακα 7

Παρατηρείται ότι στο μεγαλύτερο ποσοστό (76%) η οικογένεια απαρτίζεται από τους γονείς και τα παιδιά. Ελάχιστο ποσοστό οικογενειών συγκατοικούν με τον παπού (10%) ή την γιαγιά (6%) ή και με τους δύο μαζί (6%). Το μικρότερο ποσοστό (2%) καταλαμβάνουν οι χωρισμένοι γονείς που κατοικούν με τα παιδιά τους (2%).

Από τον πίνακα 8

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (50%) των παιδιών τον ελεύθερο χρόνο τους παίζουν με άλλα παιδιά ή με τα αδέρφια τους μέσα στο σπίτι.

Το δεύτερο κατά σειρά ποσοστό (30%) των παιδιών παίζουν με άλλα παιδιά εκτός σπιτιού.

Από τον πίνακα 9

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (52%) των ερωτώμενων θεωρούν πάρα πολύ απαραίτητο το παιχνίδι στα παιδιά.

Το δεύτερο κατά σειρά ποσοστό (44%) των ερωτώμενων θεωρούν αρκετά απαραίτητο το παιχνίδι στα παιδιά.

Από τον πίνακα 10

Παρατηρείται ότι το 56% των ερωτώμενων το οποίο είναι και το μεγαλύτερο ποσοστό, συμμετέχει στο παιχνίδι των παιδιών. Το 44% απάντησε πως δεν συμμετέχει.

Από τον πίνακα 11

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχή ερωτώμενων στο παιχνίδι των παιδιών έγκνεται στην καθοδήγηση (46%) ή στην ενεργά συμμετοχή (46%).

Από τον πίνακα 12

Παρατηρείται ότι το 43% των ερωτώμενων που είναι και το μεγαλύτερο ποσοστό, διαθέτουν μισή ώρα κατά την ημέρα για παιχνίδι με το παιδί. Το 36% των ερωτώμενων διαθέτουν μια ώρα την ημέρα για τον ίδιο λόγο.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το 21% των ερωτώμενων διαθέτουν πάνω από μια ώρα για παιχνίδι με το παιδί.

Από τον πίνακα 13

Προκύπτει ότι στην από κοινού απασχόληση με το παιχνίδι, στο μεγαλύτερο ποσοστό (71%) το παιδί είναι εκείνο που επιλέγει τα παιχνίδια.

Από τον πίνακα 14

Παρατηρείται ότι και οι δύο γονείς με ποσοστό (36%) συμμετέχουν το ίδιο στο παιχνίδι με το παιδί.

Ενώ το 34% των ερωτώμενων απάντησαν ότι παίζει περισσότερο με το παιδί η μητέρα.

Από τον πίνακα 15

Παρατηρείται ότι από τους ερωτώμενους που απάντησαν πως δε συμμετέχουν στο παιχνίδι με το παιδί, το 59% δεν συμμετέχει λόγω έλλειψης χρόνου που οφείλεται σε δουλειές του σπιτιού

(το ποσοστό αυτό αφορά γυναίκες).

Το αμέσως μικρότερο ποσοστό (45%) δεν συμμετέχουν λόγω έλλειψης χρόνου που οφείλλεται σε φόρτο εργασίας.

Από τον πίνακα 16

Παρατηρείται ότι το 90% των ερωτώμενων πιστεύει ότι πρέπει να συμμετέχουν το ίδιο και οι δυο γονείς στο παιχνίδι με το παιδί.

Από τον πίνακα 17

Προκύπτει ότι το παιδί είναι εκείνο που προτρέπει κυρίως και παίρνει την πρωτοβουλία για από κοινού ενασχόληση με το παιχνίδι, σε ποσοστό 78%.

Από τον πίνακα 18

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων (78%) επιλέγουν τα παιχνίδια των παιδιών έχοντας σαν πρώτο κριτήριο τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις των παιδιών. Σαν δεύτερο κριτήριο επιλογής, σε ποσοστό 68% έχουν την εκάστοτε χρονολογική ηλικία του παιδιού.

Από τον πίνακα 19

Προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων (76%) πιστεύει ότι είναι πολύ σημαντικό να παίζει το παιδί στην ύπαιθρο.

Από τον πίνακα 20

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (50%) των ερωτώμενων απαντούν ότι τα παιδιά προτιμούν να παίζουν συνήθως με τα αδέρφια τους.

Το 34% των ερωτώμενων απαντούν ότι τα παιδιά προτιμούν να παίζουν συνήθως με άλλα παιδιά.

Παρατηρητέο είναι το γεγονός ότι το 12% των ερωτώμενων

απαντά ότι τα παιδιά τους προτιμούν να παίζουν συνήθως μόνα με τα παιχνίδια τους. (Να σημειώσουμε ότι τα παιδιά αυτά είναι ηλικίας 6-9 ετών).

Από τον πίνακα 21

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (62%) των ερωτώμενων απαντά ότι τα παιδιά τους προτιμούν να παίζουν συνήθως μέσα στο σπίτι.

Από τον πίνακα 22

Προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (96%) των ερωτώμενων προτρέπει τα παιδιά στο ομαδικό παιχνίδι.

Μπορούμε να συμπεράνουμε από τις απαντήσεις των ερωτώμενων ότι έχουν συλλάβει την αξία του ομαδικού παιχνιδιού σαν μέσο για την κοινωνικοποίηση του παιδιού.

Παρατηρητέο είναι το γεγονός ότι το 4% των ερωτώμενων προτρέπει το παιδί στο να παίζει ατομικά παιχνίδια με βάση το γεγονός ότι βρίσκονται μέσα στο σπίτι και αυτό είναι ασφαλές.

Από τον πίνακα 23

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (42%) των ερωτώμενων πιστεύει ότι το παιχνίδι, κατά κύριο λόγο, είναι μέσο ψυχαγωγίας για το παιδί. Το 32% πιστεύει ότι πρωταρχικά το παιχνίδι είναι μέσο ηρεμίας και εκτόνωσης για το παιδί.

Παρατηρητέο είναι το γεγονός ότι μόνο το 2% των ερωτώμενων πιστεύει ότι βασικά το παιχνίδι κόβει χρόνο από το διάβασμα του παιδιού.

Από τον πίνακα 24

Παρατηρούμε ότι στην ερώτηση που αφορά την κοινωνικοποίηση του παιδιού μέσα από το παιχνίδι βοηθά το παιδί να προσαρμόζεται ευκολότερα σε κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς.

Το δεύτερο κατά σειρά ποσοστό (14%) των ερωτώμενων πιστεύει ότι πρωταρχικά το παιχνίδι βοηθά το παιδί να συνδιαλέγεται ευκολότερα με άτομα του άμεσου οικογενειακού περιβάλλοντος.

Από τον πίνακα 25

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (36%) των ερωτώμενων απαντά πως το παιδί μαθαίνει μέσα από το παιχνίδι να αναπτύσσει πρωτοβουλίες.

Το δεύτερο κατά σειρά ποσοστό (28%) των ερωτώμενων απαντά ότι το βοηθά να βρίσκει λύσεις σε διάφορα προβλήματα.

Από τον πίνακα 26

Παρατηρείται ότι, στην ερώτηση που αφορά την κάλυψη συναισθηματικών αναγκών μέσα από το παιχνίδι, το μεγαλύτερο ποσοστό (62%) των ερωτώμενων πιστεύει ότι καλύπτεται η ανάγκη επαφής του παιδιού και με τους δύο γονείς.

Παρατηρητέο είναι το γεγονός ότι 2% των ερωτώμενων πιστεύει ότι δεν καλύπτεται καμιά συναισθηματική ανάγκη του παιδιού μέσα από το παιχνίδι.

Από τον πίνακα 27

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (44%) των ερωτώμενων πιστεύει ότι μέσω του παιχνιδιού αναπτύσσεται η φιλία.

Από τον πίνακα 28

Προκύπτει ότι το παιχνίδι στο σχολείο είναι βοηθητικό για την επαφή του παιδιού με τους εκπαιδευτικούς, τους συμμαθητές, για εκτόνωση και ψυχαγωγία, για καλύτερη σχολική επίδοση και αποφυγή σχολικής φοβίας με κάποια υπεροχή βέβαια στο παράγοντα "σχολική φοβία" και επαφή με συμμαθητές.

Από τον πίνακα 29

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 68% του συνόλου των

ερωτώμενων πιστεύει ότι επιβάλλεται η ύπαρξη ειδικά διαμορφωμένων χώρων για παιχνίδια, στο χώρο του σχολείου.

Το υπόλοιπο ποσοστό (32%) πιστεύει ότι επιβάλλεται να προτρέπονται τα παιδιά για οργανωμένο παιχνίδι κατά το διάλειμα. Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι γονείς έχουν κατανοήσει την ανάγκη χρήσης του παιχνιδιού στο σχολείο κάτω από τέτοιες προϋποθέσεις ώστε να είναι δημιουργικό και αποτελεσματικό για την ψυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού.

Από τον πίνακα 30

Προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (66%) των ερωτώμενων πιστεύει ότι μέσα από την διαφήμιση προβάλλονται κυρίως καταναλωτικά παιχνίδια.

Από τον πίνακα 31

Προκύπτει ότι όσον αφορά το ρόλο της διαφήμισης σε σχέση με την αγορά παιχνιδιών, το μεγαλύτερο ποσοστό (78%) των ερωτώμενων απάντησαν ότι τους δημιουργεί σύγχυση ενώ δεύτερο κατά σειρά ποσοστό (16%) απάντησε ότι τους διευκολύνει η προβολή παιχνιδιών.

Παρατηρητέο είναι το γεγονός ότι το 2% των ερωτώμενων απάντησε ότι δεν έχει τηλεόραση, 2% ότι δεν την λαμβάνει υπόψη και ένα ποσοστό 2% ότι η διαφήμιση των παιχνιδιών δυσκολεύει την κρίση και πρωτοβουλία του παιδιού.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΜΕΝΑ)**Α. ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ**

1) Οι περισσότεροι γονείς θεωρούν απαραίτητο το παιχνίδι στα παιδιά καθώς επίσης τη συμμετοχή και των δύο γονέων στον ίδιο βαθμό.

Συμμετέχουν μισή έως μία ώρα την ημέρα και οι μητέρες παρά την έλλειψη χρόνου που οφείλεται σε δουλειές του σπιτιού συμμετέχουν σε μεγάλο ποσοστό στο παιχνίδι των παιδιών.

2) Την πρωτοβουλία για την κοινή ενασχόληση παιδιών και γονέων με το παιχνίδι, τις περισσότερες φορές την παίρνει το παιδί και η επιλογή των παιχνιδιών γίνεται από το παιδί.

3) Τα κριτήρια επιλογής των παιχνιδιών από μέρους των γονέων κινούνται σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις των παιδιών καθώς επίσης και την ηλικία τους.

4) Οι περισσότεροι γονείς πιστεύουν στην σπουδαιότητα του παιχνιδιού στην ύπαιθρο, αν και τα συμπεράσματα δείχνουν ότι τα περισσότερα παιδιά παίζουν περισσότερο μέσα στο σπίτι και κυρίως με τα αδέρφια τους ή φίλους τους.

5) Οι περισσότεροι γονείς συμμετέχουν στο παιχνίδι των παιδιών είτε σαν καθοδηγητές, είτε ενεργά σαν ισότιμα μέλη.

6) Οι γονείς ενισχύουν στα παιδιά την αξία του ομαδικού παιχνιδιού και το θεωρούν παράγοντα κοινωνικοποίησης, μέσο για ανάπτυξη φιλίας, πρωτοβουλίας, ανεξαρτητοποίησης του παιδιού.

B. ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

1) Το παιχνίδι είναι μέσο ψυχαγωγίας, ηρεμίας και εκτόνωσης του παιδιού σύμφωνα με την γνώμη των περισσότερων γονέων.

2) Το ομαδικό παιχνίδι βοηθά το παιδί να προσαρμόζεται εύκολα σε κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς και να συνδιαλέγεται ευκολότερα με άτομα του άμεσου οικογενειακού περιβάλλοντος.

3) Μέσα από το παιχνίδι το παιδί μαθαίνει ν' αναπτύσει πρωτοβουλίες ενώ παράλληλα μαθαίνει να βρίσκει λύσεις στα διάφορα προβλήματα.

Γ. ΠΑΙΧΝΙΑΙ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1) Οι γονείς θεωρούν απαραίτητη τη χρήση του παιχνιδιού στο σχολείο και πιστεύουν ότι επιβάλλεται η ύπαρξη ειδικά διαμορφωμένων χώρων για παιχνίδι.

Δ. ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

1) Η διαφήμιση δημιουργεί σύγχυση στους γονείς, μέσα απο την πληθώρα των παιχνιδιών που προβάλλει η τηλεόραση, εκ'των οποίων τα περισσότερα είναι απλά και μόνο καταναλωτικά και λιγότερο εκπαιδευτικά, δημιουργικά, ψυχαγωγικά παιχνίδια.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Με την ολοκλήρωση της μελέτης καταλήξαμε στα παρακάτω συμπεράσματα και εισηγήσεις. Στην σχολική ηλικία η ευθύνη για την υγιή ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού μοιράζεται σχεδόν εξίσου στους γονείς και τους δασκάλους. Και αυτό γιατί το παιδί δέχεται μηνύματα και ερεθίσματα και από τις δύο πλευρές.

Είναι φανερό πως οι γονείς και οι δάσκαλοι, μπορούν να προσφέρουν πολλοί εφόσον είναι ενημερωμένοι σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες αυτής της ηλικίας.

Συγκεκριμενοποιώντας τα γενικά συμπεράσματα στα οποία μας οδηγεί αυτή η μελέτη καταλήγουμε στα εξής:

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- 1) Το παιχνίδι αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής του παιδιού. Ιδιαίτερα όμως στο παιδί της σχολικής ηλικίας που βρίσκεται αντιμέτωπο με υποχρεώσεις που αφορούν την απόκτηση γνώσεων και την προσαρμογή του σε ένα περιβάλλον διαφορετικό από αυτό που έχει ζήσει μέχρι τώρα, το παιχνίδι λειτουργεί θετικά στην αποδοχή του καινούργιου τρόπου ζωής.
- 2) Σύμφωνα με τα θεωρητικά δεδομένα το παιχνίδι βοηθά στο νοητικό, συναισθηματικό ψυχοκινητικό και κοινωνικό τομέα ανάπτυξης, του παιδιού.

Είναι σημαντικός παράγοντας μάθησης, και κοινωνικοποίησης, ψυχαγωγίας και συναισθηματικής εκτόνωσης.

Τα παραπάνω αποδεικνύονται και από τα αποτελέσματα της έρευνας.

Εμείς πιστεύουμε ότι το παιχνίδι μπορεί να λειτουργήσει θετικά στο παιδί, εφόσον γονείς και δάσκαλοι: α) είναι ενη-

μερωμένοι για την επίδραση που ασκεί το παιχνίδι στο παιδί.

β) γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες αυτής της ηλικίας καθώς επίσης και τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού ξεχωριστά. γ) Κάνουν σωστή επιλογή των παιχνιδιών βάση κριτηρίων που σχετίζονται με της ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικίας.

3) Στην σημερινή εποχή δίνεται στο παιδί η δυνατότητα και το δικαίωμα να αποφασίζει για οτιδήποτε έχει σχέση με εκείνο. Αυτό σημαίνει πως το παιδί κατέχει σημαντική θέση στην οικογένεια και παράλληλα πως οι σημερινοί γονείς είναι περισσότερο συναισθητοποιημένοι σε θέματα υγιούς ανάπτυξης του παιδιού.

4) Στην κοινωνία που ζούμε και που πολλοί υποστηρίζουν ότι βασικό χαρακτηριστικό της είναι η μοναξιά οι γονείς προτρέπουν τα παιδιά στο ομαδικό παιχνίδι έχοντας συλλάβει της αξία του σαν μέσο κοινωνικοποίησης και επαφής με άλλα άτομα.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Είναι επιτακτική ανάγκη για διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών που θα αφορούν τις ανάγκες των παιδιών της σχολικής ηλικίας σε σχέση με το παιχνίδι και οι οποίες απότερο σκοπό έχουν να μεταδοθούν τα επιστημονικά δεδομένα και πορίσματα σε γονείς εκπαιδευτικούς και άλλους παράγοντες που έχουν σχέση με το παιδί.
2. Σε άμεση σύνδεση με το παραπάνω είναι η λειτουργία επιμορφωτικών σεμιναρίων για γονείς και εκπαιδευτικούς με θέματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά και ανάγκες της σχολικής ηλικίας καθώς επίσης και την αναγκαιότητα του παιχνιδιού στο παιδί αυτής της ηλικίας. Το κράτος πρέπει να μεριμνήσει για την δημιουργία σχολών γονέων που σαν σκοπό έχουν την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των γονέων πάνω σε θέματα διαπαιδαγώγησης, αναγνών και χαρακτηριστικών των διαφορετικών ηλικιών περιόδων του παιδιού και του εφήβου.
3. Κρίνεται απαραίτητο το κράτος να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα της παιδείας, μεριμνώντας για την δημιουργία ειδικά διαμορφωμένων χώρων στα δημοτικά σχολεία όπου θα μπορούν να διεξάγονται εξίσου ψυχαγωγικά, οργανωμένα, δημιουργικά παιχνίδια.
4. Η αγορά σήμερα κατακλύζεται από ένα πλήθος παιχνιδιών τα οποία προβάλλονται διαρκώς, μέσα από την διαφήμιση. Αυτή η προβολή έχει απότερο σκοπό το κέρδος, για αυτό και δεν καλύπτει πάντα τις ανάγκες του παιδιού οι οποίες δεν σχετίζονται μόνο με την ψυχαγωγία αλλά και την επιμόρφωση. Παράλληλα δημιουργεί σύγχυση σε γονείς και παιδιά όσον αφορά την επιλογή παιχνιδιών. Για την καταστο-

λή αυτού του φαινομένου καλό θα ήταν :

- α) Οι βιομηχανίες παιχνιδιών και η προβολή τους μέσω της διαφήμισης να τύγχάνουν τον έλεγχο του κράτους με σκοπό την αναβάθμιση της ποιότητας των παιχνιδιών και παράλληλα την διευκόλυνση γονέων και παιδιών στην επιλογή αυτών.
- β) Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να μεριμνύσουν για την παραγωγή και προβολή εκπομπών που σαν σκοπό θα έχουν την υψηλή αισθητική μόρφωση του κοινού για το περιεχόμενο και την ποιότητα των παιχνιδιών. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με συνεργασία των Μ.Μ.Ε. και ομάδων ειδικών (παραγωγούς παιχνιδιών, ψυχολόγους, εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς λειτουργούς).
- γ) Οι Δήμοι και οι πολιτιστικοί φορείς μέσα στα πλαίσια των δυνατοτήτων τους και με την υποστήριξη του κράτους να οργανώνουν τακτικά εκθέσεις παιχνιδιού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Α. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

1. Φύλο

- α. άντρας
- β. γυναίκα

2. Ηλικία

- α. 25 μέχρι 40
- β. άνω των 40

3. Μορφωτικό επίπεδο

- α) Δεν έχει πάει καθόλου σχολείο
- β) Πήγε στο Δημοτικό για μερικά χρόνια
- γ) Τελείωσε το Δημοτικό
- δ) Πήγε λίγο στο Γυμνάσιο
- ε) Τελείωσε το γυμνάσιο
- στ) Πήγε στο Λύκειο ή σε Μέση Τεχνική Σχολή
- ζ) Πήγε στο Πανεπιστήμιο αλλά δεν αποφοίτησε
- η) Είναι απόφοιτος Πανεπιστημίου
- θ) Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές
- ι) Τελείωσε κάποια Ανώτερη Τεχνική Σχολή
- κ) Άλλες σπουδές (κατονομάστε)

Α. Επάγγελμα

- α̃. του πατέρα
- β. της μητέρας

5. Κοινωνική κατάσταση

- α. άγαμος
- β. έγγαμος
- γ. χωρισμένος-η

6α. Πόσα παιδιά έχετε;

6β. Ποιά η ηλικία των παιδιών σας;

7. Με ποιούς κατοικείτε

- α. μόνος-η με παιδιά
- β. με σύζυγο και παιδιά
- γ. παππού
- δ. γιαγιά
- ε. παππούς-γιαγιά
- στ. συγγενικά πρόσωπα
- ζ. κάτι άλλο

Β. ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Ενασχόληση γονέων με το παιχνίδι

8. Στον ελεύθερο χρόνο (χρόνο που δεν είναι υποχρεωμένο να κάνει κάτι) το παιδί σας ασχολείται περισσότερο με:

(Σημειώσατε κατά σειρά προτεραιότητας)

- α. ατομικά παιχνίδια
 - β. παίζει με άλλα παιδιά ή τα αδέρφια του μέσα στο σπίτι
 - γ. παίζει με άλλα παιδιά εκτός σπιτιού
 - δ. διαβάζει διάφορα παραμύθια, κόμικς
 - ε. διαβάζει διάφορα εξωσχολικά βιβλία
 - στ. κάτι άλλο
9. Πόσο απαραίτητο θεωρείται το παιχνίδι στα παιδιά.
- α. πάρα πολύ
 - β. αρκετά
 - γ. λίγο
 - δ. καθόλου

10. Εσείς συμμετέχετε στο παιχνίδι με το παιδί σας;

- α. ΝΑΙ

β. ΟΧΙ (πήγαινε στην ερώτηση 15)

Αν ΝΑΙ συνέχισε στην ερώτηση 11.

11. Με ποιό τρόπο συμμετέχετε κατά την διάρκεια του παιχνιδιού
- α. ενεργά
 - β. απλώς καθοδηγείτε
 - γ. απλώς παρατηρείτε
 - δ. κάτι άλλο
12. Πόσο χρόνο διαθέτετε για να παίζετε με το παιδί σας;
- α. μισή ώρα
 - β. μια ώρα
 - γ. πάνω από μια ώρα
13. Ποιός διαλέγει τα παιχνίδια όταν υπάρχει από κοινού απα-
σχόληση;
- α. η μητέρα
 - β. ο πατέρας
 - γ. ο πατέρας και η μητέρα μαζί
 - δ. το παιδί
 - ε. η μητέρα με το παιδί
 - στ. ο πατέρας με το παιδί
 - ζ. και οι τρεις μαζί
14. Στην δική σας οικογένεια ποιός παίζει με το παιδί περισ-
σότερο.
- α. η μητέρα
 - β. ο πατέρας
 - γ. και οι δύο
15. Αν όχι, για ποιο λόγο δεν συμμετέχετε, (σημειώσατε όσα
ισχύουν κατά σειρά προτεραιότητας).
- α. έλλειψη χρόνου λόγω φόρτου εργασίας

- β. έλλειψη χρόνου λόγω απασχόλησης με δουλειές του σπι-
τιού
- γ. έλλειψη χρόνου λόγω κοινωνικών υποχρεώσεων
- δ. ύπαρξη πολλών παιδιών
- ε. κάτι άλλο
16. Ποιός πιστεύετε ότι πρέπει να συμμετέχει περισσότερο στο
παιχνίδι με το παιδί
- α. η μητέρα
- β. ο πατέρας
- γ. και οι δύο
17. Ποιός προτρέπει περισσότερο για ενασχόληση με το παιχνί-
δι
- α. σας προτρέπει το παιδί
- β. προτρέπετε εσείς
- γ. από κοινού
- δ. κάτι άλλο
18. Με ποιά κριτήρια επιλέγετε εσείς τα παιχνίδια του παι-
διού σας
(Συμπληρώσατε με σειρά προτεραιότητας)
- α. σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις του
παιδιού
- β. σύμφωνα με την ηλικία του παιδιού
- γ. σύμφωνα με τις ανάγκες του για επιμόρφωση (βάση δική
σας κρίσης)
- δ. σύμφωνα με το φύλο του παιδιού
- ε. σύμφωνα με την δική σας διάθεση
- στ. Τίποτα από τα παραπάνω
- ζ. κάτι άλλο

19. Πόσο σημαντικό πιστεύετε ότι είναι το να παίζει το παιδί

στην ύπαιθρο

- α. πολύ σημαντικό
- β. αρκετά σημαντικό
- γ. λίγο σημαντικό
- δ. καθόλου σημαντικό

20. Με ποιούς παίζει συνήθως το παιδί σας

- α. μόνο με τα παιχνίδια του
- β. με τα αδέρφια του
- γ. με άλλα παιδιά
- δ. με τον πατέρα
- ε. με την μητέρα
- στ. με τους δύο γονείς μαζί
- ζ. κάτι άλλο

21. Που παίζει το παιδί συνήθως

- α. μέσα στο σπίτι
- β. σε παιδότοπο-παιδική χαρά
- γ. σε ακάλυπτους χώρους (πλατεία, πάρκο, γειτονιά...)
.....
- δ. κάτι άλλο

22. Εσείς προτρέπετε το παιδί σας στο:

- α. Να παίζει ατομικά παιχνίδια
- β. να παίζει ομαδικά παιχνίδια

Για ποιό λόγο

- α.
- β.

Γ. ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

23. Σε ποιούς από τους παρακάτω τομείς πιστεύετε ότι το παιχνίδι επηρεάζει το παιδί.

Σημειώσατε όσα ισχύουν κατά σειρά προτεραιότητας.

- α. το ηρεμεί-το εκτονώνει
- β. το κάνει ποιά κοινωνικό
- γ. το ψυχαγωγεί
- δ. το κάνει πιο δημιουργικό
- ε. του κόβει χρόνο από το διάβασμα
- στ. τίποτα από τα παραπάνω
- ζ. κάτι άλλο

24. Όσον αφορά την κοινωνικοποίηση του παιδιού μέσω του ομαδικού παιχνιδιού πιστεύετε ότι:

- α. βοηθά το παιδί να προσαρμόζεται ευκολότερα σε κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς
- β. βοηθά το παιδί να συνδιαλέγεται ευκολότερα με άτομα άμεσου οικογενειακού περιβάλλοντος
- γ. βοηθά το παιδί να συνδιαλέγεται ευκολότερα με άτομα του συγγενικού περιβάλλοντος
- δ. βοηθά το παιδί να συνδιαλέγεται ευκολότερα με φιλικά άτομα
- ε. βοηθά το παιδί να γνωρίσει και ταυτιστεί με το φύλο του
- στ. βοηθά το παιδί στην προσαρμογή του στο σχολικό χώρο
- ζ. βοηθά το παιδί στην ανεξαρτοποίηση του από το σπίτι

η. κάτι άλλο

25. Όσον αφορά την μάθηση το παιχνίδι πιστεύετε ότι βοηθά το παιδί στο:

α. να βρίσκει λύσεις σε διάφορα προβλήματα

β. να καλλιεργεί την φαντασία του

γ. να αναπτύσει πρωτοβουλίες

δ. να συνεργάζεται

ε. να αναλαμβάνει τις ευθύνες του

στ. να συγκεντρώνεται σ' αυτό που κάνει

ζ. κάτι άλλο

26. Ποιές από τις παρακάτω συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού πιστεύετε ότι καλύπτονται μέσα απ' το παιχνίδι.

α. η ανάγκη επαφής με την μητέρα

β. η ανάγκη επαφής με τον πατέρα

γ. η ανάγκη επαφής και με τους δύο γονείς

δ. η ανάγκη επαφής με άλλα άτομα

ε. κάτι άλλο

27. Όσον αφορά τις ατομικές ικανότητες των παιδιών πιστεύετε ότι το παιχνίδι αναπτύσει:

α. φιλία

β. δικαιοσύνη-τιμιότητα-ειλικρίνεια

γ. αποφασιστικότητα-αυτοπεποίθηση-θάρρος

δ. πειθαρχία

ε. ανάπτυξη κρίσης

στ. έκφραση συναισθημάτων

ζ. κάτι άλλο

Δ. ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

28. Πιστεύετε ότι η χρήση του παιχνιδιού στο σχολείο βοηθάει το παιδί στα παρακάτω και σε τι βαθμό;

(απαντήστε για το καθένα)

- | | | |
|--------------------------------------|-------------|--------------|
| α. στην επαφή με τους εκπαιδευτικούς | πολύ αρνητά | λίγο καθόλου |
| β. στην επαφή με τους συμμαθητές | | |
| γ. στην εκτόνωση και ψυχαγωγία | | |
| δ. στη καλύτερη σχολική επίδοση | | |
| ε. στην αποφυγή σχολικής φοβίας | | |
| στ. κάτι άλλο | | |

29. Όσον αφορά τη χρήση του παιχνιδιού στο σχολείο πιστεύετε ότι:

- α. επιβάλλεται η ύπαρξη ειδικών διαμορφωμένων χώρων
.....
- β. επιβάλλεται να προτρέπονται τα παιδιά για οργανωμένο παιχνίδι
.....
- γ. κατά το διάλειμα
.....
- δ. κάτι άλλο
.....

Ε. ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

30. Κατά την γνώμη σας μέσω της διαφήμισης τα παιχνίδια που προβάλλονται περισσότερο στην τηλεόραση είναι:

(σημειώσατε όσα ισχύουν με σειρά προτεραιότητας)

- α. εκπαιδευτικά παιχνίδια
.....
- β. ψυχαγωγικά παιχνίδια
.....
- γ. δημιουργικά παιχνίδια
.....
- δ. απλώς καταναλωτικά παιχνίδια
.....
- ε. κάτι άλλο
.....

31. Πιστεύετε ότι η διαφήμιση σε σχέση με την αγορά παιχνι-

διών:

α. σας διευκολύνει

β. σας δημιουργεί σύγχυση

γ. κάτι άλλο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Πίνακες υπολογισμών

Κυκλικά διαγράμματα

ΕΡΩΤΗΣΗ 1ΦΥΛΟ

ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΟΥ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΑΝΔΡΑΣ	10	20%
ΓΥΝΑΙΚΑ	40	80%
ΠΟΣΟΣΤΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 2ΦΥΛΟ

ΗΛΙΚΙΑ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΟΥ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
25 ΕΩΣ 40 ΕΤΩΝ	30	60%
ΑΝΩ ΤΩΝ 40	20	40%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 3ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Δεν έχει πάει καθόλου σχολείο	—	Αγράμματος	0%
Πήγε δημοτικό για μερικά χρόνια	—	Στοιχειώδης Εκπαίδευση 12	24%
Τέλειωσε το δημοτικό	12		
Πήγε λίγο στο Γυμνάσιο	3	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση 25	50%
Τέλειωσε το Γυμνάσιο	12		
Πήγε στο Λύκειο ή Μέση Τεχνική Σχολή	10		
Πήγε στο Πανεπιστήμιο αλλά δεν αποφοίτησε	8	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση 13	26%
Είναι απόφοιτος Πανεπι- στημίου	3		
Εκανε μεταπτυχιακές σπουδές	1		
Τέλειωσε κάποια Ανώτερη τεχνική σχολή	1		
Άλλες σπουδές	—		
ΣΥΝΟΛΟ	50	50	100%

ΚΥΚΛΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

ΕΡΩΤΗΣΗ 4αΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΕΡΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4α

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΕΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Δημόσιοι Υπάλληλοι	8	80%
Ιδιωτικοί Υπάλληλοι	1	10%
Ελεύθεροι Επαγ/τίες	1	10%
Ανεργοί	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	10	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 4βΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4β

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ	ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ	ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ	ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΕΠΑΓ/ΤΙΕΣ	ΟΙΚΙΑΚΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΜΗΤΕΡΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
	4	10	4	22		
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΕΣ	18				18	45%
ΜΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΕΣ				22	22	55%
ΣΥΝΟΛΟ					40	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 5ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΑΓΑΜΟΣ - Η	0	0%
ΕΓΓΑΜΟΣ - Η	49	98%
ΧΩΡΙΣΜΕΝΟΣ - Η	1	2%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 6αΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6α

ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ	1	2	3	4	5	6	7	8	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΝΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	1	21	14	6	3	0	1	1	

ΠΙΝΑΚΑΣ 6β

ΗΛΙΚΙΑ ΠΑΙΔΙΩΝ (ΣΕ ΧΡΟΝΙΑ)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΕΣ	2	6	3	4	6	4	2	6	5	6	11	35	7	9	9	5	2	3	4	1	2	1	2

ΕΡΩΤΗΣΗ 7ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΕΙΤΑΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΑ ΑΤΟΜΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΠΑΠΠΟΥΣ	5	10%
ΓΙΑΓΙΑ	3	6%
ΠΑΠΠΟΥΣ - ΓΙΑΓΙΑ	3	6%
ΜΟΝΟΣ Η ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ	1	2%
ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ	38	76%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 8

ΣΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ (ΧΡΟΝΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΟ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΚΑΤΙ) ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ ΜΕ:

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΟΙ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ ΤΟΥΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΑΤΟΜΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	6	12%
ΠΑΙΖΕΙ ΜΕ ΑΛΛΑ ΠΑΙΔΙΑ Η ΜΕ ΤΑ ΑΔΕΛΦΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΣΠΗΤΙ	25	50%
ΠΑΙΖΕΙ ΜΕ ΑΛΛΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΚΤΟΣ ΣΠΗΤΙΟΥ	15	30%
ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΟΜΙΚΣ	3	6%
ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	1	2%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ....	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 9ΠΟΣΟ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΠΟΣΟ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	26	52%
ΑΡΚΕΤΑ	22	44%
ΛΙΓΟ	2	4%
ΚΑΘΟΛΟΥ	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 10ΕΣΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΤΕ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΓΟΝΙΩΝ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΝΑΙ	28	56%
ΟΧΙ	22	44%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 11ΜΕ ΠΟΙΟ ΤΡΟΠΟ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΤΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΕΝΕΡΓΑ	13	46%
ΑΠΛΩΣ ΚΑΘΟΔΗΓΕΙΤΑΙ	13	46%
ΑΠΛΩΣ ΠΑΡΑΤΗΡΕΙΤΕ	2	8%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ	0	0%

ΕΡΩΤΗΣΗ 12ΠΟΣΟ ΧΡΟΝΟ ΔΙΑΘΕΤΕΤΕ ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΙΞΕΤΕ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΓΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΜΙΣΗ ΩΡΑ	12	43%
ΜΙΑ ΩΡΑ	10	36%
ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΜΙΑ ΩΡΑ	6	21%
ΣΥΝΟΛΟ	28	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 13

ΠΟΙΟΣ ΔΙΑΛΕΓΕΙ ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΟΤΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Η ΜΗΤΕΡΑ	1	3,5%
Ο ΠΑΤΕΡΑΣ	0	0%
Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΗΤΕΡΑ ΜΑΖΙ	0	0%
ΤΟ ΠΑΙΔΙ	20	71%
Η ΜΗΤΕΡΑ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	2	7,5%
Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	0	0%
ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΖΙ	5	18%
ΣΥΝΟΛΟ	28	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 14ΣΤΗ ΔΙΚΗ ΣΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΠΟΙΟΣ ΠΑΙΖΕΙ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Η ΠΟΙΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Η ΜΗΤΕΡΑ	17	34%
Ο ΠΑΤΕΡΑΣ	12	24%
ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ	18	36%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ: ΚΑΝΕΙΣ	3	6%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 15

ΑΝ ΟΧΙ ΓΙΑ ΠΟΙΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΔΕΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΤΕ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΛΟΓΟΙ ΜΗ ΣΥΜ- ΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ			ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
	1η ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ	2η ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ	3η ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ		
ΕΛΛΕΙΨΗ ΧΡΟΝΟΥ ΛΟΓΩ ΦΟΡΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	9	1	-	10	45%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΧΡΟΝΟΥ ΛΟΓΩ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΔΟΥΛΕΙΕΣ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ	10	3	-	13	59%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΧΡΟΝΟΥ ΛΟΓΩ ΥΠΑΡΞΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ	-	3	1	4	18%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΧΡΟΝΟΥ ΛΟΓΩ ΥΠΑΡΞΗΣ ΠΟΛΛΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ	3	1	1	5	20%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ	-	-	-	0	0%

ΕΡΩΤΗΣΗ 16

ΠΟΙΟΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΟ
ΠΑΙΧΝΙΑΔΙ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

ΠΟΙΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΥΜ- ΜΕΤΕΧΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΑΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΜΗΤΕΡΑ	3	6%
ΠΑΤΕΡΑΣ	2	4%
ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ	45	90%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 17ΠΟΙΟΣ ΠΡΟΤΡΕΠΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΓΙΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

ΠΡΟΣΩΠΟ ΠΟΥ ΠΡΟΤΡΕΠΕΙ ΓΙΑ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΣΑΣ ΠΡΟΤΡΕΠΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	39	78%
ΠΡΟΤΡΕΠΕΤΕ ΕΣΕΙΣ	2	4%
ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ	8	16%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ	1	2%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 19

ΠΟΣΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΝΑ ΠΑΙΖΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ
ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	38	76%
ΑΡΚΕΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	11	22%
ΛΙΓΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	1	2%
ΚΑΘΟΛΟΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 20ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΠΑΙΖΕΙ ΣΥΝΗΘΩΣ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

ΠΩΣ ΠΑΙΖΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΥΝΗΘΩΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΜΟΝΟ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΟΥ	6	12%
ΜΟΝΟ ΜΕ ΤΑ ΑΔΕΛΦΙΑ ΤΟΥ	25	50%
ΜΕ ΑΛΛΑ ΠΑΙΔΙΑ	17	34%
ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ	1	2%
ΜΕ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ	0	0%
ΜΕ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΓΟΝΕΙΣ ΜΑΖΙ	1	2%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 21ΠΟΥ ΠΑΙΖΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΥΝΗΘΩΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

ΟΙ ΧΩΡΟΙ ΠΟΥ ΠΑΙΖΕΙ ΣΥΝΗΘΩΣ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	31	62%
ΣΕ ΠΑΙΔΟΤΟΠΟ - ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ	1	2%
ΣΕ ΑΚΑΛΛΗΠΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ (ΠΑΡΚΟ-ΠΛΑΤΕΙΑ)	18	36%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 22ΕΞΕΙΣ ΠΡΟΤΡΕΠΕΤΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ ΣΤΟ:A) ΝΑ ΠΑΙΖΕΙ ΑΤΟΜΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑB) ΟΜΑΔΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ- ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΛΟΓΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΕΙΔΟΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	2	4%
ΟΜΑΔΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	48	96%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΠΙΝΑΚΑΣ 22α

ΛΟΓΟΙ ΠΡΟΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΟΜΑΔΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΛΟΓΟΙ ΠΡΟΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ
<ul style="list-style-type: none"> - ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ - ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΑΠΟΔΕ- ΧΕΤΑΙ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ - ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΦΙΛΟΥΣ - ΝΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΠΟΙΗΘΕΙ - ΝΑ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΕΥΖΗΤΑ ΜΕ ΕΞΩΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ - ΝΑ ΠΑΙΡΝΕΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ - ΝΑ ΗΡΕΜΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ 	<ul style="list-style-type: none"> - ΓΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ
ΠΟΣΟΣΤΟ 96%	4%

ΕΡΩΤΗΣΗ 23

ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΤΟΜΕΙΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ
ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

ΤΟΜΕΙΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΤΟ ΗΡΕΜΕΙ - ΤΟ ΕΚΤΟΝΩ- ΝΕΙ	16	36%
ΤΟ ΚΑΝΕΙ ΠΟΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙ- ΚΟ	10	20%
ΤΟ ΨΥΧΑΓΩΓΕΙ	21	42%
ΤΟ ΚΑΝΕΙ ΠΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙ- ΚΟ	2	4%
ΤΟΥ ΚΟΒΕΙ ΧΡΟΝΟ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ	1	2%
ΤΙΠΟΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ	0	0%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ...	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 24

ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΟΜΑΔΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

ΤΟΜΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΒΟΗΘΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΝΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΖΕΤΑΙ ΕΥΚΟΛΟΤΕΡΑ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΠΟΔΕΚΤΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	34	68%
ΒΟΗΘΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΝΑ ΣΥΝΔΙΑΛΕΓΕΤΑΙ ΕΥΚΟΛΟΤΕΡΑ ΜΕ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΑΜΜΕΣΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	7	14%
ΒΟΗΘΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΝΑ ΣΥΝΔΙΑΛΕΓΕΤΑΙ ΕΥΚΟΛΟΤΕΡΑ ΜΕ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΕΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	1	2%
ΒΟΗΘΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΝΑ ΣΥΝΔΙΑΛΕΓΕΤΑΙ ΕΥΚΟΛΟΤΕΡΑ ΜΕ ΦΙΛΙΚΑ ΑΤΟΜΑ	4	8%
ΒΟΗΘΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΕΙ ΚΑΙ ΤΑΥΤΙΣΤΕΙ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ ΤΟΥ	0	0%
ΒΟΗΘΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΧΩΡΟ	2	4%
ΒΟΗΘΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΙΤΙ	1	2%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ...	1	2%
ΕΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 25

ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΒΟΗΘΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

ΤΙ ΜΑΘΑΙΝΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΝΑ ΒΡΙΣΚΕΙ ΛΥΣΕΙΣ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	14	28%
ΝΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙ ΤΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΤΟΥ	7	14%
ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ	10	36%
ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΤΑΙ	8	16%
ΝΑ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΙΣ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΟΥ	3	6%
ΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΝΕΤΑΙ Σ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΚΑΝΕΙ	0	0%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 26

ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ	4	8%
Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ	2	4%
Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΠΑΦΗΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΓΟΝΕΙΣ	31	62%
Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕ ΆΛΛΑ ΑΤΟΜΑ	12	24%
ΚΑΤΙ ΆΛΛΟ: ΤΙΠΟΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ	1	2%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 27

ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΙΣ ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ
ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΙ:

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΙ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΦΙΛΙΑ	22	44%
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ-ΤΙΜΙΟΤΗΤΑ- ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ	8	16%
ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ-ΑΥΤΟΠΕ- ΠΟΙΘΗΣΗ-ΘΑΡΡΟΣ	12	24%
ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ	3	6%
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΡΙΣΗΣ	3	6%
ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ	2	4%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ...	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 28ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΒΟΗΘΑ ΤΟΠΑΙΔΙ ΣΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΚΑΙ ΣΕ ΤΙ ΒΑΘΜΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 28

ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	ΠΟΛΥ	ΑΡΚΕΤΑ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΣΤΗΝ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ	21	25	3	1	50	100%
ΣΤΗΝ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΕΣ	34	15	1	0	50	100%
ΣΤΗΝ ΕΚΤΟΝΩΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	27	20	3	0	50	100%
ΣΤΗΝ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ	16	19	13	2	50	100%
ΣΤΗΝ ΑΠΟΦΥΓΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΦΟΒΙΑΣ	34	10	2	4	50	100%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ	0	0	0	0	0	0

ΕΡΩΤΗΣΗ 29ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ:

ΠΙΝΑΚΑΣ 29

ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΧΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ Η ΥΠΑΡΞΗ ΕΙΔΙΚΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ	34	68%
ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ ΝΑ ΠΡΟΤΡΕΠΟΝΤΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΑΛΛΕΙΜΑ	16	32%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 30

ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΝΩΜΗ ΣΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΠΟΥ ΠΡΟΒΑΛ-
ΛΟΝΤΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

ΕΙΔΗ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΒΑΛΛΕΙ Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	5	10%
ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	9	18%
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	2	4%
ΑΠΛΩΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	33	66%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ: ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	1	2%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΕΡΩΤΗΣΗ 31ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 31

Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΕΝΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΣΑΣ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΕΙ	8	16%
ΣΑΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΣΥΓΧΙΣΗ	39	78%
ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ: -ΔΕΝ ΕΧΩ ΤΗΛΕΘΡΑΣΗ -ΔΕΝ ΤΗΝ ΛΑΜΒΑΝΩ ΥΠΟΥΧΗ ΜΟΥ -ΔΥΣΚΟΛΕΥΕΙ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	3	6%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αβέρωφ - Ιωάννου Τατιάνα Μαθαίνοντας τα παιδιά να συνεργάζονται. Ομαδικές ασχολίες και παιχνίδια για παιδιά του Δημοτικού, Εκδόσεις Θυμάρι, Αθήνα 1985.
- Λ.Ι. Αϊντόροβα, Μ.Β. Αντρόποβα Σχολική Ηλικία Εκδόσεις "Σύγχρονη Εποχή", Αθήνα 1985.
- Βάλου Ανρί Η ψυχική ανάπτυξη του παιδιού, Εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα 1991.
- Winnicot D. Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός του κόσμος, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1976.
- Winnicot P. Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα (μετ. Γ. Κωστόπουλος), Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1980.
- Βασιλειάδου Ε. "Το παιχνίδι από ψυχολογικής απόψεως", Ελληνοχριστιανική Αγωγή, Τόμος ΑΖ', σελ. 52.
- Γέρος Θεόφραστης Το συμβολικό παιχνίδι βάση και αφετηρία καλλιτεχνικής δραστηριότητας στο σχολείο, Εκδόσεις "Δίπτυχο" Αθήνα 1984.
- Γεωργαντή Κ. "Το παιχνίδι ως παιδαγωγικό μέσο στο παιδί". Βιβλιοθήκη γονέων, 1961, τόμος 105, σελ. 2912-2913, Τόμος 106, σελ. 2944-2947, Τόμος 107, σελ. 2979-2981.
- Γαλάνη Βασ. "Βιολογική και Παιδαγωγική σημασία του παιχνιδιού", Σχολείο και Οικογένεια, 1964, Τόμος 17-18, σελ. 318-321.
- Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγείας και Ψυχιατρικής του Παιδιού Οικογένεια, Ψυχοκοινωνικές - Ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις Εκδοση Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1990.
- Θεοφιλίδης Χρήστος "Οικογένεια και Σχολείο", 1971.

- Ινστιτούτο Ιατρικής Ψυχολογίας και Ψυχικής Υγιεινής Α.
ISABEART. Το παιδί κατά την σχολική ηλικία, Έκδοση Ψυχολο-
γία και Ζωή, Αθήνα 1957
- Ινστιτούτο Ιατρικής Ψυχολογίας και Ψυχικής Υγιεινής Ασπιώ-
της Α.Α. Το παιδί και η σχολική του ζωή, έκδοση Ψυχολογία
και Ζωή, Αθήνα 1963.
- Ινστιτούτο Ψυχολογίας και Ψυχικής Υγιεινής Ασπιώτης Α.Α. Από
τα ψυχολογικά προβλήματα του παιδιού (το παιδί και η οικογένε-
νεια, το παιδί και η πειθαρχία, το παιδί και το παιχνίδι),
Τόμος 1ος, Αθήνα 1986.
- Κυριαζόπουλος Γιώργος Ενδιαφέροντα παιδιών και εφήβων. Εκ-
δόσεις Π. Κουτσουμπός Α.Ε., Αθήνα 1991.
- Carven Cathrine Το παιχνίδι και η επίδρασή του στην εξέλιξη
του παιδιού, (μετ. Σοφία Σταυροπούλου), Εκδόσεις Π.Κουτσου-
μπός Α.Ε., Αθήνα 1990.
- Κατσίκη Χάρης Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας,
Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα 1984.
- Klein Melanie Ψυχανάλυση παιδιών (Μετ. Λώπη), Αθήνα 1977.
- Λαουτάρη - Γκριτζάλα Άννα Η σημασία του παιχνιδιού, Πανελλή-
νιος Σύνδεσμος Σχολών Γονέων, Αθήνα 1991.
- Μπέζος Ηρ. "Παιδί, παιχνίδι, και υγεία" Αρχεία Υγιεινής Τό-
μος 29, Τεύχος 9-12, σελ. 26, 1981.
- Montessori Maria Να χτίσουμε τον κόσμο που ταιριάζει στο παι-
δί, (μετ. Μπάμπη Γραμμένου) Εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα 1977.
- Dreikurs R. Η πρόκληση να είμαστε γονείς, Εκδόσεις Θυμάρι, Α-
θήνα 1979.
- Dreikurs R. Το παιδί μια νέα αντιμετώπιση, Εκδόσεις Γλάρος
Αθήνα 1979.

- Παπαϊωάννου Καλλιόπη "Ψυχική Υγεία και παιχνίδια", Εκλογή, Σεπτ. - Δεκ. 1976, σελ. 60-63.
- Παρασκευόπουλος Ν. Ιωάννης, Εξελικτική Ψυχολογία Η Ψυχική Ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση, Τόμος 3ος, Αθήνα α.χ.
- Oiskabuej Kristian "Να δώσουμε στα παιδιά την όρεξη για διάβασμα", Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1992.
- Richmond P. Εισαγωγή στον Πιαζέ (μετ. Αρ. Κάντας), Αθήνα 1977.
- Σκόπας Νίκος Προβλήματα προσαρμογής των παιδιών στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνική ζωή, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα α.χ.
- Σηφάκη Μαρίκα "Η αξία του παιχνιδιού στα παιδιά του Δημοτικού Σχολείου από ψυχολογικής και παιδαγωγικής απόψεως". Επιστημονικόν Βήμα του Διδασκάλου, 1954, Α' τεύχος, 7, σελ. 23-24.
- Τσακιράκης Γ.Ε. Παιχνίδι και ψυχολογία Απόσπασμα από διάλεξη φυλλάδιο εν. Πάτρα α.χ.
- Τσιάντης Γιάννης Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένει-
ας, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1991.
- Marie-Francoise Fontaine Η γωνιά των παιχνιδιών στο σχολείο (μετ. Γιώργος Μαυροειδής), Εκδόσεις Δίπτυχο, 1990.
- Τζαίης, Άρθουρ Χάντφελντ Παιδικότητα και εφηβεία, Εκδόσεις Θυμάρι, Αθήνα 1979.
- Χουρδάκη Μαρία Οικογενειακή Ψυχολογία Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1982.
- Χαραλαμπόπουλος Ιωάννης "Το παιχνίδι και η σωματική πνευματική, συναισθηματική, κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού" Σχολικά Χρονικά", 1960, τ.1-3, σελ. 421-423, 449-451, 485-488, 545-549.

- Whites, White-Notkin Η παιδική ηλικία (Μετ. Μαράτου) Εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα 1981.
- Wickes, Francis Ο εσωτερικός κόσμος της παιδικής ηλικίας (μετ. Μαρίνα Λώμη), Τόμος εις, Εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα α.χ.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ - ΛΕΞΙΚΑ

- Βασική Εγκυκλοπαίδεια "Κοντέου", Εκδοτικός Οργανισμός Θεόδωρου Κοντέου, Θεσ/νίκη 1975, Τόμος 9ος, σελ. 232.
- Εγκυκλοπαίδεια "ΔΟΜΗ", Τόμος 2ος, σελ. 3582.
- Εγκυκλοπαίδεια "ΠΑΠΥΡΟΣ ΛΑΡΟΥΣ ΜΠΡΙΤΑΝΙΚΑ", 1992, Τόμος 47 σελ. 354, Τόμος 51ος σελ. 47.
- "Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια"; Εκδόσεις ΑΚΑΔΗΜΟΣ, Αθήνα 1981, Τόμος 26, σελ. 452.
- "Νέο Λεξικό της Ελληνικής", εκδόσεις Σταφυλλίδη, Αθήνα 1992, σελ. 1058.
- "Λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας" Ι. Σταματάκου Τόμος 3ος σελ. 2420.
- "ΥΔΡΙΑ", Μεγάλη γενική Εγκυκλοπαίδεια, 1987, Τόμος 42, σελ. 322-329.
- "Υδρογόειος" Γενική Ελληνική και Παγκόσμιος, Αθήνα 1988, Τόμος 11ος, σελ. 335.
- "Χάρη Πάτση" Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, 1979, Τόμος 18ος, σελ. 992, Τόμος 19ος, σελ. 632.
- "Ψυχολογίας Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια", Τόμος 2ος, σελ. 3580 3581.
- "2002", Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 12ος, σελ. 121-126.

